

ตึกแหลม(หมู่) เติลิตมาติมองนับร้อย ๆ ตัว ขยได้เป็นร้อยบาท แต่ถ้าไม่อยู่เฝ้ามองจะขาด พวกทอดแหจะฉีกมองเพื่อเอาปลา

ต่อมามีการทำมอญท่อนพลาสติก ท่อนโพลี ถ่วงตีมองด้วยตะกั่ว ซ้อมองสำเร็จรูปจากตลาด จึงมีการไล่มองหรือไล่ปลา โดยใช้มอญกางดักตามวังน้ำ กางล้อมเยาะ(กรำหรือที่กองกั้งไม่ให้ปลาเข้าอาศัย) แล้วท่อนน้ำ ตีนน้ำ ใช้ไม้ไล่มองที่มีโลหะติดที่ไม้หลายชิ้นให้กระทบกระแทกกัน เสียงดังกังวานกัน ปลาตกใจกลัวว่ายหนีไปติดมอญ มองของเรามักติดงูเหลือม งูสิงบ่อย ๆ และงูมักจะตายเพราะสำลักน้ำ จมน้ำ บางครั้งเราต้องฉีกมองเพื่อเอาซากงูทิ้งไป

การใส่ตุ้ม ตุ้มเป็นเครื่องมือดักปลาที่สานจากไม้ไผ่มีหลายชนิด เช่น

ตุ้มลาน ทำเหมือนช่องใส่ปลามีข้าง ๆ ใช้ข้าวหรือปิ้งรำข้าว หมกรำข้าวทำเป็นเหยื่อ ต้องดำน้ำลงไปใส่ตุ้ม ปลาที่เข้าตุ้มเป็นปลาขาว ปลามีเกล็ด ปลาตะเพียน ปลาขาว ขนาดและรูปร่างของตุ้มจะสวยงามหลากหลายชนิดตั้งแต่เล็กจนใหญ่ป้อมหรือเรียวยาวแต่ผู้สาน จำได้ว่าปลาที่เข้าตุ้มลานจะดูสวยงามเมื่อยกขึ้น เสียงปลาดิ้นดังซวด คุณแม่เอาไปทำส้มปลา ทำปลาร้าและร้อยเป็นพวงให้ลูก ๆ เอาไปขาย เวลาคุณแม่เอารำอ่อนห่อใบตองย่างไฟให้คุณพ่อเอาไปใส่ตุ้มลาน รำอ่อนปนปลายข้าวหมกปิ้งไฟจะหอมมากจนเราแอบบีเป็นชิ้นเล็ก ๆ ซิมก่อนปลาเสมอ

ตุ้มปลาหมู ลักษณะคล้ายช่องใส่ปลาหรือคล้ายตุ้มลาน มีข้างสองชั้นข้างตัวตุ้ม ใช้เหยื่อรำปลวกและมดแดง ต้องผูกเชือกหย่อนลงไปวางในแหล่งที่คาดว่าปลาหมู(สีเขี้ยวหรือสีฟ้ามีเขี้ยวข้าง ๆ คล้ายเขี้ยวตันของหมู) และมีปลาพันธุ์เดียวกับปลาหมู คือปลาแซ่วไก่ (แซ่ว = เขี้ยว, ฟัน ไก่ = กระจง = เขี้ยวกระจง) แต่มีลวดลายตามลำตัว สีเขี้ยว สีฟ้า สีขาว สีเหลือง ปลาหมู ปลาแซ่วไก่เป็นปลาสวยงามและมีมากในห้วยสำราญสมัยนั้น

ตุ้มปลาแปบ หรือปลาบักแปบ เป็นปลาที่มีสีขาวตัวแบน ยาวประมาณ ๓ -๔ นิ้ว ตุ้มที่ทำมีขนาดใหญ่ ยาว ๑ -๒ เมตร มีรูและงาตรงกัน ใช้เหยื่อมดแดงหรือรำ ใส่พื้นน้ำจุ่มน้ำลงไปประมาณหนึ่ง-สองฟุต ผูกติดกับหลักไม้ เวลาจะกู้ต้องเอามือซ้อนปิดรูงาก่อนป้องกันปลาออก ปลาแปบนำมาหมกใบตองหรือทำปลาร้า ตุ้มปลาแปบต้องใส่เวลากลางวัน เมื่อเรากู้แล้วคุณพ่อมักจะค้ำไว้ตามพุ่มไม้ ไม่ต้องกลัวหาย

การสะปลาหรือวิดปลา คือการวิดน้ำให้แห้งแล้วจับปลา โดยใช้กะโหลกหรือคันโซ่ สานด้วยไม้ไผ่หรือทำจากสังกะสี มีด้ามยาว บางครั้งเพื่อทุ่นแรงจะทำขาหยั่งสามขา (หรืออั้งสะ) ผูกกะโหลกติดขาหยั่งโยกวิดน้ำไปมาเวลาวิดน้ำไม่เหนื่อย บางครั้งก็ใช้ครุไม้ ครูดัง ถ้วย ชาม ภาชนะต่าง ๆ หรือ ใช้มือวิดหรือข้างเท้าเตะวิดน้ำให้แห้ง แล้วจับปลา ใช้เท้าคนดินเลนให้ละเอียดยุบขึ้น ปลาหายใจไม่ออกจะผุดขึ้นมาหายใจ การวิดปลาต้องปั่นคันดินรอบบริเวณที่วิดก่อน ให้นั่นคงแข็งแรงไม่รั่วซึม ถ้ามีตาแห (แหขาดที่เย็บติดกันเป็นตาข่าย) ปักเสาเป็นระยะซึ่งตาข่ายตาแห กันไว้รอบคันดินจะป้องกันปลากระโดดหรือกระเสือกกระสนหนีจากแหล่งวิดปลา หรือดักจับปลาที่กระโดด ถ้าต้องการกึ่งก็เอาสวิง

ชะนาง หรือตาข่ายตาถี่รองน้ำที่วิดออกก็จะได้ทั้งกุ้งและปลาชีว ที่หนองเม็กถ้าวิดปลาแล้วทะเลขึ้นดิน กว้างสักคืบหรือศอกปล่อยน้ำเข้าไป แล้วสามารถมาวิดได้อีกในวันต่อไปได้ทุกวัน แหล่งวิดปลาสำคัญของเราคือหนองเม็ก แต่ต้องระวังเงี่ยงปลาตุก ปลาแขยงที่อาจแทงมือหรือแทงเท้าเราขณะจับปลา

การทอดแห แหเป็นเครื่องมือจับปลาที่สานจากด้ายหรือไนล่อน มีมาตราวัดโดยใช้นิ้วแยงเข้าไป มีแหก้อย(ใช้สำหรับปลาหลดตึก) แหซี่ แหโป แหสอง แหสาม แหสี่ แหห้า แหปลาควั่ว แหปลาโด(ชะโด) มีฮัด(รัด)หรือแก่ง(แกว่ง)เหมือนกับมอ ความยาวของแหวัดเป็นศอก ยิ่งมากศอกแหยิ่งกว้าง เช่นสี่ศอก ถึง สิบสองศอก มีการชู(ติด)ลูกแหโดยการสาน การย้อมแหจากลูกพลับดิบ หรือ เลือดวัวเลือดควายผสมใบต้นบก(กะบก) ลูกตะโกนาดิบ ลูกกระถินหนามดิบ เป็นต้น ย้อมแซ่ไว้สักครู่ แล้วนำไปตากให้แห้ง เมื่อแห้งแล้วนำมาทิ้งไอน้ำร้อนในหวดหรือมวนึงข้าวหรือชิงนี้ จนสุกเพื่อให้ แหมีความทนทาน แข็งเมื่อติดหนามหรือกิ่งไม้ปลดออกได้ง่าย ผูกเพลาแหให้เป็นถุง เวลายอมหรือฮั่ว (สาวแห)ปลาจะเข้าเพลา แล้วนำไปทอด(หว่าน)แหตามลำน้ำ

การทอดแห ทำได้หลายอย่าง เช่น ชีเรือทอดหลาย ๆ คน หรือเดินทอดหลาย ๆ คน เรียง หน้ากระดานหรือล้อมวง เรียกว่าชุมแห หรือแหชุม ถ้าทอดแล้วไม่ลงมแห แต่ใช้วิธีการสาวเชือก สายกะโด หรือจอมแหเข้ามาหาตัวเรียกว่าฮั่วแห แต่ถ้าติดกิ่งไม้ หนาม แ่งหิน ก็ต้องลงม ลงปลดแห ให้พ้นสิ่งเกาะเกี่ยว การลงมแหจะมีความมั่นใจว่าจับปลาได้เกือบทุกตัวไม่หลุดรอด แต่ถ้าไม่ลงมแห ปลาส่วนหนึ่งจะหลุดรอดไปได้ การทอดแหในพื้นที่ขรุขระ พื้นโคลน ผู้ทอดแหมักจะลงมแหหาปลา ก่อนลงมแหต้องเหน็บดิน(กด)ลูกแหให้ราบเรียบกับพื้นดินป้องกันปลาหนีจากแห ซึ่งต้องใช้ความชำนาญ

การทอดแหที่ยืนนั่งห้างแห(วาดแห รอทำการทอดแห) คอยปลาบ่อน(ปลาผุด) เรียกว่า จอบบ่อน บางครั้งนานนับชั่วโมง แต่จะสร้างความมั่นใจว่าได้ปลาตัวโตแน่นอน เมื่อปลาผุดผู้มีความชำนาญสามารถทราบว่าเป็นปลาชนิดใด มีตัวโตขนาดใด หันหน้าไปทางใด ทราบว่าทอดแหล่งไปทาง ส่วนหัวหรือหางของปลาตัวนั้น ไม่ทอดแหสุมสี่สุมห้า

การทอดแหกลม(คร่อม)ตอ ขอนไม้ ก้อนหิน พงหญ้า กอผักตบ จอกแหน กอบัว ฯลฯ ก็สามารถจับปลาที่อาศัยในที่นั้นได้ โดยคอยเลื่อนแหให้แคบเข้า หรือเอาสิ่งที่ปลาอาศัยอยู่ ออกทีละ เล็กทีละน้อยจนสามารถจับปลาได้ทั้งหมด ก็เป็นวิธีหนึ่งของการทอดแห

วิธีทอดแหที่ง่ายและได้ปลามาก คือการฝังกลบหรือชุม(หลุม)กลบ เริ่มจากการหาทำเลที่เหมาะสมสามารถยืนทอดแหได้จากบนฝั่งน้ำ ไม่มีไม้ ขอน หรือก้อนหิน ในบริเวณนั้น พื้นราบเรียบ น้ำไม่ลึกมากขนาดแค่อกหรือแค่เอว จะเก็บกวาดบริเวณทอดแหให้สะอาด เกลี้ยงเกลา ดำน้ำลงไป ควักดินให้เป็นหลุมลึกกว้างยาวคืบหนึ่ง นำรำอ่อนที่เตรียมมาจากบ้านประมาณ ๑ ขามใหญ่ คลุกรำ กับดินเหนียวจุ่มน้ำป้องกันรำข้าวลอยหนีไป แล้วนำรำข้าวดังกล่าวฝังไว้ในหลุม หาก้อนหินหรือท่อน ไม้จมน้ำที่สั้น ๆ ที่เรียบสั้นประมาณ ๗ - ๘ ก้อน มาเรียงก่ายกันให้ปลาอยู่อาศัยหลบภัยรอบหลุมกลบ

นั้น ถ้าไม่มีให้น้ำกึ่งไม้ที่มีกิ่งและใบดกแต่เรียบเส้นประมาณ ๗-๘ กิ่ง ยาวประมาณคอกหนึ่ง ปีกเรียงรายจุ่ม(โน้มชิด)กันรอบหลุมกลับให้ปลาอาศัย แล้วนำกิ่งไม้ที่เรียบเรียบยาวสูงพ้นน้ำมาปักเป็นที่หมายไว้ หลังจากนั้นสามหรือสี่ชั่วโมงปลาจะเข้าไปกินรำ ปลาใหญ่จะเข้าไปกินปลาเล็ก

เมื่อบริเวณนั้นเงียบสงัดไม่มีคนหรือสัตว์อื่นมารบกวน เราจะนำแหไปจุ่มน้ำที่บริเวณอื่นให้เปียกก่อน เพื่อแหจะไถลงน้ำและถึงพื้นดินเร็วกว่าแหที่แห้ง ค่อยย่อ ง ๆ ไม่ให้เกิดเสียงดัง หวานให้จอมแหอยู่ตรงกลางกิ่งไม้ที่ปักหมายไว้ ซึ่งอาจจะสั้นไหวเพราะปลาว่ายชนไปมาเหน็ดเหนื่อย (กดลูกแหให้จมดินหรือราบเรียบกับพื้นดินป้องกันไม่ให้ปลาหนี) แล้วค่อย ๆ ขยับก้อนหิน ขอนไม้ กิ่งไม้ ออกนอกแหทีละชิ้นจนหมด สามารถจับปลาได้ แล้วนำกลับไปฝั่งที่เดิมอีก สามารถทอดแหซ้ำที่เก่าได้ ทุกวันตลอดหน้าแล้ง วันหนึ่งทำหลุมปลาก็เต็มยัดช่องแล้ว และทำไว้ห่างกันไม่รบกวนกันเวลาทอดแห ในหน้าแล้งคุณพ่อมักพาไปฝั่งชุมแกแลววังใหญ่เหนือท่าวัดป่าศรีสำราญ เมื่อมีดคำจึงกลับ บางทีคุณพ่อมักให้เราซื้ออีกข้างคู่กับอีกข้างเป็นแห คุณพ่อก็มักจะส่งเสียงดังไล่ไปด้วย หรือหาไม้แกว่งไปข้างหน้าเพื่อไล่

การยกฟด เมื่อน้ำขึ้นน้ำหลาก คุณพ่อจะพาไปตัดต้นหัวลิง(หรือต้นทุลึงต้นไม้ขนาดเล็กลำต้นเท่านิ้วโป้งนิ้วชี้ผลมีรูปกลมแต่ลักษณะแบนๆคล้ายใบไม้ขนาด ๑-๒ เซนติเมตรมีรสเปรี้ยวเด็กๆ ชอบรับประทานดิบและใช้จิ้มเกลือ) ซึ่งขึ้นตามทาม(ที่ลุ่มน้ำท่วมถึง)ริมฝั่งห้วยสำราญ ด้านตะวันตกแถวบริเวณวัดบ้านโนนสำนั สะพานขาว จนถึงช่องเียนขณะนี้ ซึ่งมีต้นหัวลิงในป่าทามจำนวนมาก เราตัดให้ได้ไม้ขนาดยาว ๑-๒ เมตร ทิ้งวางไว้ในพื้นดินเป็นจำนวนมาก เมื่อน้ำหลาก(น้ำออกแก่ง) จะท่วมถึงหัวลิงที่ตัดไว้ จนใบหลุดหายและเมื่อน้ำลดไม้แห้งสนิท จะนำมามัดรวมกันด้วยเถาว์วัลย์ที่ด้านหัว ตรงกลาง และด้านท้ายเป็นมัดกลม เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑ ฟุต ยาวหนึ่งถึงสองเมตรแล้วนำมาผูกเชือก มัดไว้ริมฝั่งห้วย หย่อนไปในลำน้ำเมื่อน้ำขึ้นน้ำลดลง สัปดาห์แรกจะถ่วงด้วยก้อนหินให้จม เมื่ออึมน้ำแล้วจะจมลงเอง เป็นที่อาศัยของปลาหลายชนิด เช่นปลาหลด(กระตัง) ปลาหลด ปลาเกา(ปลาหมอช้าง) ปลาแขยง ปลาซึ่เหี้ย ปลาปักเป้า ปลาผีเสื้อ หอยจูบ(หอยขม) ปลาเกด ปลาขาว และปลาอื่นสารพัดชนิดรวมทั้งกุ้ง เมื่อจะยาม(กู้)ให้น้ำเรือไปยังฝั่งค่อยสาวเชือกขึ้นมาช้า ๆ เมื่อถึงขอบเรือให้พลิกฟด(มัดไม้หัวลิง)ขึ้นบนเรือ กระแทกกับชั้นเรือสี่ห้าที ปลาในฟดจะหล่นลงในท้องเรือ วิตน้ำออกจะมีปลามากมาย สามารถนำมาจำหน่ายหรือทำปลาร้าได้เป็นอย่างดี ฟดหัวลิงที่ทำจะมีประมาณ ๒๐- ๔๐ ฟด เรียงรายไปตามสองฝั่งน้ำในหน้าแล้งมักจะเก็บเพราะถูกรบกวนจากนักทอดแห ซึ่งเมื่อทอดแหถูกฟดแล้วปลดยาก คนทอดแหบางคนจึงเอาฟดเราไปเผาไฟทิ้ง

น้ำออกแก่ง การนำเอากิ่งไม้ยัดไว้ในท้องเรือแล้วล่อมเรือจมน้ำ ก็สามารถกู้เรือ(เชือกเรือ)ขึ้นมาได้ปลา หรือการसानไม้ไผ่เป็นเข่งขนาดใหญ่ การนำไม้มาทำลงขนาดใหญ่ นำกิ่งไม้หรือหญ้าใส่ลงไปในเข่งหรือลัง แล้วนำไปแช่ทิ้งไว้ให้จมลงในน้ำ ก็สามารถยกลากพ้นน้ำมาบนฝั่ง และได้ปลานานาชนิด และกุ้ง(กุ้งหินจะมีก้ามใหญ่มาก)เหมือนลักษณะการยกฟดเหมือนกัน กุ้งและปลาชีวิตเล็ก บางครั้ง

เมื่อพบเราจะจับเข้าปากเคี้ยวกรั้วด้วยความอร่อย หวาน ด้วยความเคี้ยว ส่วนเรื่องน้ำท่วมศรีสะเกษ ไม่ใช่เรื่องใหม่ นานมาแล้วตอนที่ยังไม่มีเขื่อนแม่น้ำแต่เขื่อนเดียว น้ำก็ท่วมจนเกือบถึงที่ว่าการอำเภอเมือง สมัยก่อนน้ำท่วมสาหัสท่วมบ่อยท่วมมากทุกปี เรียกว่าน้ำออกแ่งท่วมมากกว่าทุกวันนี้ และท่วมทุกปี ปีใดที่น้ำไม่ออกแ่งถือว่าผิดปกติ ทุกวันนี้ มีการกักเก็บน้ำไว้ตามคันน้ำหลายเขื่อนตามเทือกเขาพนมดงรัก น้ำจึงไม่ท่วมหรือออกแ่งทุกปี หน้าน้ำท่วมเป็นหน้าที่สนุกมาก หาปลาตัวโตได้ง่าย คนสมัยนั้นก็เลือกที่จะอยู่ในที่สูง ให้พ้นน้ำท่วม แต่ทุกวันนี้ คนไม่มีที่ดิน อยากรู้อยู่ในเมือง จึงจำเป็นต้องลงไปในที่น้ำเคยท่วมถึง ไปถมทางน้ำไหล ถมแก้มลิง น้ำจึงท่วมบ้าน แต่น้ำท่วมสมัยนี้นาน ๆ จะท่วมทีหนึ่ง แต่ถ้ามีน้ำท่วมก็ท่วมติดต่อกันสองสามปี เป็นข่าวทางโทรทัศน์ เมื่อไปตรวจสอบย้อนหลังพบว่าหมู่บ้านหรือชุมชนที่ถูกน้ำท่วม เคยเป็นหนองน้ำหรือที่ลุ่มต่ำและเป็นทางเดินของน้ำมาก่อนทั้งสิ้น

การเอาเยาะ(กรำ) เมื่อน้ำท่วมสาหัสลดคุณค่าตัดกิ่งไม้หรือหาขอนไม้มากองรวมกันไว้ให้ปลาอาศัยในหน้าน้ำลดหรือหน้าแล้ง แล้วเอาฝาไม้ไผ่สานด้วยเชือกหรือเครือเถาวัลย์ให้มันได้หรือใช้อวน หรือใช้แหล้อมเยาะ(กรำ) ดึงกิ่งไม้ออกให้หมด จะได้ปลานานาชนิดเป็นจำนวนมาก และสามารถล่อมองรอบเยาะได้ปลาเหมือนกัน พอน้ำลดเราจะตัดไม้ทำเยาะกันทุกปี

การแก่งหรือลากโซ่ (แก=ลาก โซ่=เหล็กเป็นข้อๆ ต่อเกี่ยวกันให้ยาวๆ) ครอบครัวเราไปแก่งโซ่ในหน้าแล้ง โดยใช้เครื่องมือสองอย่างคือแพะแญงหรือดางซ้อน(อวนตาถี่ๆไม่มีทุ่นลอยแต่มีตะกั่วหรือโลหะถ่วงดินอวน) ใช้คนสองคนจับซึ่งไว้ด้านใต้ของสายน้ำไหล แล้วอีกสองคนนำโซ่ขนาดกลางหรือเล็ก หรือโซ่สามนักโทษยาวขนาด ๒ -๔ เมตร ยื่นห่างจากอวนประมาณ ๑๐ -๒๐ เมตร แล้วคนสองลากโซ่ไปตามพื้นดินใต้ท้องน้ำมุ่งหน้าไปยังอวนที่กางไว้ ปลาจะตกใจวิ่งไปยังอวนเมื่อโซ่ถึงอวนสามารถยกขึ้นมาจับปลาได้ ปลาที่ได้ คือปลารากกล้วยที่ฝังตัวหากินตามพื้นทราย สมัยนั้นเราไปแก่ง(ลาก)โซ่กันในตอนบ่ายตามหาดทราย และต้องมีคน ๔ คน จึงจะทำได้ ส่วนหน้าน้ำขึ้นเราจะใช้ดางซ้อนหรือแพะแญงซ้อนปลาแก้วตามหาดทราย ใช้คน ๒ คน ยื่นซ้อนปลาอยู่ที่เดิมก็สามารถได้ปลาแก้วตัวเล็ก ๆ ใส ๆ เป็นต้น

บั้งลัน หนองเม็ก และหนองแซ่เป็นหนองน้ำที่มีปลาไหลจำนวนมาก เวลากินเบ็ดทำให้เบ็ดขาด หรือเกี่ยวกอหญ้า พันต้นข้าว จนปลาไหลตายก็มี คุณพ่อตัดกระบอกไม้ไผ่ยาว ๓ - ๔ ปล้อง ด้านหนึ่งปิดทึบ ด้านหนึ่งเป็นฝาทางเข้ามีงาที่สานด้วยไม้ไผ่กัน แล้วเจาะรูทางปลายกระบอก แล้วใส่เหยื่อในกระบั้งลัน เช่น ไล่เดือนสับ ปลาร้า ปูเน่าหรือสัตว์ที่เน่าเพราะส่งกลิ่นแรง นำบั้งลันไปเสียบไว้ในท้องน้ำที่ลึกขนาดเอว หรือแค่เข้าที่คาดว่าจะมีปลาไหลในเวลาเย็น โผล่ท่อนปลายบั้งลันไว้ให้ปลาไหลขึ้นมาหายใจเมื่อเข้ามาในบั้งลันจะได้ไม่ตาย ปลาไหลจะมาเข้าบั้งลันแล้วออกไม่ได้เพราะมีงาเกี่ยวอยู่ บางครั้งได้หลายตัวจนแน่นบั้งลันหายใจไม่ออกตายคาบั้งลันก็มี สมัยก่อนปลาไหลนำมาบั้ง จี่ ต้ม อ่อม ตลอดจนป่นก็ได้

นอกจากนี้ยังมีการจับสัตว์น้ำโดยวิธีอื่น เช่น การใช้สวิง ดางซอนหรือแพกะแญงหรืออวนผืนสั้น ๆ ตาถี่ ๆ ซ้อนชะนาง การได้ปลาโดยส่องไฟตะเกียงหรือจากใต้แล้วฟันด้วยมีดหรือแทงด้วยฉมวก แกะโคน คือ ลากไม้ให้ปลาตื่นแล้วหว่านด้วยแหหรือสีกด้วยส้อม แบนปลา คือ เอากากกล้วยหรือสังกะสีมามัดกับลำไม้ไผ่ให้เป็นแพนำไปลอยน้ำหลอกปลาให้เดินขึ้นบนแผ่นกากกล้วยหรือแผ่นสังกะสีในตอนกลางคืนปลาตกใจจะกระโดดขึ้น คุณพ่อมักพาเราไปแบนปลาในคืนเดือนมืดช่วงน้ำกำลังลด การล่อปลาลงไห หรือโองหรือลงหลุมในหน้าน้ำลดปลาอพยพลงไปยังห้วยและแม่น้ำมูล มักล่อปลาในท้องนาหรือตามหนองน้ำ การสุมปลา การไล่จ้ำซึ่งเป็นเครื่องมือจับปลาคล้ายอวนแต่มีโครงไม้ข้างในวางไว้แล้วใช้ไม้แทงตามน้ำให้ปลาตื่นไปเข้าจ้ำ แล้วยกจ้ำขึ้นเอาปลา การจกโกน(โพรง) เพื่อหาปลาในโพรงซึ่งมักเป็นปลาบู่ ปลาหลด การรื้อหมอยพ้อคำ เพื่อจับกุ้งและปลาตัวเล็ก ๆ การรื้อลากผักตบเพื่อจับปลาตุ๊ก ปลาไหล การขุดร่องเพื่อจับปลาหลด เป็นต้น ซึ่งครอบครัวเราใช้วิธีการหาปลาเกือบทุกวิธีไปตามสภาพของฤดูกาล

กะบ่วงหอยหรือซอนจากเปลือกหอย นอกจากกุ้งหรือปลาแล้ว หอยก็เป็นอาหารที่มีอยู่ชุกชุมทั่วลำห้วยสำราญ ห้วยน้ำคำ ห้วยปูน ห้วยแฮด การหาหอยโข่ง หอยขี้กระด่าย(คล้ายหอยโข่งแต่เล็กกว่า) หอยปิง(คล้ายหอยโข่งแต่โตกว่าสีดำ) หอยจูบ(خم) หอยทราย(คล้ายหอยจูบแต่สีเขียวเปลือกบางฝังตัวในพื้นทราย) หอยกิบก็(คล้ายหอยกาบแต่เล็กกว่า) หอยเลี้ยงน้อง(คล้ายหอยลาย) หอยกาบสำหรับหอยخم หอยโข่ง หอยปิงนำมาจิ้มสด ๆ กับมะนาวหรือคั้นมดแดง หอยกาบนำมาเผาหรือต้มจิ้มน้ำพริกหรือทำก้อย ทำลาบได้

หอยกาบนี้เป็นหอยอเนกประสงค์ เพราะนอกจากเนื้อแล้วเปลือกหอยกาบยังมีประโยชน์ ใช้ฝนตรงกลางให้คมแทนมีดฝานมะละกอ หรือแทนซอนเพราะซอนสมัยก่อนนั้นหายาก เรียกว่ากะบ่วงเปลือกหอย หรือบ่วงหอย ใช้เสร็จก็เห็บไว้กับไฟ(ดับ)หญาคาที่นำมาล้างหลังคาบ้าน หลังคาบ้านสมัยก่อนเป็นไม้จิ้มฟันอย่างดีจากก้านหญาคา หักมาจิ้มฟันได้ทันที เปลือกหอยกาบยังนำมาเล่นเสือน้อย(เล่นขายข้าวแกง)ได้ เราจำได้ว่าตอนที่ยังไม่มีซอนใช้เราก็ใช้กะบ่วงหอยประจำ เพราะหอยกาบขนาดใหญ่สมัยนั้นหาได้ง่าย

นอกจากนี้ยังมีการซอนฮวก(ลูกฮอด) ซึ่งเอามาทำอาหารได้สารพัด เช่น หมก แกง คั่ว อ่อม แผลงในน้ำ เช่น แผลงตา แผลงตับเต่า แผลงอดน้ำ แผลงละง้า แผลงข้าวสาร แผลงหัวควาย เป็นต้น แผลงบางชนิดกินได้ดีบ ๆ โดยไม่มีการรังเกียจ(ในสมัยนั้น) แผลงเมาคั่วอร่อย หรือตากแห้งไว้ตำป่นกิน แผลงข้าง แผลงแคง ตักแตน จักจั่น ด้วง จูดจี่ จี่โป่ม แผลงอี (จักจั่น) ก็มากมาย สามารถนำมาตำป่นทำน้ำพริกได้ทุกอย่าง แต่ทุกวันนี้หายากเพราะพิษยาฆ่าแมลงและการจับของมนุษย์แทบจะทำลายวงจรชีวิตของแมลงที่มีประโยชน์เหล่านี้จนเกือบหมดสิ้น

สัตว์ป่าก็มีไม่น้อย นอกจากนี้อรอบเมืองศรีสะเกษเมื่อ ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ย้อนหลังไป ยังมีการไล่ชิง(ตาข่าย)นกคุ้ม นกกระทา กระต่าย ทำกับดักหนู ดักพังพอน เห็น กระต่า(คล้ายกิ้งก่ามี

สีเขียวยาวประมาณหนึ่งฟุต อยู่ริมฝั่งน้ำ) แล่น กิ้งก่า(กะปอมก่า กะปอมคองแดง และกะปอมอีจ้อง) การจับกะปอมที่นิยมก็ คือ การใช้บังพหรือลูกดอกเป่าไปจากกระบอกไม้ไผ่ลูกดอกจะมีเงี่ยงด้านปลาย ส่วนด้านโคนจะหุ้มด้วยขน การจับกะปอมด้วยบังคือผูกเชือกเป็นปวงที่ปลายไม้ไผ่เล็ก ๆ ผู้คล้องต้องผิวปากให้กะปอมม่วงสับปะหงก เมื่อปวงคล้องไปที่คอกะปอมแล้วกระตุกได้กะปอมติดปวงมา ส่วนอีกวิธีหนึ่งคือยิงด้วยหนังสติ๊ก ผู้มีความชำนาญสามารถยิงไปเข้าเป้าที่อยู่ห่างไกลได้แม้จะเป็นเป้าที่เล็กก็ตาม จับตักแตน แมงจิ้งจก(ทั้งชุดตามโคนไม้และใต้-ส่องไฟตามต้นไม้หรือเผาใบไม้ให้จิ้งจกบินลงมาเล่นไฟ) แมงจิ้งจก แมงจิ้งไปม(จิ้งโกร่ง) จีซอน(แมงกระซอน) แมงข้าง ไต่กบ(ส่องไฟจับกบ) ใส่เบ็ดกบตามท้องทุ่ง หรือตามฝั่งห้วยในหน้าแล้ง ไต่เขียด(เขียดจี่นา-ไต่ที่หนองเม็ก เขียดโม้-ไต่ตอนกลางคืนหรือเหยียบใบไม้ริมฝั่งห้วยในตอนกลางวัน เขียดขาคำ เขียดเหลือง) ชุดหลุมให้เขียดตกแล้วจับไปกิน แม่แตงลิง งูเหลือม ก็มีเป็นจำนวนมากและเป็นอาหารที่โอชะในสมัยนั้น งูเหลือมมักมาขโมยไก่ในเล้า ตอนกลางคืน(ศัตรูของไก่นอกจากงูคือ พังพอนและเหฺลว(เหฺยว)จากท้องฟ้า ที่เมื่อใดไก่แม่ลูกอ่อนกระดาก นั่นก็คือสัตว์พวกนี้เเองที่มารบกวนเปิดไก่ งูเหลือมบางตัวที่ติดมอง(ข่าย) ก็นำมาลอกหนังยัดขน เอาขึ้นไปไว้บนต้นไม้หน้าบ้าน ทำให้ผู้มาเยือนตกใจบ่อย ๆ เป็นงูเหลือมขนาดใหญ่ แต่คนไม่ค่อยกลัวงูเหลือมพอเห็นจะวิ่งไล่จับทันที ผู้หญิงบางคนที่ใจกล้า จะวิ่งดึงตัวงูเหลือมขนาดย่อมกระชากเลยทีเดียวเพราะไม่มีพิษ งูส่วนใหญ่นำมาลอกหนังให้ขาวแล้วย่างไฟ แล้วต้มแก้มเหล้า กินกับข้าว ปิ้งหรือย่างแจกเด็กยืนกินกับปั้นข้าวเหนียว ซึ่งถ้าเป็นสมัยนี้คงแปลก งูปลาก็นิยมกินกัน เวลาไปหาปลาบางคนจะมีงูปลาในข้องปะปนกับปลาอื่น นำมาลอกหนังขาวจืดๆ ย่าง ปิ้ง อ่อมผัด ได้ทุกอย่าง

เห็ดและหน่อไม้อาหารไม่มีเลือด ป่าของเรือนจำจังหวัดศรีสะเกษ มีเห็ดจำนวนมาก เช่น เห็ดละโงก เห็ดโคล(ย่างไฟแล้วหอมตำน้ำพริกอร่อย) เห็ดเผาะ เห็ดถ่าน เห็ดผึ้ง เห็ดหัวหญ้า เห็ดน้ำหมาก เห็ดปลวก(เห็ดโคน) เห็ดขอน (ต้องเลือกขอนไม้ด้วย บางขอนไม้จะทำให้เห็ดเปื้อมีพิษต่อผู้กิน) เห็ดขึ้น เป็นต้น มีจำนวนมากในป่าของเรือนจำศรีสะเกษ รวมทั้งต้นยางขนาดใหญ่ที่เผาแล้วตากเป็นน้ำมันยางไปผสมไม้ผุ(ขอนดอก) ทำได้ให้แสงสว่าง ส่องสัตว์ ส่องปลา และเป็นเชื้อก่อไฟ หน่อไม้ก็มีมากสามารถหาสับได้ทั่วไป แต่มีบางคนบ่นว่ากินเห็ด กินหน่อไม้แล้วไม่มีแรงเพราะเป็นอาหารไม่มีเลือดเนื้อ

ผลไม้ป่ากินกันปากดำ เมืองศรีสะเกษสมัยก่อนย้อนหลังตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๐ ไป ยังไม่มีขนมมากมายหลายหลากชนิดเช่นในปัจจุบัน เด็ก ๆ และชาวบ้านนิยมกินผลไม้ป่า ผลไม้ป่าที่นิยมกันสมัยก่อนนั้นมีลูกหว้า แบ่งเป็นบักหว้าขี้มด(หวาน) บักหว้าชมพู(เปรี้ยวอมหวาน) บักผิ่วน(เปรี้ยวและหวาน) บักควน(ลูกต้นลำดวน-หวาน) บักยาง(เปรี้ยวและหวาน) บักกันถั่ว(มีรสหวานอมฝาด) บักตาไก่(หวาน) บักตากวาง(หวาน) บักหวดข่า(หวานอมฝาด) บักหาด (เปรี้ยวอมหวาน) บักคันจ้อง (ฝาด) บักท้องแล้ง (หวาน) บักโคยลิง (หวาน) บักกล้วยน้อย(หวานหอม) บักแซว(เปรี้ยว) บักกะเบา(มัน) บัก

โมง(เปรี้ยว) บักบก (มัน) บักเม็ก(ผาดอมหวาน) ซึ่งสามารถหากินได้จนขณะนี้ที่ริมฝั่งห้วยสำราญ คนสมัยก่อนบางคนถือเอาผลไม้แทนกับข้าวก็มี เช่นกินข้าวบ้าย(คลุก)มะขามสุก กินข้าวกับมะม่วงสุก แดงโม น้อยหน้า กล้วย มะละกอสุก เป็นต้น

พืชป่าพวก อีลอก อีทือ เครือเขียง ตูบหมูป เครือตดหมา เครือหมาน้อย ก็เอามากินได้ ไข่มัดแดง แม่เป้ง ไข่ผำก ตัวมดแดง ตัวอ่อนของแตน ตัวต่ออ่อน รังมิม(ฝังตัวเล็ก)ตัวมิมอ่อน รังผึ้ง ตัวผึ้งอ่อน บึง(แมงมุมสีดำขุดรูอยู่ในดิน จี๋หรือย่างแล้วใช้ทำน้ำพริกได้) แมงแคง (ใช้ทำน้ำพริกได้) นางกล้วย(เด็กแต่ในใบกล้วย) แมงย่างขึ้น(แมงมุมลาย) ก็กินได้ และกินกันเป็นปกติ สัตว์ที่ไม่กินก็มีตักแตน ผี ตัวลาย ๆ เพราะกลัวเบื่อ คางคกก็ไม่นิยมนำมากิน แต่จิ้งเหลนเคยเห็นนักโทษที่พูดภาษาเขมรบางคนจับไปกิน ตักแกก็เป็นยาแก้ซาง แม้แต่ไส้เดือนตัวโตก็เอามาทำยาเย็น

นอกจากนั้นยังมีมันป่าหลายชนิด ที่เราไปขุดในหน้าแล้ง เช่น มันน้ำ มันนก มันเลือด มันมือเสือ กลอย ที่ต้องแช่น้ำไหลไว้หลายวันให้หมดคันก่อนที่เอามาเน้กิน และทำขนมได้ ถึงหน้าแล้งก็ชวนกันไปขุดมัน เก็บผัก ใบผักเม็ก และผักกะโดน(แบ่งเป็นกะโดนโคก กะโดนน้ำ กะโดนเตี้ย)มีรสฝาด เมื่อกินอาหารที่มีรสจัด เช่น เผ็ดหรือเปรี้ยว ท้องจะเสียแต่รสฝาดของใบกระโดน ใบเม็ก หรือผักรสฝาด จะทำให้ท้องไม่เสียได้ เป็นการแก้กัน ใบตัวมีรสเปรี้ยว ใช้ในการปรุงอาหารหลายอย่างเช่น ยำ ต้มส้ม กินเป็นผัก ในหน้าหนาวแม้มักจะเก็บตอกตัวในสวนมาต้มกับปลาช่อนใหญ่ ให้ลูกได้กิน เหยาะน้ำปลาร้ารสกลมกล่อมอร่อยจนจำได้ไม่ลืม

การไปกินข้าวป่า (คือการไปปิกนิกสมัยนี้) ถ้าจะกินข้าว ต้องหกกิ่งไม้ไปไม้มาปูรองก่อน ถ้าอยู่ในที่โล่งจะตัดกิ่งไม้มาทำปกรั่มเงาเรียกว่าตั้งทับ และเพื่อแขวนกระติบข้าวและอาหารให้ปลอดภัย มดแมลง นั่งลงกินข้าวตรงไหน ไม่ต้องหาผัก กินใบไม้ที่ปูรอง หรือใช้มือคว้าไปรอบข้างสามารถเด็ดยอดผักจากต้นผักต่าง ๆ มากินได้เลยทีเดียว แม้แต่ยอดคึดเค้า ยอดเหมือดแอ่ ยอดหมากยาง ยอดหว้า ยอดเหมือดปลาชิว ยอดสะเดา ฯลฯ ก็กินได้อร่อย ห่อปลิงปลา ต้มปลา กับแจ่วปลาร้า แจ่วตาแดง อร่อยมาก

ฐานกรอบแนวคิดต้นน้ำบริหารจัดการงานวิจัย

ชุดโครงการศึกษาอุทกภัยแห่งลุ่มห้วยสำราญจังหวัดศรีสะเกษ

ชื่อโครงการที่ 8 ศึกษากระบวนการพัฒนาฐานความรู้ทางวิทยาศาสตร์ระบบนิเวศและการเรียนรู้
“ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ

ชื่อผู้วิจัย นางสาวทิพวรรณ พานเข้ม

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

โทรศัพท์ 045 – 643600 – 6

1. ความกว้างของแหล่งน้ำ (width)

- ที่ดินที่พื้นที่มีลักษณะถูกบุกรุกทำ ลายป่าชุมชนเบาบางเป็นบริเวณที่แหล่งน้ำมีความกว้าง
สูงสุดวัดได้ 26.41 (R5.07)

- พื้นที่ไร่นาและชุมชนเบาบางแหล่งน้ำมีความกว้าง 18.61 (5.29) เมตร
- พื้นที่ชุมชนหนาแน่นแหล่งน้ำมีความกว้าง 17.10 (5.20) เมตร
- พื้นที่บริเวณต้นน้ำลำธารแหล่งน้ำมีความกว้าง 16.17 (5.45) เมตร

จากการศึกษาอิทธิพลของปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ แสดงว่าความกว้างของแหล่งน้ำ
เปลี่ยนแปลงตามลักษณะสัณฐานของแหล่งน้ำ โดยที่บริเวณพื้นที่ต้นน้ำลำธารแหล่งน้ำมีความกว้าง
ไม่มากนัก ทิศทางการไหลของกระแสน้ำไหลไปตามไหล่เขา ซอกหิน และธารน้ำตก ความแตกต่าง
ของสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน มีการปรับเปลี่ยนสภาพทั่วไปของแหล่งน้ำ ทำให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงระบบนิเวศของแหล่งน้ำ

2. ความลึกที่สุดของแหล่งน้ำ (maximum depth)

- ที่ดินที่มีลักษณะถูกบุกรุกทำ ลายชุมชนเบาบางเป็นบริเวณที่แหล่งน้ำมีความลึกที่สุด วัด
ได้ 2.60 (0.68) เมตร

- พื้นที่ที่มีชุมชนหนาแน่นแหล่งน้ำมีความลึก 1.94 (0.94) เมตร
- พื้นที่ไร่นาและมีชุมชนเบาบางแหล่งน้ำมีความลึก 1.54(0.83) เมตร
- พื้นที่บริเวณแหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งน้ำมีความลึก 0.90 (0.33) เมตร

จากการศึกษาปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อความลึกที่สุดของแหล่งน้ำ แสดงให้
เห็นว่าสภาพแหล่งน้ำบริเวณตอนบนของลุ่มน้ำ ลึกน้อยกว่าตอนล่าง เพราะสภาพสัณฐานวิทยาของ
พื้นที่ท้องน้ำเป็นหินทราย สำหรับบริเวณตอนกลาง และท้ายน้ำจะลึกกว่าตอนบนเพราะการกัดเซาะ
พื้นที่ท้องน้ำเป็นร่องลึก และมีการขุดลอกแหล่งน้ำ

3. ความลึกเฉลี่ยของแหล่งน้ำ (mean depth)

- ที่ดินที่มีลักษณะถูกบุกรุกทำ ลายชุมชนเบาบาง เป็นบริเวณที่แหล่งน้ำมีความลึกเฉลี่ย
สูงสุดวัดได้ เท่ากับ 2.26 (0.82) เมตร

- พื้นที่ชุมชนหนาแน่นแหล่งน้ำมีความลึกเฉลี่ย เท่ากับ 1.59 (0.80) เมตร
- พื้นที่ไร่นาชุมชนเบาบาง แหล่งน้ำมีความลึกเฉลี่ย เท่ากับ 1.32 (0.74) เมตร
- พื้นที่ต้นน้ำลำธารแหล่งน้ำมีความลึกเฉลี่ย เท่ากับ 0.72 (0.92) เมตร

ความลึกเฉลี่ยของแหล่งน้ำมีปัจจัยต่าง ๆ คล้ายกับความลึกที่สุด ที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างกัน แหล่งน้ำที่มีความลึกของพื้นที่ท้องน้ำต่างกันจะทำให้เกิดความแตกต่างลักษณะการไหลของน้ำ

4. ความเข้มของแสงเหนือผิวน้ำ (light)

- พื้นที่บริเวณต้นน้ำลำธาร มีค่าความเข้มของแสงเหนือผิวน้ำสูงสุดวัดได้ เท่ากับ 47,402 (41,288) ลักซ์

- พื้นที่ไร่นาชุมชนเบาบาง มีค่าความเข้มของแสงเหนือผิวน้ำวัดได้ เท่ากับ 41,375 (40,008) ลักซ์

- พื้นที่ชุมชนหนาแน่น มีค่าความเข้มของแสงเหนือผิวน้ำวัดได้ เท่ากับ 39,748 (38,842) ลักซ์

- พื้นที่ถูกบุกรุกทำลาย มีค่าความเข้มของแสงต่ำสุดวัดได้ เท่ากับ 26,875 (33,335) ลักซ์
- แสงมีผลโดยตรงต่อสาหร่าย ทั้งนี้เนื่องจากแพลงก์ตอนพืชมีสารสีในการสังเคราะห์แสงแตกต่างกันไปตามชนิดของแพลงก์ตอน ได้แก่ สีเขียว สีเขียวแกมน้ำเงิน สีน้ำตาล หรือสีแดง โดยที่สารสีเหล่านี้จะดูดซับแสงที่ต่างช่วงคลื่น และแสงยังมีผลกระทบโดยตรง การมองเห็น โดยแสงจะช่วยให้การมองเห็น

5. ความขุ่น (turbidity)

- แหล่งน้ำบริเวณพื้นที่เขตต้นน้ำลำธารมีความขุ่นมากที่สุดวัดได้ เท่ากับ 378.96(1110.12) หน่วย NTU

- พื้นที่ชุมชนหนาแน่นแหล่งน้ำมีความขุ่น เท่ากับ 36.17 (82.53) หน่วย NTU
- พื้นที่ถูกบุกรุกทำลาย แหล่งน้ำมีความขุ่น เท่ากับ 33.45 (47) หน่วย NTU
- พื้นที่ไร่นาชุมชนเบาบางแหล่งน้ำมีความขุ่นน้อยที่สุดวัดได้ เท่ากับ 17.63 (22.38) หน่วย NTU

ความขุ่นของน้ำในแหล่งน้ำ ส่วนใหญ่เป็นสารแขวนลอยที่เป็นอินทรีย์สารและอนินทรีย์สาร ทั้งที่เกิดจากการชะล้างพังทลาย กระบวนการย่อยสลาย ล้วนเป็นตัวการสำคัญในการขัดขวางทางเดินของแสง เป็นอุปสรรคในการแลกเปลี่ยนแก๊ส ระหว่างอากาศกับแหล่งน้ำ

6. อุณหภูมิของน้ำ (temperature)

- แหล่งน้ำบริเวณที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นพื้นที่ไร่นา ชุมชนเบาบางอุณหภูมิสูงสุดวัดได้ 30.07 (ท3.15) องศาเซลเซียส

- ชุมชนหนาแน่นแหล่งน้ำมีอุณหภูมิเท่ากับ 28.68 (ท3.37) องศาเซลเซียส
- พื้นที่ถูกบุกรุกทำ ลายอุณหภูมิเท่ากับ 27.88 (ท3.11) องศาเซลเซียส
- พื้นที่ต้นน้ำลำธารอุณหภูมิต่ำสุด 26.17 (ท5.45) องศาเซลเซียส

อุณหภูมิในแหล่งน้ำมีผลต่อปฏิกิริยาการย่อยสลายอินทรีย์สารและปริมาณออกซิเจนละลาย อุณหภูมิของน้ำในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำ อยู่ในสภาพปกติตามธรรมชาติ ระหว่าง 25 - 35 องศาเซลเซียส โดยที่อุณหภูมิของน้ำมีการแปรเปลี่ยนตามฤดูกาล

7. ของแข็งละลายรวม (total dissolved solid; TDS)

- แหล่งน้ำบริเวณตอนบนเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำ ธาร มีปริมาณของแข็งละลายรวมสูงสุดวัดได้ เท่ากับ 166 (ท55.74) มิลลิกรัมต่อ
- พื้นที่ไร่นาชุมชนเบาบาง มีปริมาณของแข็งละลายรวม เท่ากับ 164.63 (ท162.58) มิลลิกรัมต่อลิตร
- พื้นที่ชุมชนหนาแน่นมีปริมาณของแข็งละลายรวม เท่ากับ 137.69 (ท126.23) มิลลิกรัม ต่อลิตร
- บริเวณพื้นที่ถูกบุกรุกทำ ลาย มีปริมาณของแข็งละลายรวมต่ำสุดวัดได้ 52.29 (ท18.93) มิลลิกรัมต่อลิตร

ของแข็งละลายรวมส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจาก การสลายตัวของอินทรีย์สาร ได้แก่ ใบไม้ เศษ หรือซากพืช และอนินทรีย์สารได้แก่ คลอไรด์ อยู่ในสภาพคอลลอยด์ไม่ตกตะกอน หากต้องการน้ำ มาบริโภคควรบำบัดก่อน ของแข็งละลายรวมยังมีผลต่อการปิดกั้นการแลกเปลี่ยนออกซิเจนละลายใน แหล่งน้ำ

8. การเรียนรู้ เกี่ยวกับการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ขบวนการเจริญงอกงามของอินทรีย์ ทำให้อินทรีย์สามารถแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ได้ดีขึ้น หรือปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ผลดีเป็นประสบการณ์ตรง หรือประสบการณ์ ทางอ้อม กระทำให้อินทรีย์เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร แต่ไม่รวมถึงการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากเหตุอื่น

- กระบวนการเรียนรู้เป็นการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนในการเรียนรู้โดยใช้วิธีการเรียนรู้ รูปแบบต่าง ๆ เช่น การฟัง การอ่าน การโต้ตอบกับผู้อื่น การซักถาม การเขียน การสังเกต การ จดจำ การเลียนแบบ การดูตัวอย่าง การลองทำ การคิด การลงมือทำ
- กระบวนการเรียนรู้ไม่สามารถเกิดขึ้นลอย ๆ ได้ จำเป็นต้องมีสาระที่เรียนรู้ควบคู่ไปด้วย เสมอ กล่าวคือ เมื่อบุคคลนั้นใช้กระบวนการเรียนรู้หรือวิธีการเรียนรู้เพื่อที่จะเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ

แล้ว ผลที่ตามมา คือ ผู้เรียนอาจจะเข้าใจหรือไม่เข้าใจเรื่องเกี่ยวกับระบบนิเวศน์ห้วยสำราญ ก็ได้ แต่สิ่งที่มักเกิดขึ้นควบคู่กันไปโดยที่ผู้เรียนอาจจะไม่รู้ตัว คือ กระบวนการหรือวิธีการในการเรียนรู้นั่นเอง กระบวนการเรียนรู้อยู่เป็นกระบวนการสังคม (Social process) เนื่องจากบุคคลต้องอยู่ในสังคมซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อตนเอง การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูล และมุมมองกับผู้อื่น จึงเป็นสิ่งจำเป็นและสามารถกระตุ้นการเรียนรู้และขยายขอบเขตของความรู้ด้วย

- การเรียนรู้ เกี่ยวกับการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมือง จังหวัดศรีสะเกษ เน้นผลที่ได้รับ (Outcome) การเติบโต (Growing) การรอกงาม การเติบโต ความต้องการที่จะรู้มากขึ้น ความเข้าใจ (Understanding) การเปลี่ยนแปลง (Changing) ทุกสิ่งทุกอย่าง (Everything) การได้มาซึ่งความรู้ (Acquiring Information) เก็บรวบรวมข้อมูล (Gathering Information) การค้นหาข้อมูล (Finding out some Information)

- การเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมือง จังหวัดศรีสะเกษ เน้นการประยุกต์ใช้ (Application) เมื่อผู้เรียนได้เรียนความรู้ใหม่ ผู้เรียนก็นำความรู้ที่เรียนไปปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ในสถานการณ์ใหม่

- การเรียนรู้ เกี่ยวกับการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมือง จังหวัดศรีสะเกษ เน้นกระบวนการ (Process) การเรียนรู้ตามความคิดของคนกลุ่มนี้ คือ การท่องจำ การสังเกต การฝึกหัดทำ หรือการลองผิดลองถูก

- ผลสรุปได้ว่า การเรียนรู้ เกี่ยวกับการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันได้แก่ ความคิด ความเข้าใจ ความรู้สึก และการกระทำต่าง ๆ จากการได้รับความรู้ ประสบการณ์ และข้อมูลต่าง ๆ แล้วนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์บางอย่าง หรือเพื่อการดำรงอยู่อย่างมีศักยภาพ และการเรียนรู้ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะประกอบด้วยขั้นตอนวิธีการและลำดับก่อนหลังต่อเนื่องที่สัมพันธ์กัน

9. กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการ เกี่ยวกับการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ แบบแผนที่มีระเบียบ วิธีการ ลำดับการ หรือลำดับก่อนหลังอย่างมีระเบียบ ทำให้เกิดผลในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น กระบวนการวิธีการเรียนรู้ในสิ่งใดก็ตาม ต้องมีแบบแผนวิธีการก่อนหลัง จึงจะทำให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งนั้น ๆ กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ ต้องมีองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เหมาะสม จึงเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบุคคลที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีประเด็นดังนี้

- การจูงใจ (Motivation Phase) ในการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ ต้องมีการจูงใจให้ผู้เรียนอยากรู้ อยากเห็น และมีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้ดำเนินไปได้ด้วยดี

- ความเข้าใจ (Apprehending Phase) ในการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ ต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระเกี่ยวกับระบบนิเวศของลุ่มน้ำจึงจะช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ

- การได้รับ (Acquisition Phase) ในการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ จะก่อให้เกิดการได้รับความรู้ เพื่อเก็บไว้ หรือจดจำบทเรียนไว้ต่อไป

- การเก็บไว้ (Retention Phase) ในการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ ได้รับความรู้แล้ว ก็จะเก็บความรู้นั้นไว้ตามสมรรถภาพการจำของแต่ละบุคคล

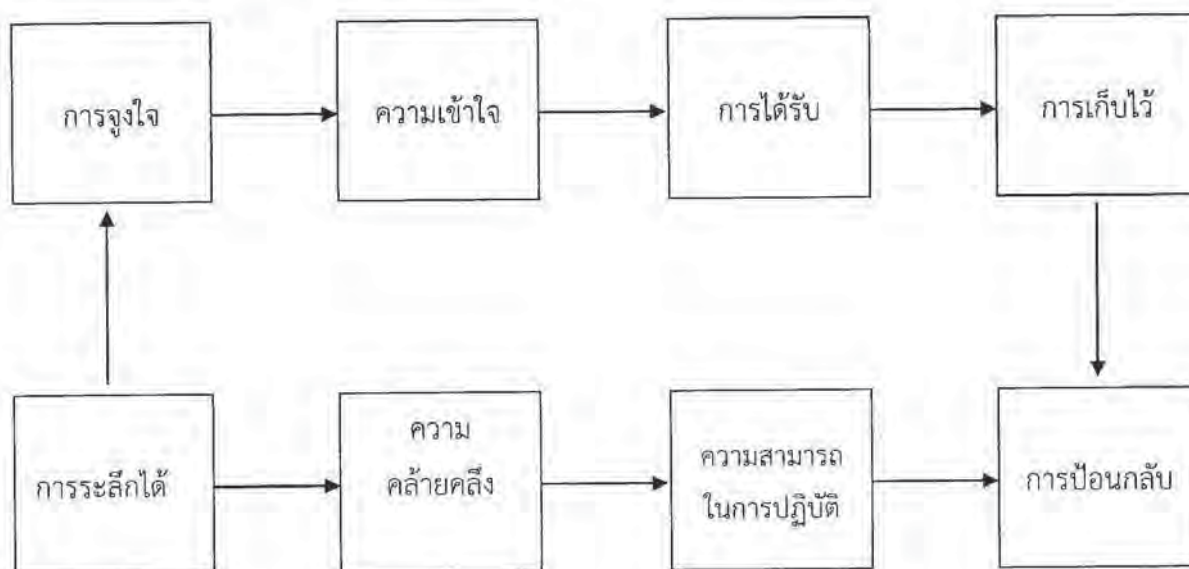
- การระลึกได้ (Recall Phase) ในการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ ได้เก็บความรู้ไว้ ก็จะถูกนำมาใช้ในโอกาสต่าง ๆ เท่าที่จะระลึกได้

- ความคล้ายคลึง (Generalization Phase) ในการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ นำสิ่งที่ระลึกได้ไปใช้และเมื่อพบกับสถานการณ์ หรือสิ่งเร้าที่คล้ายคลึงกัน ก็จะนำความรู้ดังกล่าวไปสัมพันธ์กับการเรียนรู้ในความรู้ใหม่ที่คล้ายคลึงกัน

- ความสามารถในการปฏิบัติ (Performance Phase) ในการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ หลังจากได้เรียนรู้ไปแล้ว ผู้เรียนต้องนำความรู้ที่ได้รับ ไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

- การป้อนกลับ (Feedback Phase) ในการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ถูกต้องเพียงไร สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้หรือไม่ เพื่อจะได้นำข้อมูลไปปรับปรุง และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ต่อไป

แผนภาพกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนในการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ

10. องค์ประกอบของการเรียนรู้ องค์ประกอบของการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนให้กระบวนการเรียนรู้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ ประกอบไปด้วย

- จุดประสงค์ (Goal) ในการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ พื้นที่ควรกำหนดจุดประสงค์ไว้ ช่วยให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

- ความพร้อม (Readiness) ในการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ พื้นที่ควรจะต้องเตรียมตัวให้พร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ อุปกรณ์การเรียนและสิ่งแวดล้อม การเตรียมตัวให้พร้อมย่อมจะช่วยให้การเรียนรู้ดำเนินไปด้วยดี ดังคำกล่าวที่ว่า “การเตรียมตัวให้ดีเท่ากับมีชัยไปกว่าครึ่งแล้ว”

- สถานการณ์ (Situation) ในการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ พื้นที่ควรมีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ถ้าสถานการณ์เป็นบวก ก็จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ดีขึ้น

- การแปลความหมาย (Interpretation) ในการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ พื้นที่ได้พบกับสถานการณ์ต่าง ๆ จะต้องรับสัมผัส เช่น ตาหู ฟัง ใช้ลิ้น หรือใช้มือสัมผัสกับสิ่งเร้า หรือเนื้อหาสาระต่าง ๆ ซึ่งจะต้องแปลความหมายให้

ถูกต้อง เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง และสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง แต่หากแปลความหมายผิด หรือ เบี่ยงเบนไป ความรู้ที่ได้ก็ผิดพลาดไม่ถูกต้อง

- การตอบสนอง (Response) ในการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ พื้นที่ควรแปลความหมายของสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้แล้ว ก็ต้องตัดสินใจแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องนั้น ๆ การเรียนรู้จึงจะเกิดขึ้น

- ผลต่อเนื่อง (Consequence) ในการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ พื้นที่ควรกำหนดกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการตอบสนอง ถ้าการตอบสนองตรงตามวัตถุประสงค์ การเรียนรู้ก็เกิดขึ้น แต่ถ้าผู้เรียนตอบสนองไม่ดีหรือไม่ผ่านจุดประสงค์ ผู้เรียนก็ยังไม่เกิดการเรียนรู้

- ปฏิกริยาต่อการขัดขวาง (Reaction to Thwarting) ในการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ พื้นที่ควรได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ของการเรียนรู้ทั้ง 6 ขั้นตอนแล้ว หากผลต่อเนื่องปรากฏว่า ผู้เรียนยังไม่เกิดการเรียนรู้ แสดงว่าผู้เรียนประสบปัญหาและอุปสรรค ซึ่งผู้เรียนจะต้องกลับไปเริ่มต้นขั้นตอนที่ 1 ใหม่จนกว่าจะบรรลุผลสำเร็จ

สรุปกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ พื้นที่ที่จะเกิดขึ้นได้ด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ คือ จุดประสงค์ของการเรียนรู้ การเตรียมความพร้อมทั้งภายในและภายนอก ได้แก่ ความมุ่งมั่น ความสนใจ แรงจูงใจ ความสมบูรณ์ของระบบประสาท บรรยากาศ สิ่งแวดล้อม เนื้อหา และร่างกาย เมื่อได้ประสบกับสถานการณ์แล้ว ได้แปลความหมาย ตอบสนอง ทำให้เกิดผลต่อเนื่องและสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

11. การรวมตัวในระดับชุมชน

ชุมชนสองฝั่ง “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษเป็นการร่วมกลุ่มหมู่ชน, กลุ่มคน ที่อยู่รวมกันเป็นสังคม อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งถึงการรวมตัวของประชาชนในด้านการปกครองตั้งแต่จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ซึ่งมีขอบเขตของการปกครองกำหนดไว้แน่ชัดตามกฎหมายกลุ่มชนที่ตั้งบ้านเรือนรวมกันอยู่ตามท้องถิ่นเฉพาะพื้นที่เขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ

ชุมชนสองฝั่ง “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษเป็นมีแนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกัน ภาษาพูด ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือมีวัฒนธรรมร่วมกันนั่นเอง ถ้าจะแยกองค์ประกอบของชุมชนให้เห็นชัดเจนภายใต้องค์ประกอบ คน (People) ความสนใจร่วมกัน (Common Interest) อาณาบริเวณ (Area) การปฏิบัติต่อกัน (Interaction)

ความสัมพันธ์ของสมาชิก (Relationship) โดยมีที่ตั้ง (Geographical Area) ความสัมพันธ์ต่อกันทางสังคม (Social Interaction) และมีความสัมพันธ์ร่วมกัน (Commonly) นำไปสู่การเกิดชุมชนสองฝั่ง “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ

12. การจัดการลุ่มน้ำห้วยสำราญ

การจัดการลุ่มน้ำชุมชนที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความมั่นคงและยั่งยืนของการจัดการลุ่มน้ำของประชาชนเพื่อประโยชน์และโดยประชาชน จะมีองค์ประกอบที่สำคัญจากการเฝ้าสังเกต (กระบวนการการสังเกตชุมชนกับการจัดการลุ่มน้ำห้วยสำราญ) ภายในชุมชนพบสภาพดังนี้

ประเด็นแรกการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ลุ่มน้ำ ประโยชน์ที่ต้องการจากลุ่มน้ำจะเป็นสิ่งกำหนดวัตถุประสงค์ในการรักษาลุ่มน้ำเหล่านั้นไว้ เช่น เป็นแหล่งลุ่มน้ำเพื่อการประกอบพิธีการต่าง ๆ ซึ่งแปรผันไปตามสภาพสังคมในแต่ละภูมิภาค การใช้แหล่งลุ่มน้ำเพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของหมู่บ้านและชุมชน การใช้แหล่งลุ่มน้ำเป็นแหล่งไม้ใช้สอยหรือเป็นแหล่งอาหาร ลุ่มน้ำชุมชนจึงเป็นแหล่งน้ำไว้เพื่อการใช้สอยร่วมกันหรือเป็นสมบัติส่วนรวมของชุมชน

ประเด็นถัดมาพบมาในชุมชนสองฝั่งห้วยสำราญมี 3 ชุมชนที่มีการกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อควบคุมกันเองระหว่างประชาชนในหมู่บ้าน การจัดการลุ่มน้ำชุมชนจะมีระเบียบกฎเกณฑ์ที่วางไว้เป็นที่ยอมรับของทุกคนในหมู่บ้าน เมื่อมีการละเมิดจะมีการปรับไหม เพื่อดำเนินการจัดการป่าให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ของบ้านนั้น และมีองค์กรของประชาชนที่เข้มแข็ง เพื่อดูแลลุ่มน้ำดังกล่าวให้เกิดประโยชน์ต่อทุกคนในชุมชน องค์กรที่ปรากฏมักจะเป็นองค์กรประชาชนที่มีอยู่เดิม ลักษณะเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่ได้จัดตั้งขึ้นมาใหม่ภายใต้การกำกับของเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีกระบวนการ ลงโทษตามกติกาที่ได้ตกลงกันไว้ภายใต้องค์กรประชาชนและมีจำนวน 7 ชุมชนที่มีองค์กรประชาชนที่เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำแต่ยังไม่มีกฎระเบียบที่ชัดเจน

ประเด็นด้านการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก การจัดการลุ่มน้ำขององค์กรประชาชนในหมู่บ้าน จะต้องอาศัยการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก เช่น การสนับสนุนทางวิชาการ การสนับสนุนอุปกรณ์และวัสดุที่จำเป็น เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการป่าโดยใช้ประโยชน์ได้ยั่งยืน ซึ่งรวมถึงการให้การคุ้มครองการดำเนินงานให้สามารถนำกฎหมายที่มีอยู่เข้ามาคุ้มครองรักษา นอกจากนั้นยังได้รับการสนับสนุนจากองค์กรเอกชนในการให้ความรู้ และความเข้มแข็งในการดำเนินงานขององค์กรชาวบ้านให้สามารถดำเนินการจัดการลุ่มน้ำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ประเด็นถัดมาลักษณะขององค์ประกอบขององค์กรชุมชนเกี่ยวกับลุ่มน้ำควรสร้างในองค์ประกอบด้านชุมชนประกอบด้วยหน่วยของชุมชน ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในลักษณะของความต้องการใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำ องค์ประกอบด้านชุมชนประกอบด้วยบุคคลเดี่ยว (Individual) ซึ่งเป็นหน่วยเล็กที่สุดในองค์ประกอบด้านชุมชน จะมีความแตกต่างกันในด้านอาชีพ อายุ เพศ ซึ่งมีผลต่อลักษณะความต้องการใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำ ครอบครัว (Household) เป็นหน่วยย่อยที่เล็ก

ที่สุดที่รวมบุคคลเดี่ยวหลาย ๆ บุคคลมาอยู่ภายใต้การตัดสินใจอย่างเดียวกัน ครอบครัวยุ่เป็นหน่วยย่อยที่สามารถใช้ประโยชน์จากกลุ่มน้ำ เป็นจุดเริ่มของการตัดสินใจร่วมกันภายในครอบครัว จะแบ่งแรงงานเพื่อใช้ประโยชน์จากกลุ่มน้ำไม่ในรูปแบบต่าง ๆ จะแยกความชำนาญในการทำงานด้านต่าง ๆ และกลุ่ม (Group) เป็นหน่วยเล็กที่สุดที่รวมครอบครัวหลายครอบครัว เป็นการรวมการตัดสินใจระดับครอบครัวเป็นการตัดสินใจร่วมกันในระดับกลุ่ม กลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากการใช้ประโยชน์จากกลุ่มน้ำ กลุ่มชุมชน (Community) เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดที่รวมกลุ่มย่อยเข้าด้วยกัน ชุมชนจะมีภูมิระเบียบต่าง ๆ มีการจำแนกการดำเนินงานตามความชำนาญ มีการกำหนดเป้าหมายที่ชุมชนต้องการร่วมกัน ซึ่งในส่วนของ องค์การจัดการลุ่มน้ำห้วยสำราญยังเป็นชี้แนะชุมชนเป็นตัวตั้งมากกว่าเริ่มจากรากหญ้า

สำหรับประเด็นสุดท้ายคือการพัฒนาชุมชนต้องมีการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทางหรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า ซึ่งทิศทางที่กำหนดขึ้นจะต้องเป็นสิ่งที่ดีสำหรับกลุ่มหรือชุมชนที่สร้างขึ้น แต่การพัฒนาที่ผ่านมาเน้นการกำหนดทิศทางการพัฒนามักจะมาจากส่วนกลางเป็นการวางแผนแบบส่วนบนสู่ส่วนล่าง (Top – Down) ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นทำให้การพัฒนาที่ผ่านมาประสบกับปัญหา ไม่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยเฉพาะในชนบทให้ดีขึ้น ดังนั้น จึงมีแนวความคิดใหม่ในการพัฒนาของชุมชนภายใต้การจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ ที่มองว่าการพัฒนาควรมีลักษณะการพัฒนาที่จะทรงพลัง มีประสิทธิภาพ และได้ผลสูงสุดต้องเป็นการรวมพลังที่สร้างสรรค์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง บนพื้นฐานแห่งความสามัคคี โดยฟังปรารภของทุกฝ่าย คือ การพัฒนาที่เป็นบูรณาการนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตและสังคมที่ดี มีองค์ประกอบที่ครบถ้วน สมดุล และสามารถดำเนินไปได้อย่างยั่งยืน และบูรณาการได้ ต้องมีประชาชนและชุมชนเป็นแกนหลัก โดยเป็นผู้กำหนดความต้องการในการพัฒนา เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาและผู้รับผลการพัฒนา นำไปสู่องค์กรชุมชนและการศึกษาการเรียนรู้ของชุมชน กลไกและกระบวนการสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ มีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จะได้กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพ ถูกต้อง สอดคล้องกับความเป็นจริงในมิติต่าง ๆ ตลอดจนสามารถปรับเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้แก่ “การเรียนรู้ร่วมกันและกันจากการปฏิบัติจริง” จนถึงข้อสรุปชุมชนกับการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ

ฐานกรอบแนวคิดต้นน้ำบริหารจัดการงานวิจัย

ชุดโครงการศึกษาอุทกภัยแห่งลุ่มห้วยสำราญจังหวัดศรีสะเกษ

ชื่อโครงการที่ 8 “คืนผืนให้ลำห้วยเพื่อสร้างปอดแก่เมืองศรีสะเกษ” ระบบนิเวศน์ที่จำเป็นสำหรับ
อนาคตระบบนิเวศน์และการเรียนรู้ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ

ชื่อผู้วิจัย นางสาวทิพวรรณ พานเข้ม ร่วมกับการมีส่วนร่วมในระดับองค์กรเทศบาลเมือง
ศรีสะเกษ ชุมชนที่ตั้งบ้านเรือนริมฝั่งห้วยสำราญ

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

โทรศัพท์ 045 - 643600 - 6

จากเดิม เมื่อ พ.ศ. 2256 ชาวนครจำปาศักดิ์ได้มาก่อตั้งเมืองศรีนครเขต ต่อมา พ.ศ. 2306 ได้ก่อตั้งเมืองศรีนครลำดวนที่บ้านดวนใหญ่แล้วย้ายไปที่เมืองขุขันธ์ และต่อมา พ.ศ. 2325 พระภักดีภูธรสงครามปลัดเมืองขุขันธ์ได้แยกเมืองมาตั้งเป็นเมืองศรีสะเกษ ทับซ้อนเมืองศรีนครเขตเดิม ชัยภูมิที่ตั้งเมืองเป็นสายน้ำหลายสายและหนองน้ำจำนวนมากรอบล้อมตัวเมือง เช่นห้วยสำราญ ห้วยปูน ห้วยน้ำคำ ห้วยแสด กุดหวาย ฮ้องเอียน หนองแดง หนองโพธิ์ หนองอีทัย หนองหล่ม หนองญวน หนองเม็ก หนองแซ้ หนองกะโหล่ หนองลิ้นจี่ หนองเป่ง หนองสุทง หนองหัวลิง หนองกะโหล่ และหนองน้ำนิรนามอีกมากมายหลายแห่ง ไม่รวมกับป่าบุงป่าทามที่ลุ่มริมฝั่งน้ำที่ถูกน้ำไหลกัดเซาะมานานนับล้านปี ที่ลุ่มต่ำดังกล่าวแผ่กว้างตามริมลำน้ำทั้งสองฟากฝั่งประมาณด้านละ 30 -100 เมตร เป็นทางเดินของน้ำในหน้าน้ำออกแก่งหรือน้ำหลาก ให้สามารถระบายน้ำออกไปอย่างรวดเร็ว

ปัจจุบันพบว่า หนองน้ำดังกล่าวจำนวนมากถูกถมเพื่อปลูกสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย บางแห่งถูกจับจองครอบครอง จนกระทั่งหนองน้ำดังกล่าวกลายมาเป็นบ้านจัดสรร ลำห้วยสำราญอันอุดมสมบูรณ์ที่เคยใช้อาบ ต้มกิน และทำการประมงถูกบุกรุกจนประชิดติดฝั่งบึงทางเดินของน้ำให้หดตัวแคบลง จนเกินกว่าน้ำจะเดินได้สะดวก เกิดมลภาวะน้ำเน่าเสีย ตลอดลำน้ำห้วยสำราญที่คดเคี้ยวจากสะพานศูนย์วิจัยพืชสวนจนจรดปากห้วยแสดตกบริเวณบ้านโพธิ์โนนจานติดต่อกับที่ตั้งสถานบันราชภัฏศรีสะเกษ ในช่วงที่ผ่านตัวเมืองประมาณ 5 กิโลเมตร ผลจากความเปลี่ยนแปลงนี้ คือน้ำไหลบ่าท่วมบ้านเรือนของราษฎรในเมืองศรีสะเกษอย่างหนักมาหลายครั้งและครั้งล่าสุดในเดือนกันยายน 2543 สร้างความเสียหายแก่ทรัพย์สินและความเป็นอยู่ของประชาชนจำนวนมาก

ในอดีตลำห้วยสำราญเป็นแหล่งที่มีสัตว์อุดมสมบูรณ์สัตว์บก ได้แก่ กระต่าย กระรอก กระแต กระต่าย พังพอน อีเห็น เสือปลา งูเห่า งูสิง นกชนิดต่าง ๆ แมลง สัตว์น้ำจืด ได้แก่ ปู ปลา หอย กุ้งทุกชนิด เนื่องจากเป็นลำน้ำที่มีต้นไม้ รากไม้ (หมอยพ้อคำ) และถ้าโพรงซอกหลืบหินทั้งใต้ดินและเหนือพื้น ริมฝั่งลำห้วยมีน้ำซับไหลรินตลอดนับพัน ๆ แห่ง คอยเติมน้ำสะอาดแก่ลำห้วย และสร้างความอุดมสมบูรณ์และหล่อเลี้ยงผู้คนมากมายในเมืองศรีสะเกษตลอดมา ถือเป็นแหล่งผลิตอาหารโปรตีนที่สำคัญของชาวเมืองศรีสะเกษ

เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของป่าและแมกไม้ริมฝั่งลำห้วย จึงมีน้ำซับหรือน้ำจั้นจำนวนมากมาอยู่ทุกระยะตลอดสายลำห้วยนับหมื่นนับพันสาย ช่วยเติมน้ำที่สะอาดแก่ลำห้วยเพื่อชะล้างน้ำเน่าและเติมน้ำแก่ห้วยมิให้แห้งขอดอย่างไม่มีขาดสายตลอดมา

แต่ปัจจุบันในหน้าแล้งลำห้วยสาหร่ายแห้งผาก และเต็มไปด้วยน้ำครำน้ำเน่า ไม่สามารถนำมาใช้อุปโภค บริโภคหรือทำการเกษตรได้อย่างเต็มที่ ปัญหานี้จำเป็นที่ชาวเมืองศรีสะเกษทุกคนต้องตระหนักและหันมาร่วมมือกันพัฒนาฝั่งลำน้ำห้วยสาหร่ายให้กลายเป็นปอดของเมือง เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจอันสวยงามของชาวเมืองและสามารถป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยได้ส่วนหนึ่ง

ลักษณะการวิจัยและพัฒนาคือการสำรวจพื้นที่ริมฝั่งห้วยและขอความร่วมมือแก่ผู้ครอบครองพื้นที่ละเว้นการถมที่ดินเพิ่มใหม่และ ส่งเสริมการปลูกพืชริมลำห้วยเป็นพืชที่ทนน้ำเช่น จาน(ทองกวาว) มะกอกน้ำ(มะเขว) กล้วยน้อย หัวลิง กระเบา ส้มกุ้ง กระโดน หวาย ตะเคียน หว่า เสี้ยว เถาวัลย์นานาชาติ เป็นต้น ซึ่งต้นไม้ให้ร่มเงา ให้อากาศที่บริสุทธิ์และบรรเทาความรุนแรงของกระแสน้ำ

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อศึกษาระบบนิเวศของลำน้ำและหนองบึงในเขตเมืองศรีสะเกษ
2. เพื่อพัฒนาสภาพนิเวศที่เหมาะสมสำหรับชาวเมืองศรีสะเกษ
3. เพื่อป้องกันและบรรเทาปัญหาสาธารณภัย

ผลการดำเนินการ

1. เกิดกระบวนการการส่งเสริมการปลูกต้นไม้ริมฝั่งห้วยสาหร่ายตั้งแต่สะพานข้ามห้วยสาหร่ายหน้าโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 29 อำเภอเมือง ถึงปากห้วยแฮดตก อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ
2. นำไปสู่การจัดการการพัฒนาแหล่งพักผ่อนหย่อนใจริมฝั่งห้วยสาหร่าย เป็นปอดของเมืองและชุมชน 4 จุดโดยการสร้างเขื่อนและถนนริมน้ำ สร้างสวนหย่อมคือ (1)สองฝั่งบริเวณสะพานข้ามห้วยสาหร่าย บริเวณโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 29 (2) สองฝั่งบริเวณสะพานขาวและสะพานดำ(3) ฝั่งห้วยบริเวณหน้าโรงเรียนเทศบาล 3 (4) ฝั่งห้วยบริเวณสะพานข้ามจุดชุมชนท่าเรือ
3. เกิดแนวทางการสร้างการทำฝายทดน้ำขนาดเล็กใต้ปากห้วยแฮดตก ขนาดสูง 2 - 4 เมตร เพื่อกักเก็บน้ำในลำห้วยสาหร่ายและลำห้วยแฮด เพื่อการเกษตร การประมงและการสาธิตปลูกในหน้าแล้งของหน่วยงานเชิงท้องถิ่น คือ เทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ
4. เกิดเวทีประชาคมชาวฝั่งห้วยสาหร่ายและผู้รับผลกระทบจากน้ำท่วมนำไปสู่การณรงค์ปลูกต้นไม้หลังบ้านริมตลอดลำห้วยและพัฒนาฝั่งห้วยที่เหมาะสมเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจที่จุดสะพานโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 29 ,สะพานดำสะพานขาว,โรงเรียนเทศบาล 3,สะพานท่าเรือ จัดทำเขื่อนริมฝั่งน้ำ บันไดทำน้ำสวนหย่อม

ฐานกรอบแนวคิดต้นน้ำบริหารจัดการงานวิจัย

ชุดโครงการศึกษาอุทกภัยแห่งลุ่มห้วยสำราญจังหวัดศรีสะเกษ

ชื่อโครงการที่ 9 กู้สายน้ำให้แผ่นดินระบบนิเวศน์ที่จำเป็นสำหรับอนาคตระบบนิเวศน์และการเรียนรู้ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ

ชื่อผู้วิจัย ดร.ปิยฉัตร ทองแพง การมีส่วนร่วมในระดับองค์กรที่ตั้งบ้านเรือนในบริเวณริมลำห้วยและหนองน้ำ เจ้าหน้าที่ของรัฐและองค์กรปกครองท้องถิ่นที่รับผิดชอบ ภายใต้แหล่งน้ำ เช่นลำห้วย และหนองน้ำในพื้นที่เป้าหมาย

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

โทรศัพท์ 045 – 643600 – 7

สถานการณ์ที่เป็นปัญหาหรือข้อจำกัดที่เราต้องช่วยกันแก้ไข เนื่องจากชุมชนต่าง ๆ ในเมืองศรีสะเกษ เป็นชุมชนที่มีที่ตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งห้วยสำราญและหนองน้ำล้อมรอบ ๆ เป็นจำนวนมาก เช่น ห้วยสำราญ ห้วยปูน ห้วยแอ๊ด อ่องเอียน กุดหวาย หนองแดง หนองโพธิ์ หนองหล่ม หนองญวน หนองเม็ก หนองแซ่ หนองลันจี่ หนองเป่ง หนองสูงทง หนองอิตัย หนองแคน หนองฮู หนองกะไช่ รวมกับป่าบุงป่าทามที่ลุ่มริมฝั่งน้ำที่ถูกน้ำไหลกัดเซาะมานาน ที่ลุ่มต่ำดังกล่าวแผ่กว้างตามริมลำน้ำทั้งสองฟากฝั่งห้วยสำราญ ประมาณด้านละ 30 – 100 เมตร เป็นทางเดินของน้ำในหน้าน้ำออกแ่งหรือน้ำหลาก ให้สามารถระบายน้ำออกไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะหนองเม็กหรือบึงศรีนครลำดวน ซึ่งเป็นหนองน้ำคูเมืองศรีสะเกษ พื้นที่ประมาณ 20 ไร่ เคยเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเป็นที่พักอาศัยของนกเป็ดน้ำ สัญลักษณ์ของการกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ

ปัจจุบันพบว่า หนองน้ำดังกล่าวจำนวนมากถูกถมเพื่อปลูกสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย บางแห่งถูกจับจองครอบครอง จนกระทั่งหนองน้ำดังกล่าวกลายมาเป็นบ้านจัดสรร ลำห้วยสำราญอันอุดมสมบูรณ์ที่เคยใช้อาบ ดื่มน้ำ และทำการประมงถูกบุกรุกจนประชิดติดฝั่งบึงทางเดินของน้ำให้หดตัวแคบลง จนเกินกว่าน้ำจะเดินได้สะดวก เกิดมลภาวะน้ำเน่าเสีย ตลอดลำน้ำห้วยสำราญที่คดเคี้ยวในช่วงที่ผ่านตัวบริเวณชุมชนเมืองศรีสะเกษ ประมาณ 5 กิโลเมตร เป็นการทำลายแหล่งแก้มลิงที่กักเก็บน้ำไว้ยามน้ำหลาก ผลจากความเปลี่ยนแปลงนี้ คือน้ำไหลบ่าท่วมบ้านเรือนของราษฎรในเมืองศรีสะเกษอย่างหนักมาหลายครั้งและครั้งล่าสุดในเดือนกันยายน 2556 สร้างความเสียหายแก่ทรัพย์สินและความเป็นอยู่ของประชาชนจำนวนมาก

ในอดีตลำห้วยสำราญเป็นแหล่งที่มีอาหารคือสัตว์ต่าง ๆ เช่น หนูเลื่อม งูสิง นกชนิดต่าง ๆ แมลง สัตว์น้ำจืด ได้แก่ ปู ปลา หอย กุ้งทุกชนิด เนื่องจากเป็นลำน้ำที่มีต้นไม้ รากไม้ และลำโพรงซอก หลืบหินทั้งใต้น้ำและเหนือน้ำ ริมฝั่งลำห้วยมีน้ำซับไหลรินตลอดนับพัน ๆ แห่ง คอยเติมน้ำสะอาดแก่ลำห้วย และสร้างความอุดมสมบูรณ์และหล่อเลี้ยงผู้คนมากมายในเมืองศรีสะเกษตลอดมา ถือเป็นแหล่งผลิตอาหารโปรตีนที่สำคัญของชาวเมืองศรีสะเกษ เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของป่า

และแมกไม้ริมฝั่งลำห้วย จึงมีน้ำซับหรือน้ำจั้นจำนวนมากมาอยู่ทุกระยะตลอดสายลำห้วยนับหมื่นนับพันสาย ช่วยเติมน้ำที่สะอาดแก่ลำห้วยเพื่อชะล้างน้ำเน่าและเติมน้ำแก่ห้วยมิให้แห้งขอดอย่างไม่ขาดสายตลอดมา

แต่ปัจจุบันในหน้าแล้งลำห้วยสาธุราษฎร์แห้งผาก และเต็มไปด้วยน้ำครำน้ำเน่า ไม่สามารถนำมาใช้อุปโภค บริโภคหรือทำการเกษตรได้อย่างเต็มที่ ปัญหานี้จำเป็นที่ชาวเมืองศรีสะเกษ ทุกคนต้องตระหนักและหันมาร่วมมือกันพัฒนาฝั่งลำน้ำห้วยสาธุราษฎร์ให้กลายเป็นปอดของเมือง เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจอันสวยงาม ของชาวเมืองและสามารถป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยได้ส่วนหนึ่ง ลักษณะการศึกษาคือการสำรวจพื้นที่ริมฝั่งห้วยและทำการประชุมผู้เกี่ยวข้องในลักษณะการประชุมภาคและการประชุมกลุ่มย่อย การศึกษาจากเอกสารที่มีผู้สำรวจไว้นำมาสู่การระดมพลังความคิดเพื่อทราบปัญหาและการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง รวมทั้งการขอความร่วมมือแก่ผู้ครอบครองพื้นที่ละเวนการถมที่ดินเพิ่มเติมและ ส่งเสริมการปลูกพืชริมลำห้วยเป็นพืชที่ทนน้ำเช่น จาน(ทองกวาว) มะกอกน้ำ(มะแขว) นมแมวผักแสง กล้วยน้อย เตยไก่ ห้วยลิง กระเบา ส้มกุ้ง กระโดน หวาย ตะเคียน หว่า เสี้ยว เถาวัลย์ นานาชนิด เป็นต้น ซึ่งต้นไม้ให้ร่มเงา ให้อากาศที่บริสุทธิ์และบรรเทาความรุนแรงของกระแสน้ำ การดำเนินการดังกล่าวจะเกิดการสร้างความตระหนักแก่ประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง ในปัญหาและการรักษาสภาพแวดล้อมร่วมกัน และเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการ พัฒนาสภาพ การป้องกันและบรรเทาปัญหาสาธารณภัย และสร้างความตระหนัก การอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม “ห้วยสาธุราษฎร์” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ

2. เพื่อหาแนวทางกำจัดและจำกัดมลภาวะที่เกิดขึ้นกับแหล่งน้ำในเขตตัวเมืองศรีสะเกษ ผลการดำเนินการ

1. การส่งเสริมการปลูกต้นไม้ริมฝั่งห้วยสาธุราษฎร์ตั้งแต่สะพานข้ามห้วยสาธุราษฎร์ หน้าโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 29 ถึงปากห้วยแฮดตก สถาบันราชภัฏศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 10,000 ต้น เพื่อรักษาและเพื่อการจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม “ห้วยสาธุราษฎร์” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ

2. การพัฒนาแหล่งพักผ่อนหย่อนใจริมฝั่งห้วยสาธุราษฎร์ เป็นปอดของเมืองและชุมชน 3 จุด โดยการสร้างเขื่อนและถนนริมน้ำ สร้างสวนหย่อมคือ (1) ฝั่งห้วยบริเวณโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ (2) ฝั่งห้วยบริเวณวัดป่าศรีสาธุราษฎร์ (3) สองฝั่งบริเวณสะพานข้ามห้วยสาธุราษฎร์ สะพานขาวและสะพานดำ (4) ฝั่งห้วยบริเวณหน้าโรงเรียนเทศบาล 3 (5) ฝั่งห้วยบริเวณสะพานข้ามจุดชุมชนท่าเรือ (6) ฝั่งห้วยบริเวณวัดป่ามิ่งเมือง (7) ฝั่งห้วยบริเวณสถาบันราชภัฏศรีสะเกษ รองรับการจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม “ห้วยสาธุราษฎร์” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ

3 .การพัฒนาแหล่งพักผ่อนหย่อนใจรอบ ๆ ห้วยสำราญ บึงศรีนครลำดวน หนองอีทัย หนองสุทง บึงสำนักงานเกษตรจังหวัดศรีสะเกษ (หน้าโรงเรียนเทศบาล 3) หนองลิ้นจี่ หนองเป่ง (หลังโรงเรียนเทศบาล 3) บริเวณสนามฝึกซ้อมยิงเป้าของสถานีตำรวจภูธรจังหวัดศรีสะเกษ (หลุมเป้า) บริเวณชุมชนหลุมเป้า ท่าเรือ ฝั่งห้วยสำราญบริเวณสถาบันราชภัฏศรีสะเกษ และปากห้วยแอ่ตตก สำหรับการจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชน เทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ

ฐานกรอบแนวคิดต้นน้ำบริหารจัดการงานวิจัย

ชุดโครงการศึกษาอุทกภัยแห่งลุ่มน้ำห้วยสำราญจังหวัดศรีสะเกษ

ชื่อโครงการที่ 10 แนวทางการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำย่อยห้วยสำราญ เพื่อป้องกันและบรรเทาปัญหอุทกภัยและภัยแล้งแบบบูรณาการ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ

ชื่อผู้วิจัย

ดร.ปรกรณ์ชัย สุพัฒน์ ขลประธารจังหวัดศรีสะเกษ

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

โทรศัพท์ 045 – 643600 - 7

ประเทศไทย ซึ่งตั้งอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พื้นที่ในภูมิภาคนี้ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ โดยฤดูฝนจะเริ่มประมาณเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคมของทุกปี ประมาณ 6 เดือน ในช่วงระยะเวลา 6 เดือนดังกล่าวพอจะแบ่งฤดูฝนออกเป็น 2 ช่วง

ก. ช่วงแรก : เดือนพฤษภาคม – เดือนมิถุนายน เป็นฝนที่เกิดจากอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ที่พัดเข้าหาแนวร่องความกดอากาศต่ำ ที่ได้เคลื่อนตัวจากทางใต้ขึ้นไปทางตอนใต้ของประเทศจีน ปริมาณฝนตก ในช่วงนี้จะไม่กระจายและสม่ำเสมอ มักจะเกิดสภาวะ “ ฝนทิ้งช่วง ”

ข. ช่วงหลัง : เดือนกรกฎาคม – เดือนตุลาคม เป็นฝนที่เกิดจากแนวร่องความกดอากาศต่ำ ที่ได้รับอิทธิพลจากแนวปะทะของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งจะเคลื่อนตัวลงมาทางใต้อย่างช้าๆ รวมทั้งพายุจากทะเลจีนใต้ (ดีเปรสชัน โซนร้อน ไต้ฝุ่น) : ปริมาณฝนตก ในช่วงนี้มีการกระจายตัวค่อนข้างสม่ำเสมอและมีปริมาณมาก มีโอกาสที่จะก่อให้เกิด “ อุทกภัย ” ได้

จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จะได้รับอิทธิพลจากแนวร่องความกดอากาศต่ำ ในช่วงประมาณเดือนสิงหาคม - กันยายนของปี ดังนั้น ภัยธรรมชาติที่คุกคามจังหวัดศรีสะเกษ มายาวนานและต่อเนื่องซึ่งต้องประสบทั้ง ฝนทิ้งช่วง ในเดือนมิถุนายน อุทกภัยในเดือนกันยายน - กลางตุลาคม และภัยแล้งในช่วงปลายเดือนตุลาคม ด้วยร่องความกดอากาศต่ำได้เคลื่อนตัวลงสู่ภาคใต้เป็นลำดับ อาจส่งผลให้ “ เมล็ดข้าวสับ ” เสียหายได้อีกเช่นกัน พื้นที่เป้าหมาย : ลุ่มน้ำย่อยห้วยสำราญ ด้วยเป็นลำน้ำที่มีลักษณะพิเศษ โดยได้ไหลผ่านพื้นที่การเกษตร และก่อนจะไหลลงแม่น้ำมูล ได้ไหลผ่านชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในพฤติกรรมทางธรรมชาติของลำห้วยสำราญ
2. เพื่อการรับรู้ถึงอาคารประเภทต่างๆ ที่ได้ก่อสร้างในลำห้วยสำราญ ทั้งการเก็บกักน้ำ และการระบายน้ำ

3. เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในการบริหาร – จัดการน้ำของอาคารประเภทต่างๆ ในลำห้วยสำราญ

4. เพื่อการมีส่วนร่วมในการบริหาร – จัดการน้ำจากอาคารที่ได้ก่อสร้างไว้และการแก้ไข – ปรับปรุงอาคารที่มีปัญหาในการจัดการน้ำ

5. เพื่อการลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติที่คุกคามในเขตของลำห้วยสำราญ

ผลการดำเนินการ

1. คุณลักษณะของลำห้วยสำราญ ต้นกำเนิด : ลำห้วยสำราญ ต้นกำเนิดจากเทือกเขาพนมดงรัก ในเขตอำเภอขุนหาญ บางส่วนของอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ และอำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ และไหลผ่านอำเภอภูสิงห์ อำเภอปรางค์กู่ อำเภออุทุมพรพิสัย อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ลงสู่แม่น้ำมูล ที่บ้านโนนจาน ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ มีความยาวประมาณ 210 กม.

2. ลำน้ำสาขาที่สำคัญ ฝั่งซ้าย : ลำห้วยระไหลจากอำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ไหลผ่านอำเภอห้วยทับทัน อำเภออุทุมพรพิสัย และไหลลงลำห้วยสำราญ ที่บ้านโคกวัด ตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ฝั่งขวา : ลำห้วยเหนือไหลผ่านอำเภอขุขันธ์ : ห้วยคล้า ไหลผ่านอำเภอขุขันธ์ อำเภอวังหิน อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ไหลลงห้วยสำราญที่บ้านยางกุด ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ : ห้วยแฮด ไหลผ่านอำเภอวังหิน อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ไหลลงห้วยสำราญที่บ้านห้วยแฮด ต.เมืองเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

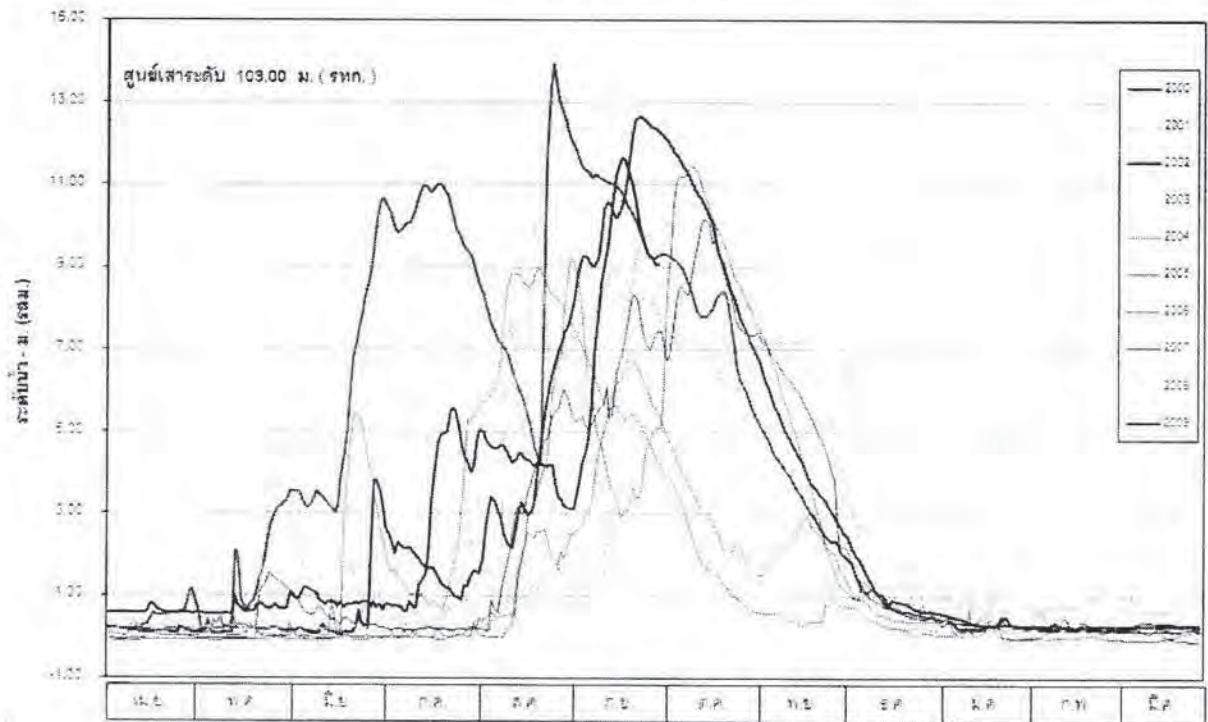
3. พื้นที่รับน้ำฝน รวม 3,417 ตร.กม.

4. ปริมาณฝนตกในพื้นที่รับน้ำ

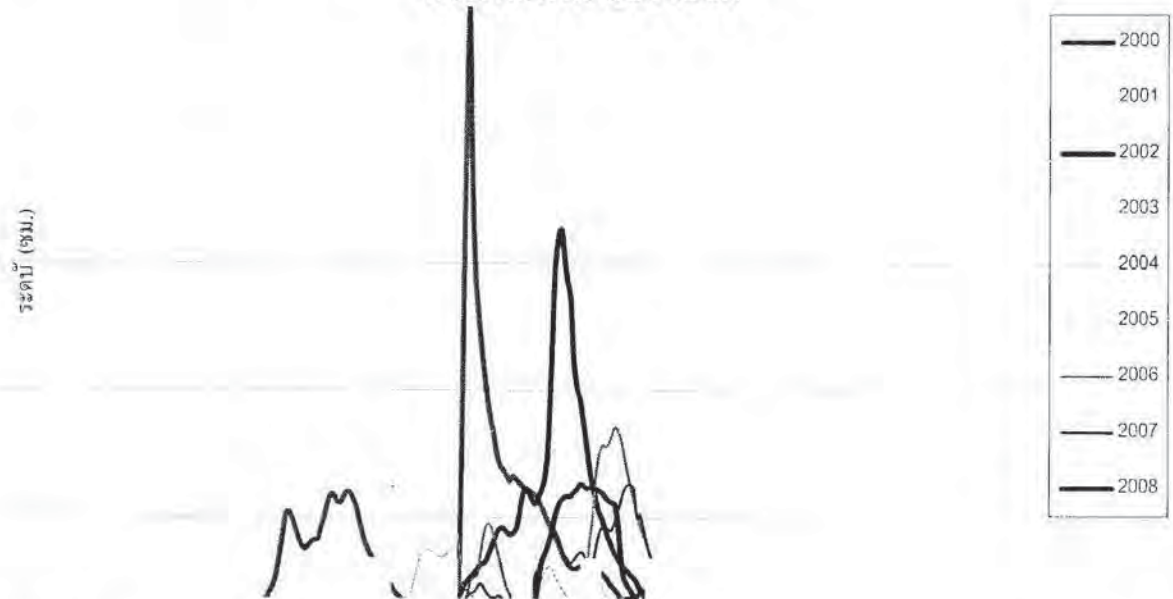
อำเภอ	ฝนตก (มม.)													หมายเหตุ
	เม.ย	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	รวม	
ภูสิงห์	94.0	159.3	126.9	198.9	169.5	235.8	116.6	42.5	4.1	0.1	9.5	41.1	1,198.2	1993-1998
ขุขันธ์	73.3	174.6	169.7	190.6	262.1	227.9	140.3	2.9	0.4	0.4	2.0	31.0	1,315.3	1952-1998
อุทุมพรพิสัย	64.7	148.9	165.1	179.1	205.2	243.4	100.6	13.4	0.3	1.8	7.9	21.7	1,152.0	1952-1998
เมือง	71.2	189.7	217.2	209.2	252.4	269.9	139.0	25.5	0.9	2.0	13.7	29.4	1,420.0	1952-1998
เฉลี่ย	75.8	168.1	169.7	194.5	222.3	244.3	124.1	21.0	1.4	1.1	8.5	30.8	1,271.4	

5. ปริมาณน้ำไหลในลำห้วยสำราญ (ณ.สถานีวัดน้ำ M.9 สะพานขาว เขตเทศบาลเมือง ศรีสะเกษ)

สถานี M.9 ห้วยสำราญ อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ
ระดับน้ำเฉลี่ยรายวัน

สถานี M.9 ห้วยสำราญ อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ
ปริมาณน้ำเฉลี่ยรายวัน

6. อาคารเก็บกัก - ระบายน้ำในลำห้วยสำราญ

ก่อนการก่อสร้างอาคารเก็บกัก - ระบายน้ำในลำห้วยสำราญ กล่าวได้ว่า ในพื้นที่รับน้ำฝนของกลุ่มน้ำย่อยห้วยสำราญ 3,417 ตร.กม. เมื่อฝนตกทั้งในพื้นที่ตอนบน - ตอนกลางและตอนล่างลำน้ำ ปริมาณน้ำฝนที่ได้ตกลงมาจะกลายเป็นปริมาณน้ำท่า (Runoff) ไหลลงลำน้ำสาขาและลำห้วยสำราญลงสู่แม่น้ำมูลในที่สุด ดังนั้น เมื่อไม่มีฝนตกโดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง จึงไม่มีน้ำท่าไหลในลำห้วยสำราญ ซึ่งได้แสดงไว้ตามกราฟระดับน้ำและปริมาณน้ำของสถานีวัดน้ำ M.9 (สะพานขาว) อำเภอเมืองศรีสะเกษ

เมื่อได้มีการก่อสร้างอาคารเก็บกัก - ระบายน้ำในลำห้วยสำราญ ประโยชน์ทางตรงคือ การเก็บกักน้ำและการระบายน้ำ เพื่อการเกษตร อุปโภค - บริโภคและบรรเทาปัญหาภัยแล้งในช่วงฤดูแล้ง ประโยชน์ทางอ้อม คือ การหน่วงเวลาการไหลของปริมาณน้ำท่าให้ช้าลงในช่วงฤดูฝน ลดผลกระทบต่อน้ำที่ด้านท้ายน้ำ แต่เมื่อมีปริมาณฝนเพิ่มมากขึ้น จนเกิดเป็นปริมาณน้ำท่าและมีระดับน้ำสูงเกินกว่าระดับเก็บกักน้ำของอาคาร ดังกล่าว ปริมาณน้ำส่วนที่เกินระดับเก็บกักน้ำ ได้ไหลล้นข้ามอาคารลงสู่พื้นที่ตอนล่าง ซึ่งการไหลล้นในอาคาร ดังกล่าว พอจะอนุมานได้ว่า เสมือนหนึ่งไม่มีอาคารเก็บกัก - ระบายน้ำใดๆ ในลำห้วยสำราญ

อาคารประเภทอ่างเก็บน้ำ ลักษณะอาคาร : จะเป็นทำนบกั้นดินพร้อมอาคารประกอบ ได้แก่ อาคารระบายน้ำล้น ท่อระบายน้ำปากคลองส่งน้ำฝั่งซ้าย - ขวา และอาคารระบายน้ำฉุกเฉิน ซึ่งจะก่อสร้างในพื้นที่ที่อยู่ตอนบนของลำน้ำ (เชิงเขาพนมดงรัก) การบริหารและจัดการน้ำ : ในช่วงต้นฤดูฝน (พ.ค. - มิ.ย.) จะเป็นการเก็บกักน้ำเพื่อให้มีปริมาณน้ำไว้เป็น “น้ำต้นทุน” เพื่อช่วยเหลือสภาวะฝนทิ้งช่วง : ในช่วงกลางฤดูฝน (ก.ค. - ส.ค.) จะเป็นการส่งน้ำเพื่อการทำนาปีควบคู่กับการระบาย (พร่องน้ำเดิมออก) เพื่อเตรียมรับน้ำนองในช่วงนี้จะเก็บกักน้ำไว้ประมาณ 60 - 70 % ของปริมาณน้ำเก็บกักทั้งหมด (ความจุอ่างเก็บน้ำ) : ในช่วงปลายฤดูฝน (ก.ย. - ต.ค.) จะเป็นการเฝ้าระวังการเกิดแนวร่องความกดอากาศและพายุ เพื่อการจัดการน้ำในอ่างเก็บน้ำในส่วนที่เหลืออีกประมาณ 40 - 30 % ให้มีปริมาณน้ำเต็มอ่างเก็บน้ำและไหลล้นอาคารระบายน้ำในปริมาณที่น้อยที่สุด แต่มีความจำกัดด้วยเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ยังคงมีความเสี่ยงและไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่าปริมาณฝนมีปริมาณการตกมาก - น้อยเพียงใด

อาคารประเภทฝายทดน้ำ ลักษณะอาคาร : จะเป็นอาคารคอนกรีตก่อสร้างในลำน้ำ ซึ่งจะก่อสร้างในพื้นที่ส่วนที่อยู่ตอนกลางของห้วยสำราญ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ อาคารคอนกรีตทั้งหมด อาคารคอนกรีตบางส่วนและมีช่องประตูระบายน้ำโดยใช้บานไม้ (Stop log) ในการอัด-ทยกระดับน้ำ ประเภทคอนกรีตทั้งหมด จะมีรูปร่างเป็นแบบ คือ ฝายสันมน (Ogee Weir) และฝายสันแบน สันกว้างประมาณ 0.50 ม. (Broadcrest Weir) ฝายประเภทนี้มีความกว้างของสันฝาย (วัดจากตลิ่ง-ตลิ่ง) มากกว่าความกว้างของลำน้ำเดิม ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาพื้นที่หน้าตัดของลำน้ำ

ในช่วงนั้นๆไว้เท่าเดิม จึงจะได้เพิ่มความกว้างให้มากขึ้น เพื่อไม่ให้เป็นสิ่งกีดขวางน้ำ และประเภทคอนกรีตบางส่วนและช่องประตูระบายน้ำ มักจะเป็นฝายทดน้ำที่ใช้ตามแบบ มข.๒๗. (งาน กสช.) โดยมีความกว้างรวมกับช่องประตูระบายน้ำ จะน้อยกว่า หรือเท่ากับ ลำน้ำเดิม การบริหารและจัดการ ประเภทคอนกรีตทั้งหมด ไม่ต้องมีการบริหารและจัดการใดๆ เมื่อมีปริมาณน้ำไหลลงมา ถ้าหากมีปริมาณมากก็จะไหลล้นข้ามระดับสันฝายลงสู่ตอนล่าง และเมื่อปริมาณน้ำน้อยก็จะอัด-ทดยกระดับให้สูงขึ้น ยกเว้นกรณีที่มีประตูระบายทราย ที่สมควรจะเปิดระบายทราย เพื่อลดปริมาณตะกอนที่ตกจมหน้าฝายออก ในช่วงที่ระดับน้ำมีแนวโน้มที่จะล้นระดับสันฝาย และประเภทคอนกรีตบางส่วน จะต้องมีการบริหารและจัดการน้ำ โดยทั่วไปในช่วงปลายฤดูฝน จะมีการอัด-ทดยกระดับน้ำในลำน้ำให้สูงขึ้น ด้วยการใช้น้ำมันหรือกระสอบทรายแล้วแต่กรณี ใสในช่องประตูระบายน้ำ ดังนั้นประมาณช่วงๆ กลางๆ ฤดูฝน สมควรที่จะรื้อวัสดุที่ใช้ในการอัด-ทดยกระดับน้ำออกทั้งหมด เพื่อรักษาความมั่นคงของอาคาร และเป็นการพร่องน้ำเพื่อป้องกันอุทกภัยในพื้นที่ตอนบน-ตอนล่างของอาคารฯ

อาคารประเภทประตูระบายน้ำ ลักษณะอาคาร : เป็นอาคารคอนกรีตพร้อมประตูระบายน้ำที่ได้ติดตั้งบายระบายน้ำไว้ เป็นการถาวรซึ่งจะก่อสร้างบริเวณช่วงโค้งของลำน้ำ โดยจะดำเนินการในบ่อก่อสร้างเมื่อแล้วเสร็จ จะปิดถมลำน้ำเดิมและขุดร่อง ชักน้ำด้านเหนือ-ท้ายน้ำ เพื่อผันน้ำให้ไหลผ่านประตูระบายน้ำจะก่อสร้างไว้ในพื้นที่ส่วนที่อยู่ตอนกลางและตอนล่างของห้วยสำราญ **การบริหารและจัดการน้ำ :** ในช่วงต้นฤดูฝน (พ.ค.-มิ.ย.) สมควรที่จะเก็บกักน้ำเพื่อให้มี ปริมาณน้ำต้นทุนในลำน้ำช่วยเหลือ สภาวะฝนทิ้งช่วง ในช่วงกลางฤดูฝน (ก.ค.-ส.ค.) สมควรที่จะได้เปิดบานระบายน้ำเพื่อระบายน้ำออกส่วนหนึ่ง เตรียมการรับน้ำนอง ควบคู่กับการเฝ้าระวังในการเพิ่ม – ลดของระดับน้ำด้านเหนือน้ำ เพื่อการจัดการน้ำ หากระดับน้ำเพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง สมควรที่จะเปิดบานระบายน้ำจนสุดระยะยก (แขวนบาน) ซึ่งจะเป็นการป้องกันอุทกภัยให้กับพื้นที่ด้านเหนือน้ำจากการเพิ่มขึ้นของระดับน้ำ และด้านท้ายน้ำกรณีที่มีการเปิดบานระบายน้ำอย่างฉับพลัน : ในช่วงปลายฤดูฝน (ตุลาคม) สมควรที่จะลดบานระบายน้ำเพื่อการกักเก็บน้ำสนับสนุนการแก้ไขปัญหาภัยแล้ง

บทสรุปการบริหารและจัดการน้ำของอาคารประเภทต่างๆในลำห้วยสำราญ

พื้นที่ตอนบน ประเภทอ่างเก็บน้ำ ต้นฤดูฝน (พ.ค.-มิ.ย.) เก็บกักน้ำ กลางฤดูฝน (ก.ค.- ส.ค.) เก็บกักและระบายน้ำหรือพร่องน้ำ ให้มีปริมาณ 60-70%ของความจุ ปลายฤดูฝน (ก.ย. – ต.ค.) ติดตามสถานการณ์การเกิด ฝน- พายุ บริหารจัดการ ให้มีปริมาณน้ำเต็มอ่างเก็บน้ำ โดยล้นอาคารระบายน้ำให้น้อยที่สุด

พื้นที่ตอนกลาง ประเภทฝายทดน้ำและประตูระบายน้ำ ฝายทดน้ำแบบคอนกรีตทั้งหมด ไม่ต้องบริหารจัดการ ยกเว้นกรณีมีประตูระบายทราย ฝายทดน้ำแบบคอนกรีตบางส่วน ในช่วงกลางฤดูฝน (ก.ค.-ส.ค.) ให้รื้อวัสดุที่ได้นำมาปิดกั้นใบประตูออกทั้งหมดเพื่อความมั่นคงของอาคาร ประตู

ระบายน้ำ ในช่วงกลางฤดูฝน (ก.ค.-ส.ค.) ให้พร้อมน้ำและติดตามแนวโน้มของสถานการณ์น้ำ เพื่อการ
แขวนบาน

ผลการก่อสร้างอาคารประเภทต่างๆในลำห้วยสำราญ
ประเภทอ่างเก็บน้ำ

จังหวัด/ชื่อ	ที่ตั้ง		พท.รับ น้ำฝน (ตร.กม.)	ฝนตก (มม.)	ปริมาณน้ำไหล ลงอ่างเก็บน้ำ (ล้าน ม ³)	ปริมาณน้ำ เก็บกัก (ล้าน ม ³)	หมายเหตุ
	ตำบล	อำเภอ					
ศรีสะเกษ							
- อ่างฯห้วยสำราญ	ห้วยตา มอญ	ภูสิงห์	60.40	1,198.2	17.213	12.350	ฝนอำเภอ
- อ่างฯห้วยตึกขุ	ห้วยตึกขุ	ภูสิงห์	135.00	1,198.2	8.066	26.200	
- อ่างฯห้วยศาลา	โคกตาล	ภูสิงห์	158.50	1,198.2	45.759	37.065	
- อ่างฯไธเส	โคกตาล	ภูสิงห์	17.12	1,198.2	4.860	3.800	
- อ่างฯหนองสอ	ห้วยเหนือ	ขุขันธ์	13.00	1,315.3	3.120	0.680	
- อ่างฯห้วยคล้า	หมากแข้ง	เมือง	325	1,420	68.395	3.783	
- อ่างฯห้วยชัน	โพนข้า	เมือง	15.0	1,420	3.600	2.700	
- อ่างฯห้วยน้ำคำ	หนองครก	เมือง	5.60	1,420	1.450	1.085	
สุรินทร์							
- อ่างฯบ้านจรัส	จรัส	บัวเชด	69.00	1320.0	18.30	15.00	
- อ่างฯบ้านท่าบ	จรัส	บัวเชด	45.00	1,225.0	55.958	12.00	
รวม 10 แห่ง			843.62		226.721	114.663	

ประเภทฝายทดน้ำ (ในความดูแลของกรมชลประทาน)

ที่ตั้ง/ชื่อ	ที่ตั้ง		ขนาด (ม.)		ระยะอัด-ทด น้ำ (กม.)	หมายเหตุ
	ตำบล	อำเภอ	กว้าง	สูง		
ฝายฯบ้านเสียด	ลำโรงตาเจ็น	ขุขันธ์	80	4.80	2.5	
ฝายฯบ้านลุ่มพุก	กันทรารมย์	ขุขันธ์	80	5.00	3.5	

ประเภทประตुरะบาย (เฉพาะที่มีผลกระทบต่อการไหลของน้ำ)

ชื่อ	ที่ตั้ง		ขนาดบานระบาย		ประเภท เครื่องกวน	หมายเหตุ
	ตำบล	อำเภอ	จำนวน (บาน)	กว้าง (ม)		
ปตร.บ้านตึกา	ศรีสำราญ	ปรางค์กู่	6	5	-	
ปตร.กุดจง	สำโรงปราสาท	ปรางค์กู่	6	2	-	
ปตร.ทำนบกินท่าสังข์	โคกจาน/บุสูง	อุทุมพรฯ/วังหิน	10	3	-	
ปตร-บ้านหนองเหล็ก	ก้านเหลือง	อุทุมพรพิสัย	10	4	เพลahmen	

ปัญหาการบริหารจัดการน้ำตามประเภทของอาคารในลำห้วยสำราญ

อ่างเก็บน้ำ ในช่วงต้นฤดูฝน (พ.ค. – มิ.ย.) จะเก็บกักน้ำควบคู่กับการส่งน้ำในพื้นที่การเกษตรที่อยู่ในเขตส่งน้ำ เพื่อช่วยเหลือ “ ฝายทั้งช่วง ” ในช่วงนี้ไม่มีปัญหาในการจัดการน้ำ ในช่วงกลางฤดูฝน (ก.ค. – ก.ย.) จะมีการระบายน้ำออกโดยจะเป็นการส่งน้ำให้กับพื้นที่การเกษตร ควบคู่กับ “ การพร่องน้ำ ” ในอ่างเก็บน้ำเพื่อเตรียมรับน้ำนองที่ไหลมาเพิ่มจากปริมาณน้ำฝน ซึ่งหลักการในการส่งและรับน้ำชลประทานของเกษตรกร กำหนดให้มี “ วินัย ” ในการจัดสรร – แบ่งปันน้ำให้ได้อย่างทั่วถึง เพียงพอและเท่าเทียม ทันตามเวลาที่ต้องการของพืช ดังนั้นเมื่อปริมาณน้ำส่วนหนึ่งที่ได้ระบายออกมาจากการพร่องน้ำและเป็นการระบายลงคลองส่งน้ำ จึงได้ส่งผลให้ “ ขาดวินัยในการรับน้ำชลประทาน ” ทั้งนี้ สืบเนื่องจากอาคารทั้งน้ำในช่วงต้นคลองให้ไหลลงลำน้ำเดิม มีจำนวนจำกัดและบางแห่งไม่มี

ฝายทดน้ำ กล่าวได้ว่าไม่มีปัญหา

ประตुरะบายน้ำ ในช่วงต้นฤดูฝน (พ.ค. – มิ.ย.) จะเก็บกักน้ำเพื่อสนับสนุนการทำนาปี ควบคู่กับการช่วยเหลือ “ ฝายทั้งช่วง ” ในช่วงกลางฤดูฝน (ก.ค. – ส.ค.) ในหลักการจำเป็นต้องมีการระบายน้ำหรือพร่องน้ำให้มีระดับ – ปริมาณน้ำลดลงเพื่อเตรียมรับน้ำนองเช่นเดียวกับอ่างเก็บน้ำ แต่อุปกรณ์ในการเปิด – ปิดบาน (เครื่องกวนบานระบาย) ที่ได้ติดตั้งเป็นแบบที่ต้องใช้ “ แรงงาน ” ในการเปิด – ปิด และคาดว่าความต้องการเรื่องระดับ – ปริมาณน้ำด้านเหนือน้ำของประตुरะบายน้ำ กลุ่มเกษตรกรมีความต้องการที่แตกต่างกันโดย “ กลุ่มนาลุ่ม ” ต้องการให้ระบาย แต่ “ กลุ่มนาดอน ” ต้องการให้มีการเก็บกักเพื่อการมี “ น้ำขัง ” ในนา ต่อเมื่อกลุ่มนาลุ่มได้รับผลกระทบและกลุ่มนาดอนเริ่มจะได้รับผลกระทบจาก “ น้ำท่วม ” รวมทั้งการท่วมเส้นทางสัญจร จึงเกิดความร่วมมืออย่างเข้มแข็งเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน ด้วยการยกบานระบายเพื่อเร่งระบายน้ำออก ซึ่งก่อนการเปิดบานระบายน้ำ ระดับน้ำด้านเหนือ – ท้ายน้ำ มีความแตกต่างค่อนข้างสูง ดังนั้น เมื่อมีการยกบานระบายฯ อย่างฉับพลันจะทำให้เกิดการไหลที่เร็ว และรุนแรงลงสู่ด้านท้ายน้ำ ส่งผลให้ระดับน้ำใน

พื้นที่ตอนล่างเพิ่มสูงขึ้นโดยเร็วเช่นกัน ซึ่งกรณีของประตูระบายน้ำ(ฝาย)บ้านหนองเหล็กที่ไดยกบานระบายน้ำในช่วงที่เกิดอุทกภัย ส่งผลให้ระดับ-ปริมาณน้ำที่สถานีวัดน้ำ M.9 (สะพานขาว) มีอัตราการเพิ่มสูงขึ้นกว่าปกติ จากที่มีระดับน้ำเริ่มจะมีแนวโน้มที่ลดลง

สรุปปัญหาและแนวทางแก้ไข

ก. อ่างเก็บน้ำ เห็นสมควรเพิ่มความจุคลองส่งน้ำในช่วงต้นคลอง พร้อมกับก่อสร้างอาคารทึ่งน้ำ เพิ่มเติมเพื่อช่วยในการพร่องน้ำและ “เสริมสร้างวินัย” ในการรับน้ำชลประทาน

ข. ประตูระบายน้ำ เห็นสมควรเพิ่มความสะดวกในการเปิด – ปิดบานระบาย โดยใช้ระบบไฟฟ้าควบคุมและบานระบายควรยกได้ถึงระยะสูงสุดที่จะต้องสูงกว่าระดับน้ำ (ระยะพ้นน้ำ)

แนวคิดในการป้องกันและบรรเทาอุทกภัยจากลุ่มน้ำย่อยห้วยสำราญ

เป้าหมาย เพื่อการบริหารจัดการน้ำในลำห้วยสำราญอย่างเป็นระบบ เพื่อบรรเทา หรือลดระดับความรุนแรงของอุทกภัยและภัยแล้ง

วิธีการ ฤดูฝน : วางแผน ควบคุมและกำกับการพร่องน้ำในพื้นที่เก็บกักน้ำของอาคารเก็บกัก – ระบายน้ำ ทั้งอ่างเก็บน้ำและประตูระบายน้ำ เพื่อเตรียมรับน้ำนองที่ไหลลงตอนล่าง โดยการพร่องน้ำหรือระบายน้ำส่วนหนึ่งออก เพื่อให้มีพื้นที่เก็บกักน้ำหรือรับน้ำนองที่จะไหลลงมา ซึ่งจะเป็นการยุติหรือยกเลิกการระบายน้ำ (ยกบาน) อย่างฉับพลัน ระยะเวลาดำเนินการ (โดยการยกบานระบายน้ำ) ประมาณไว้วันที่ 12 สิงหาคม ของปี ต้องมีการพร่องน้ำโดยเฉพาะอาคารประเภทประตูระบายน้ำ ฤดูแล้ง : วางแผน เก็บกักน้ำในพื้นที่เก็บกักน้ำในพื้นที่ของอาคารเก็บกัก – ระบายน้ำ ประเภทประตูระบายน้ำ เพื่อให้มีปริมาณน้ำต้นทุนในช่วงฤดูแล้งเต็มตามศักยภาพของการเก็บกักน้ำ เพื่อการบรรเทาปัญหาภัยแล้ง ระยะเวลาดำเนินการ (โดยการปิดบานระบายน้ำ) ประมาณไว้ที่ 23 ตุลาคม ของปี เนื่องด้วยจากสถิติที่ผ่านมา มาประมาณวันที่ 23 ตุลาคม ของปี ปริมาณน้ำในแม่น้ำมูลและสาขาได้ลดลงเป็นลำดับและแห้งขอดในที่สุด

การบริหารจัดการน้ำฯ สมควรจะมีการบริหารโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนฯ ในรูปแบบของคณะกรรมการและคณะทำงานฯ รวมทั้งการจัดทำ “แก้มลิง”

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมและเสริมสร้างความเข้าใจในพฤติกรรมของปริมาณน้ำในลำห้วยสำราญ
2. เกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมและเสริมสร้างความเข้าใจในการบริหารจัดการน้ำของอาคารเก็บกัก – ระบายน้ำแต่ละประเภท

3 เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหาร – จัดการน้ำจากอาคารที่ได้ก่อสร้างไว้ และมีการ
แก้ไข – ปรับปรุงอาคารที่มีปัญหาในการจัดการน้ำได้อย่างถูกหลักวิชาการ

4 ลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติที่คุกคามในเขตของลำห้วยสำราญ

บทที่ 5

ระบบบริหารจัดการงานวิจัยรับใช้สังคม

การศึกษากระบวนการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยกับการรับใช้สังคมและชุมชนพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ มีระบบบริหารจัดการงานวิจัยรับใช้สังคม จากการวิเคราะห์ข้อมูลการขับเคลื่อนวิจัยรับใช้สังคม ภายใต้กระบวนการดังนี้

ตารางสรุปการดำเนินการเชิงระบบกระบวนการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยกับการรับใช้สังคมและชุมชนพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

การดำเนินการ	ชุมชน	มหาวิทยาลัย	สกว.
การพัฒนาระบบและกลไก	1. ระบบจัดการวิจัยร่วมกับการจัดการศึกษา เพื่อบริการวิชาการที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและการอนุรักษ์ ส่งเสริม สืบสานประเพณีและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 2. ระบบประเมินคุณภาพการวิจัยเพื่อรับใช้สังคมชุมชนท้องถิ่น		
พัฒนากลไกความร่วมมือเชิงระบบที่ขับเคลื่อนการจัดการวิจัยเพื่อชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ	บทบาท - ร่วมพัฒนาระบบความรู้พัฒนางานวิจัย ผลงาน - ผลวิจัยวิจัย ABC - ความรู้ คน : ชุมชน : พื้นที่ - ผลงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม	บทบาท - สร้างนักวิจัย - สร้างกระบวนการ ผลงาน - พัฒนาระบบ - ผลงานวิจัยครู	บทบาท - สนับสนุนผู้ทรงคุณวุฒิ - เสริมกระบวนการ ผลงาน - เครือข่ายความร่วมมือ - เชื่อมโยงผลงานวิชาการ
พัฒนาระบบการเรียนรู้ของนักศึกษาในการพัฒนาอาชีพร่วมกันคนท้องถิ่น	บทบาท - สังคมแห่งการเรียนรู้คนชุมชน สังคม พื้นที่ ผลงาน - บัณฑิตการเรียนการสอน	บทบาท - สร้างนักศึกษาทำวิจัย - บุคลากรเรียนการสอน ผลงาน - ผลงานวิจัยรับใช้สังคมของนักศึกษา	บทบาท - สนับสนุนผู้ทรงคุณวุฒิ - เสริมกระบวนการ ผลงาน - เครือข่ายความร่วมมือเชื่อมโยงผลงานวิชาการ
พัฒนาระบบประเมินคุณภาพผลงานวิชาการรับใช้สังคมชุมชนท้องถิ่น	บทบาท - สังคมแห่งการเรียนรู้คนชุมชน สังคม พื้นที่ ผลงาน - บทความการวิจัยรับใช้สังคม		บทบาท - สนับสนุนผู้ทรงคุณวุฒิ - เสริมกระบวนการ ผลงาน - เครือข่ายความร่วมมือเชื่อมโยงผลงานวิชาการ

1. ระบบจัดการวิจัยร่วมกับการจัดการศึกษา เพื่อบริการวิชาการที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและการอนุรักษ์ ส่งเสริม สืบสานประเพณีและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ประเด็นที่ 1 นโยบายการวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 ระหว่าง พ.ศ. 2555-2559 ได้กำหนดไว้บนพื้นฐานความต่อเนื่องจากนโยบายการวิจัยของชาติ พ.ศ. 2551-2554 ดังนี้

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางสังคม

เป้าประสงค์การวิจัย : สร้างเสริมองค์ความรู้ ให้เป็นพื้นฐานเพื่อความมั่นคงของประเทศ โดยการสร้างความเข้มแข็งของสังคม การพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตและความผาสุกของประชาชน

ตัวชี้วัด :

1. ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ มีกระบวนการวิจัยที่สอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์มีการถ่ายทอดผลการวิจัยสกลมเป้าหมาย สร้างเสริมองค์ความรู้และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ เพื่อก่อให้เกิดคุณค่าทางสังคม และก่อให้เกิดผลกระทบทางสร้างสรรค์ในด้านการพัฒนาสังคม

2. งบประมาณการวิจัยที่จัดสรรให้หน่วยงาน ภาครัฐภายใต้ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1

เป้าหมาย :

1. มีจำนวนผลงานวิจัยที่มีการนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสังคม และเชิงสาธารณะในระดับชุมชน ท้องถิ่น และระดับประเทศ เพิ่มขึ้น
2. มีการจัดสรรงบประมาณการวิจัยให้หน่วยงาน ภาครัฐภายใต้ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1 คิดเป็น สัดส่วนเพิ่มขึ้น

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 2 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

เป้าประสงค์การวิจัย : สร้างเสริมองค์ความรู้เพื่อเป็นพื้นฐานสู่การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจที่ เติบโตและเป็นธรรมอย่างสร้างสรรค์ สมดุลและยั่งยืน โดยคำนึงถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัด :

1. ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ มีกระบวนการวิจัยที่สอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ มีการถ่ายทอดผลการวิจัยสกลมเป้าหมาย สร้างเสริมองค์ความรู้ และนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์

ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและก่อให้เกิดผลกระทบทางสร้างสรรค์

2. งบประมาณการวิจัยที่จัดสรรให้หน่วยงาน ภาครัฐภายใต้ ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 2 พัฒนาเศรษฐกิจ

เป้าหมาย :

1. มีจำนวนผลงานวิจัยที่มีการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสาธารณะในระดับชุมชนท้องถิ่นและระดับประเทศ เพิ่มขึ้น
2. มีการจัดสรรงบประมาณการวิจัยให้หน่วยงานภาครัฐภายใต้ ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 2 คิดเป็นสัดส่วนเพิ่มขึ้น

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 3 การอนุรักษ์เสริมสร้างและพัฒนาทุนทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เป้าประสงค์การวิจัย : พัฒนาคณะความรู้และฐานข้อมูล เพื่อการบริหารจัดการและการพัฒนาทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบ โดยท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วม

ตัวชี้วัด :

1. ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ มีกระบวนการวิจัยที่สอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ มีการถ่ายทอดผลการวิจัยสกลมเป้าหมาย พัฒนาคณะความรู้ และก่อให้เกิดผลกระทบทางสร้างสรรค์ในด้าน การพัฒนาประเทศ

1. งบประมาณการวิจัยที่จัดสรรให้หน่วยงาน ภาครัฐภายใต้ ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 3

เป้าหมาย :

1. มีจำนวนผลงานวิจัยที่มีการนำไปใช้ประโยชน์ ในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสาธารณะ รวมทั้งการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับชุมชนและระดับประเทศ คิดเป็นสัดส่วนของงบประมาณการวิจัยที่จัดสรรให้หน่วยงานภาครัฐทั้งหมดเพิ่มขึ้น
2. มีการจัดสรรงบประมาณการวิจัยให้หน่วยงานภาครัฐภายใต้ ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 3 เพิ่มขึ้น

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 4 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนา นวัตกรรมและบุคลากรทางการวิจัย

เป้าประสงค์การวิจัย : พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศและการพึ่งพา
ตนเอง โดยใช้ฐานความรู้ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และ
วิทยาการต่างๆ อย่างสมดุลและเหมาะสม

ตัวชี้วัด : 1. ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ มีกระบวนการวิจัยที่สอดคล้องกับ
เป้าหมายและวัตถุประสงค์ มีการถ่ายทอดผลการวิจัยสู่
กลุ่มเป้าหมาย สร้างเสริมองค์ความรู้ ทั้งการวิจัยพื้นฐานและการ
วิจัยประยุกต์ อันก่อให้เกิดผลกระทบทางสร้างสรรค์ ในด้านการ
พัฒนาประเทศ

2. งบประมาณการวิจัยที่จัดสรรให้หน่วยงานภาครัฐภายใต้
ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 4

เป้าหมาย : 1. มีจำนวนผลงานวิจัยที่มีการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ
สังคมและสาธารณะ ในระดับชุมชน ท้องถิ่น และระดับประเทศ
เพิ่มขึ้น

2. มีการจัดสรรงบประมาณการวิจัยให้หน่วยงานภาครัฐภายใต้
ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 4 คิดเป็นสัดส่วนเพิ่มขึ้น

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 5 การปฏิรูประบบวิจัยของประเทศ เพื่อการบริหารจัดการความรู้
ผลงานวิจัย นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ ทรัพยากร และภูมิปัญญาของประเทศ สู่การใช้
ประโยชน์ สู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ด้วยยุทธวิธีที่เหมาะสม ที่เข้าถึงประชาชน
และ ที่ประชาสังคมอย่างแพร่หลาย

เป้าประสงค์การวิจัย : พัฒนาระบบและกลไกการปฏิรูประบบวิจัยของประเทศเพื่อ
บริหารจัดการความรู้ ของประเทศ อย่างมีเอกภาพและมี
ประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด : 1. จำนวนโครงการวิจัยที่จะสามารถนำไปสู่การใช้ประโยชน์เชิง
พาณิชย์และสาธารณะ

2. งบประมาณการวิจัยที่จัดสรรให้หน่วยงาน ภาครัฐภายใต้
ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 5

3. สัดส่วนงบประมาณเพื่อการวิจัยระหว่างภาครัฐและเอกชน 1: 1

- เป้าหมาย :**
1. โครงการวิจัยที่จะสามารถนำไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ และสาธารณะเป็นร้อยละ 80 ของโครงการวิจัยทั้งหมด โดยให้ภาคประชาสังคมมีบทบาทในการวิจัยด้วยตนเอง
 2. มีการจัดสรรงบประมาณการวิจัยให้หน่วยงานภาครัฐภายใต้ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 5 เป็นร้อยละ 30 ของงบประมาณการวิจัย
 3. สัดส่วนงบประมาณเพื่อการวิจัยระหว่างภาครัฐและเอกชน 1 : 1 เป็น 50% ของงบประมาณการวิจัย

ประเด็นที่ 2 สภาพทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เป็นองค์กรกลางที่มีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาวิจัยแห่งชาติในการเสนอแนะแนวนโยบายทางการวิจัยของประเทศ และคณะรัฐมนตรี ในคราวประชุมปรึกษาหารือ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ.2521 ได้มีมติมอบหมายให้ วช. มีบทบาทสำคัญในเรื่องการวางนโยบายและแผนวิจัยส่วนรวม รวมทั้งให้มีหน้าที่พิจารณาโครงการและแผนงานการวิจัยให้เป็นไปตามนโยบายและแผนงานวิจัยโดยรวม ซึ่ง วช.ได้จัดทำ “นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ.2551-2553)” ซึ่งเป็นฉบับที่ 7 ขึ้น เพื่อให้หน่วยงานวิจัยต่าง ๆ ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติการวิจัย บนพื้นฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) และจัดทำขึ้นจากการที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมทั่วภูมิภาคและประเทศ ซึ่งคณะรัฐมนตรีในการประชุมปรึกษาหารือเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ.2550 ได้มีมติเห็นชอบ และให้กระทรวงและกรมต่าง ๆ แต่งตั้งคณะทำงานในระดับกระทรวงและระดับกรม ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อให้มีการจัดทำแผนการวิจัยของหน่วยงานที่สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติที่ วช. จัดทำขึ้น รวมทั้งปัจจุบันคณะรัฐมนตรีในการประชุมปรึกษาหารือเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2552 ได้มีมติอนุมัติ นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551-2554) ที่ได้ปรับและขยายนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551-2553) ให้ถึงปี 2554 เพื่อให้สอดคล้องและเกิดการบูรณาการการวิจัยกับการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ขณะเดียวกัน วช. ได้พิจารณาเห็นควรมีการจัดทำนโยบายและแผนแม่บท การวิจัยของชาติ : นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2555-2559) ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายการวิจัยทุกภาคส่วนในทุกภาคเพื่อให้ได้กรอบและประเด็นวิจัยสำหรับการจัดทำเนื้อหาสาระของยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) : ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และใช้เป็นข้อมูลสำหรับการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัย ของชาติภาพรวมต่อไปที่ตอบสนองความต้องการของพื้นที่ สอดคล้องและทันกับปัญหาและสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการเมืองที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ

รวมทั้งมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ และมีความเชื่อมโยงกับนโยบายของรัฐบาลในชุดปัจจุบัน รวมทั้งครอบคลุมกรอบประเด็นวิจัยตามนโยบายการวิจัยของชาติระยะยาว (พ.ศ. 2552-2571) บนพื้นฐานบริบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะก่อให้เกิดการวิจัยและผลงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าและเกิดองค์ความรู้ที่เป็นฐานของสังคมแห่งปัญญาในการพัฒนาประเทศที่สมดุลและยั่งยืนต่อไป

ดิน : สภาพดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตร 57.9 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ดินเค็มประมาณ 17.8 ล้านไร่ หรือร้อยละ 30.7 ของพื้นที่ทำการเกษตรของภาค โดยเป็นดินเค็มจัดที่ไม่สามารถเพาะปลูกได้จำนวน 1.5 ล้านไร่ เค็มปานกลาง 3.7 ล้านไร่ และเค็มน้อย 12.6 ล้านไร่ นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ที่มีโอกาสจะเป็นดินเค็มอีกประมาณ 19.6 ล้านไร่ ดินเค็มบริเวณใต้พื้นดินของภาค เป็นแหล่งเกลือหินที่มีปริมาณสำรองประมาณ 18 ล้านล้านตันและเป็นแหล่งโปแตส ที่มีปริมาณสำรองกว่า 2,500 ล้านตัน ที่บริเวณ 2 อำเภอบาเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ประมาณ 500 ล้านตัน และบริเวณจังหวัดอุดรธานีประมาณ 2,000 ล้านตัน ที่สามารถพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องได้อีก ซึ่งทรัพยากรแร่หลายชนิด (โปแตส เหล็ก ทองแดง) เหล่านี้ยังไม่ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและเศรษฐกิจของภาคเท่าที่ควร นอกจากนี้ปัจจุบันทรัพยากรดินเสื่อมโทรมจากการเพาะปลูก ใช้น้ำปุ๋ยเคมีเพิ่มขึ้น การถูกชะล้าง และเผาตอซังหลังเก็บเกี่ยว

น้ำ : ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลุ่มน้ำประธาน 3 ลุ่มน้ำ ได้แก่ (1) ลุ่มน้ำโขง (2) ลุ่มน้ำชี และ (3) ลุ่มน้ำมูล และมีเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ 11 แห่ง ได้แก่ อุดรรัตน์ สิรินคร ลำปาว น้ำอูน ลำตะคอง จุฬารักษ์ น้ำพุง มูลบน ลานางรอง ห้วยหลวงและลาพระเพลิง ปริมาณน้ำฝนในภาค เฉลี่ยอยู่ที่ระดับ 1,474 มิลลิเมตรต่อปี ยกเว้นบริเวณตอนในด้านตะวันตกของภาคซึ่งได้แก่ ชัยภูมิ ขอนแก่น นครราชสีมา กาฬสินธุ์ จะมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยน้อยกว่าเกณฑ์เฉลี่ยโดยอยู่ที่ ระดับประมาณ 1,123 มิลลิเมตรต่อปี ส่วนจังหวัดในบริเวณริมแม่น้ำโขง เช่น หนองคาย นครพนม มุกดาหาร จะมีปริมาณน้ำฝนมากโดยอยู่ในที่ระดับประมาณ 2,000 มิลลิเมตรต่อปี ดังนั้นในภาพรวมแล้วทรัพยากรน้ำมีปริมาณเพียงพอกับความต้องการแต่ก็เก็บได้เพียงร้อยละ 17.0 ส่งผลให้ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง และน้ำท่วมในช่วงฤดูฝนเป็นประจำ ที่ผ่านมามีการพัฒนาระบบชลประทานได้เพียง 8.1 ล้านไร่ คิดเป็นเพียง ร้อยละ 14.1 ของพื้นที่การเกษตร ซึ่งยังมีศักยภาพที่จะพัฒนาระบบชลประทานได้อีก 7.1 ล้านไร่ ส่วนระบบประปาหมู่บ้านยังขาดแคลนอีกกว่า 9 พันแห่ง 6

ป่าไม้ : พื้นที่ป่าไม้ในภาคปัจจุบันมีจำนวนเพียง 13.1 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 12.4 ของพื้นที่ภาค ปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้นเนื่องจากมีการปลูกป่า ทั้งในพื้นที่อนุรักษ์ ป่าเศรษฐกิจ และป่าชุมชน แต่ยังคงมีพื้นที่เสื่อมโทรมกว่า 17 ล้านไร่ จากการเข้าครอบครองทางการเกษตร และมีพื้นที่ชุ่มน้ำหลายแห่งเริ่มเสื่อมสภาพจากการเข้าใช้ประโยชน์โดยขาดการดูแลรักษา

สภาพด้านเศรษฐกิจ ขนาดเศรษฐกิจของภาคมีขนาดเล็กและมีการขยายตัวต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดช่องว่างของรายได้ระหว่างภาคมากขึ้น ส่วนหนึ่งเนื่องจากผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำและโครงสร้างเศรษฐกิจยังพึ่งพิงสาขาการเกษตรเป็นหลัก โดยมีกิจกรรมสัดส่วนร้อยละ 82.0 ของสาขาเกษตร ประกอบด้วย ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย และยางพารา เป็นพืชหลัก แม้ปัจจุบันและสามารถผลิตข้าวได้มากที่สุดของประเทศ แต่แนวโน้มสัดส่วนการผลิตข้าวเริ่มลดลง ขณะที่ไม้ยืนต้น เช่น มันสำปะหลัง และยางพารามีการผลิต มากขึ้น นอกจากนี้อุตสาหกรรมแปรรูปเกษตรจากพวกอาหารและเครื่องดื่ม ยังเป็นอุตสาหกรรมหลักของภาค รองลงมาคือ เครื่องแต่งกาย เครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ และสิ่งทอ แต่อุตสาหกรรมอาหาร เครื่องดื่ม และสิ่งทอมีแนวโน้มบทบาทลดลง ขณะที่อิเล็กทรอนิกส์ ชิ้นส่วนยานยนต์ และพลังงานทดแทนมีสัดส่วน เพิ่มขึ้น การค้าชายแดนไทยลาวและไทยกัมพูชามีความสำคัญมากมีการขยายตัวสูงและเกินดุลต่อเนื่อง โดยเฉพาะการค้าผ่านด่านจังหวัดมุกดาหาร สาขาบริการมีสัดส่วนการผลิตสูง แต่ร้อยละ 80 มาจากการศึกษาและสาธารณสุข ขณะที่โรงแรมและภัตตาคารมีสัดส่วนเพียง ร้อยละ 11.9 รายได้เฉลี่ยต่อหัว (Per capita GRP) ของประชากรของภาคเพิ่มขึ้นไม่ทันกับระดับเฉลี่ยของประเทศขณะที่สัดส่วนรายจ่ายเพิ่มขึ้น เป็นผลให้การออมภาคครัวเรือนลดลง และมีขนาดหนี้สินเพิ่มขึ้น โดยภาพรวมจำนวนคนยากจนลดลงทั้งในเมืองและชนบทแต่ยังคงมีจำนวนสูงถึง 3.6 ล้านคนและมีสัดส่วนสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศเกือบ 1 เท่า และสูงกว่าของ ค่าเฉลี่ยของทม. กว่า 10 เท่า

สภาพด้านสังคม ประชากรของภาคมีจำนวนมากกว่าภาคอื่นๆของประเทศ ปัจจุบันประชากรมีปีการศึกษาเฉลี่ยเพิ่มขึ้น แต่โอกาสและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาดำกว่าทุกภาคของประเทศ คุณภาพสถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้มาตรฐาน แม้ได้รับงบประมาณเฉลี่ยต่อหัวสูงกว่าระดับประเทศ และยังมีเด็ก 6-14 ปี ไม่ได้รับการศึกษาในระบบ 2.2 แสนคน สัดส่วนประชากรวัยแรงงานยังสูงแต่จะเริ่มลดลงในปี 2555 ซึ่งจะส่งผลให้อัตราพึ่งพิงสูงขึ้น ขณะที่รายได้ต่อครัวเรือนต่ำสุด แรงงานส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมศึกษา และเป็นแรงงานนอกระบบที่ไม่มี 7 หลักประกัน ส่วนแรงงานระดับอาชีวศึกษามีสัดส่วนน้อยมาก นอกจากนี้ยังมีการอพยพแรงงานสูง สุขภาวะของประชากรดีขึ้นและเข้าถึงบริการสาธารณสุขมีมากขึ้นถึงอาจเป็นเหตุให้ร้อยละ 97.8 อายุขัยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นและอัตราการเจ็บป่วยต่ำกว่าระดับประเทศ แต่ยังมีปัญหาสุขภาวะถึงร้อยละ 15.6 ขณะที่อัตราการตายของทารกกลับเพิ่มขึ้น และ ร้อยละ 38.5 ของประชากรมีพฤติกรรมบริโภคที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพนอกจากนี้ประชากรเป็นโรคธาลัสซีเมียเพิ่มขึ้นจาก 49.0 รายต่อแสนคนในปี 2545 เป็น 62 รายต่อแสนคนส่งผลให้คุณภาพประชากรและแรงงานลดลงนอกจากนี้ประชากรแพทย์ในภาคนี้ยังมีน้อยและกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลักของภาค สถาบันครอบครัวอ่อนแอลงมีการหย่าร้างและแยกกันอยู่เพิ่มขึ้น 2 เท่า พร้อมทั้งมีเด็กและผู้ด้อยโอกาสในชนบทถูกทอดทิ้งเพิ่มขึ้นกว่า 5 หมื่นคน ชุมชนมีการรวมกลุ่มทางสังคมมากกว่าภาคอื่น การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารและได้รับความเป็นธรรม

ทางสังคมมากขึ้น แต่ยังมีความขัดแย้งที่เกิดจากการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐในสัดส่วนสูงกว่าภาคอื่น และมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย

ประเด็นที่ 3 นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยชาติ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ประเทศไทยมีการติดต่อและสัมพันธ์กับนานาประเทศทั่วโลก (Globalization) การเปลี่ยนแปลงใดๆที่เกิดขึ้นในโลกย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศไทยและ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วย เช่นเดียวกัน ตัวอย่างในเชิงประจักษ์ คือ ภาวะโลกร้อนและภูมิอากาศแปรปรวน ตลอดจนปัญหาคาสิโนซึ่งเป็นพลังงานฟอสซิลมีราคาสูงขึ้น นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศไทยและในภาคย่อมส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของชุมชนและสภาพสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีที่ประชาชนและชุมชนต้องปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อย่างมีความสุขในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสังคมที่มีภูมิคุ้มกันพร้อมทั้งการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยองค์ความรู้จากการวิจัย ดังนั้นการจัดทายุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยการศึกษาบริบทการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศที่มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและคุณภาพชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การศึกษาสภาพทั่วไปและศักยภาพตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาของภาค แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาประมวลและวิเคราะห์สถานการณ์อนาคต (Scenario) จากนั้นนำไปผนวกกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติระยะสั้น(พ.ศ.2551-2554) และนโยบายการวิจัยของชาติระยะยาว (พ.ศ. 2553-2572) และปฏิรูประบบการวิจัยในการจัดทำร่างฉบับที่ 1 ยุทธศาสตร์วิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แล้วนำไปสร้างการมีส่วนร่วมโดยการจัดประชุมระดมความคิดเห็นจำนวน 5 ครั้ง กระจายไปตามกลุ่มจังหวัดและภาพรวมอีกครั้ง จากนั้นทำร่างฉบับที่ 2 ยุทธศาสตร์การวิจัยและจัดประชุมประชาพิจารณ์จึงกล่าวได้ว่ายุทธศาสตร์การวิจัย(พ.ศ. 2555-2559) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ฉบับนี้เกิดจากการมีส่วนร่วมในการประชุมระดมความคิดเห็นและประชาพิจารณ์จำนวน 7 ครั้งและเชื่อมโยงกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติรวมทั้งที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด/ กลุ่มจังหวัด พร้อมทั้งนโยบายรัฐบาลและบริบทการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศบนพื้นฐานหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการสร้างผลงานที่เป็นองค์ความรู้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเป็นฐานของสังคมแห่งปัญญา (Wisdom Based Society) ในการพัฒนาประเทศอย่างสมดุลและยั่งยืนต่อไป

วิสัยทัศน์

มีองค์ความรู้จากการวิจัยที่มีคุณภาพเพื่อการเรียนรู้และใช้ประโยชน์อย่างแท้จริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและภาคอย่างสมดุลและยั่งยืน 47

พันธกิจ

1) สร้างและพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในการคงความสุข ของประชาชนและเมื่อนำอยู่

2) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมที่มีภูมิคุ้มกันควบคุมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมดุล

3) พัฒนาขีดความสามารถของจังหวัด/กลุ่มจังหวัดด้วยกระบวนการวิจัย แบบมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาคประชาชน

4) การบริหารจัดการงานวิจัยและผลงานการวิจัยแบบธรรมาภิบาล

ยุทธศาสตร์การวิจัย ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ดังนี้

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนา ทางสังคม ยุทธศาสตร์การวิจัยนี้เป็นการมุ่งเน้นให้ประชาชนมีความรู้และทักษะควบคุมคุณธรรม จริยธรรมและจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงในชีวิตและอาชีพ รวมทั้งเกิดการคงความสุขในสังคมและชุมชนหรือเมื่อนำอยู่บนบริบทของภาคที่มีประชากรมากที่สุดแต่ขาดโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและปัญหาด้านสุขภาพ พร้อมทั้งมีประชากรสูงวัยมากขึ้น อันมีผลให้แนวโน้มเป็นสังคมแห่งการพึ่งพิงและสังคมของผู้ด้อยโอกาสมากขึ้น รวมทั้งสถาบันครอบครัวอ่อนแอและมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นทำให้เกิดความขัดแย้งมากขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีการรวมกลุ่มที่เป็นเอกลักษณ์และมีความโดดเด่นด้านศาสนาและวัฒนธรรมที่หลากหลาย จึงได้กำหนดเป็น 13 กลยุทธ์การวิจัยที่มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาคุณธรรม จริยธรรมและจิตสาธารณะ การอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมสุขภาพอนามัยและสวัสดิการเพื่อความมั่นคงและคุณภาพ ของชีวิต ตลอดจนการบริหารกิจการบ้านเมืองน่าอยู่ควบคู่การส่งเสริมความเข้มแข็งและการสร้างภูมิคุ้มกันของท้องถิ่นและสังคม ตลอดจนการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนด้วยศาสนาและเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ และผู้สูงอายุ เพื่อการเสริมสร้างความสันติสุขและความมั่นคงของประเทศ และความมั่นคงของมนุษย์

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 2 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

ยุทธศาสตร์การวิจัยนี้เป็นการมุ่งพัฒนาศักยภาพด้านเศรษฐกิจที่ประกอบด้วย ด้านการเกษตร ด้านอุตสาหกรรมและด้านการบริการบนบริบทของภาคที่ตั้งอยู่กลางกลุ่มประเทศอนุ

ภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงที่มีความพร้อมด้านระบบสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งเป็นฐานการผลิตอาหารและพลังงานทดแทน ตลอดจนการเป็นแหล่งที่มีข้าว48

หอมมะลิที่ดีที่สุดของประเทศและมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่นและได้รับการพัฒนาและสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนานจึงได้กำหนดเป็น 18 กลยุทธ์การวิจัยที่มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการแปรรูปทางการเกษตรและประมง ซึ่งครอบคลุมการเพิ่มศักยภาพข้าวหอมมะลิและสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรเพื่ออาหารและพลังงาน รวมทั้งการพัฒนาองค์ความรู้และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยเชื่อมโยงกับประชาชน ทาการวิจัยเพื่อขยายผล นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการวิจัยเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางอุตสาหกรรมและการบริการ ซึ่งครอบคลุมถึงการท่องเที่ยว การพัฒนาด้านพลังงาน โลจิสติกส์และเทคโนโลยีโดยดำเนินการบนพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งสัมพันธ์ภาพกับประเทศเพื่อนบ้าน

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 3 การอนุรักษ์ เสริมสร้าง และพัฒนาทุนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์นี้มุ่งเน้นการฟื้นฟูและพัฒนาตลอดจนการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพด้านสังคม และเศรษฐกิจอย่างสมดุลและยั่งยืนบนบริบทของภาคที่สภาวะอากาศโลกร้อนขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลงและพื้นที่ดินเค็มขยายจำนวนมากขึ้น การขยายตัวของชุมชนเมืองมากขึ้นอันมีผลให้เกิดมลพิษ แต่ภาคนี้เป็นแหล่งที่มีความหลากหลายด้านทรัพยากรธรรมชาติและมีทรัพยากรจำนวนมากที่ยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์รวมทั้งความโดดเด่นซากดึกดำบรรพ์ จึงได้กำหนดเป็น 10 กลยุทธ์การวิจัยที่มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการฟื้นฟูดินและป่าไม้ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรวมทั้งน้ำเสียจากชุมชนและอุตสาหกรรม การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างชาญฉลาด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและสังคมอย่างแท้จริง(Meaningful Public Participation) เพื่อป้องกันและลดความขัดแย้ง รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้และใช้ประโยชน์เกี่ยวกับการลดภาวะโลกร้อน

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 4 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนา นวัตกรรม และบุคลากรทางการวิจัย

ยุทธศาสตร์การวิจัยนี้มุ่งเน้นพัฒนาและการนำความรู้วิทยาการและเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่การพัฒนาทรัพยากรบุคคล จึงได้กำหนดเป็น 3 กลยุทธ์การวิจัยที่มุ่งเน้นการวิจัยที่ใช้วิทยาการและเทคโนโลยีเพื่อสร้างองค์ความรู้และต่อยอดภูมิปัญญาในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและแปรรูปด้านการเกษตร การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันรักษาโรค การอนุรักษ์และส่งเสริมความภูมิใจความเป็นไทย รวมทั้งการพัฒนา

ทรัพยากรธรรมชาติสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพการวิจัย ด้วยการพัฒนานวัตกรรม 49

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 5 การบริหารจัดการความรู้ ผลงานวิจัย นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ ทรัพยากร และภูมิปัญญาของประเทศ สู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ด้วยยุทธวิธีที่เหมาะสมที่เข้าถึงประชาชนและประชาสังคมอย่างแพร่หลาย

ยุทธศาสตร์การวิจัยนี้มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการวิจัยและผลงานวิจัยด้วยการบริหารจัดการด้านการวิจัยให้เป็นฐานความรู้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสังคมของภาคบนบริบทของภาคที่การวิจัยมีทุนสนับสนุนไม่เพียงพอ การวิจัยมีความซับซ้อนและขาดการต่อยอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยไม่เต็มที่และมีนักวิจัยไม่เพียงพอจึงได้กำหนดเป็น 3 กลยุทธ์การวิจัยที่มุ่งเน้นการวิจัยในการพัฒนาระบบบริหารงานวิจัย การบริหารจัดการองค์ความรู้ผลงานวิจัย นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ ทรัพยากรการวิจัยและภูมิปัญญา เพื่อใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ

ยุทธศาสตร์ทั้ง 5 ยุทธศาสตร์เมื่อนามาพิจารณาจัดความสำคัญเป็นกลุ่มเรื่องที่ควรมุ่งเน้นโดยคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคมและการเมือง ความต้องการผลงานวิจัย และความรู้จากการวิจัยเพื่อเร่งแก้ไขปัญหานั้นนำไปสู่การเสริมสร้างพร้อมกับการพัฒนาภาคและประเทศให้ทันกับเหตุการณ์ สามารถกำหนดกลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้นตามบริบทของภาคจำนวน 8 กลุ่มเรื่อง คือ 1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชนเข้มแข็ง 2) การป้องกันโรคและการดูแลสุขภาพ 3) การจัดการทรัพยากรน้ำ 4) การจัดการทรัพยากรดินและป่าไม้ 5) การพัฒนาด้านการเกษตร และอุตสาหกรรมอาหาร 6) ภาวะโลกร้อนและพลังงานทางเลือก 7) ระเบียบเศรษฐกิจและสังคมอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง 8) การบริหารจัดการการท่องเที่ยว จากกลุ่มเรื่องที่ควรมุ่งเน้นตามบริบทของภาคจำนวน 8 กลุ่มเรื่องนี้สามารถเชื่อมโยงกับกลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้นตามนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติภาพรวมจำนวน 13 กลุ่มเรื่องโดยมีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มเรื่องที่ 1 การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง

การวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่กับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และเอกลักษณ์รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันในการค้นความสุขอย่างมั่นคงในการดำรงชีวิตและอาชีพพร้อมกับพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนบนบริบทของภาคและการต่อยอดภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ 50

เป้าประสงค์ : สังคมมีความเข้มแข็ง ลดปัญหาการว่างงาน ประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและมีความสุข

กลุ่มเรื่องที่ 2 ความมั่นคงของรัฐและการเสริมสร้างธรรมาภิบาล

การวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศไทย การปฏิรูปการเมืองทุกระดับ ร่วมกับการจัดการปัญหาเสียดังและผู้ทรงอิทธิพลเพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การพัฒนาขีดสมรรถนะและศักยภาพของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยการปรับปรุงและพัฒนากฎหมาย การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาล ตลอดจนเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศเกี่ยวกับปัญหาสถานการณ์ชายแดนและความไม่สงบภายในประเทศด้วยการบริหารจัดการด้านความขัดแย้งระหว่างรัฐบาล ท้องถิ่นและกลุ่มประชาสังคม พร้อมทั้งสร้างสันติสุขในสังคม

เป้าประสงค์ : เกิดความมั่นคงในภาคเกิดความปรองดอง มีความสมานฉันท์และ ความเป็นธรรมในสังคม ประชาชนมีความสุข

กลุ่มเรื่องที่ 3 การปฏิรูปการศึกษาและสร้างสรรค์การเรียนรู้

การวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา การจัดการศึกษา และรูปแบบการศึกษาในระบบและนอกระบบที่สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิตเพื่อให้คนมีความรู้ ความสามารถมีคุณธรรม จริยธรรมและจิตสาธารณะ รวมทั้งการสร้างโอกาสด้านอาชีพและด้านสิทธิหน้าที่

เป้าประสงค์ : ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของภาคที่สอดคล้องกับ ความต้องการของท้องถิ่น อันนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของสังคมฐานความรู้ในทุกกระดับ และสร้างโอกาสด้านอาชีพในภาคเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของ ประเทศไทย

กลุ่มเรื่องที่ 4 การจัดการทรัพยากรน้ำ

การวิจัยเกี่ยวกับระบบชลประทานและโครงสร้างการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนร่วมกับการพัฒนาวิทยาการด้านเทคนิค ทั้งน้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน ทั้งในและนอกระบบชลประทานของภาคตลอดจนลุ่มน้ำให้มีประสิทธิภาพและพอเพียง

เป้าประสงค์ : มีการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีระบบและมีประสิทธิภาพอย่างเพียงพอและยั่งยืน

กลุ่มเรื่องที่ 5 ภาวะโลกร้อนและพลังงานทางเลือก

การวิจัยเกี่ยวกับการลดภาวะโลกร้อนและผลกระทบ การพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตพลังงานทดแทน พลังงานชีวภาพ และพลังงานทางเลือกของภาคที่เป็นพื้นฐานการผลิตอาหารและพืชพลังงานของประเทศที่ก่อให้เกิดความคุ้มค่า ประหยัด มีประสิทธิภาพ และลดผลกระทบ ต่อสิ่งแวดล้อม

เป้าประสงค์ : สังคมมีความรู้และมีจิตสำนึกเกี่ยวกับผลกระทบอันเนื่องมาจาก การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศและการใช้พลังงานอย่างเหมาะสมพร้อมทั้งการพัฒนาพลังงานทดแทน และพลังงานทางเลือกอื่นๆ อันก่อให้เกิดการประหยัดเงินตราและทั้งลดค่าใช้จ่ายด้านพลังงานของชุมชนและประเทศ

กลุ่มเรื่องที่ 6 การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออกและลดการนำเข้า

การวิจัยเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรทั้งพืช ปศุสัตว์และสัตว์น้ำเพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของภาคและสร้างรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งครอบคลุมรวมทั้งการพัฒนาคุณภาพสินค้าและผลิตภัณฑ์ มาตรฐานสินค้าและผลิตภัณฑ์ ความปลอดภัยของอาหาร (Food Safety) ความมั่นคงด้านอาหาร (Food Security) ระบบขนส่งสินค้า และวิทยาการสมัยใหม่ตลอดจนการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

เป้าประสงค์ : เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจของภาค สร้างรายได้ให้กับชุมชน ก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม

กลุ่มเรื่องที่ 7 การป้องกันโรคและการรักษาสุขภาพ

การวิจัยเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพป้องกันและการรักษาตลอดจนการฟื้นฟูประสิทธิภาพการให้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุขต่อวิทยาการใหม่ทางสาธารณสุข การพึ่งพาตนเองและเสริมสร้างความมั่นคงด้านสุขภาพในกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ใช้แรงงาน, ผู้สูงอายุ, ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส รวมถึงการวิจัยด้านการแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์แผนไทย และแพทย์ทางเลือก และการวิจัยเพื่อต่อยอดภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ

เป้าประสงค์ : สุขภาพของประชาชนและระบบการบริการการสาธารณสุขที่ดี

กลุ่มเรื่องที่ 8 การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติ

การวิจัยเกี่ยวกับการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรดินและป่าไม้ ซึ่งครอบคลุมถึงการป้องกันและฟื้นฟูดินเค็ม การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้มรวมทั้งการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดที่บูรณาการองค์ความรู้ใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่นและ วิถีชุมชนตลอดจนใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและความโดดเด่นด้านชาติพันธุ์

เป้าประสงค์ : มีการบริหารจัดการทรัพยากรดินและป่าไม้ที่เหมาะสมบนฐานความรู้และลดการขัดแย้ง

กลุ่มเรื่องที่ 9 เทคโนโลยีใหม่และเทคโนโลยีที่สำคัญเพื่ออุตสาหกรรม

การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาและสร้างศักยภาพด้านวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ เทคโนโลยีชีวภาพ และเทคโนโลยีที่สำคัญเพื่อเพิ่มมูลค่าด้านอุตสาหกรรมต่างๆทุกระดับ ร่วมกับการประยุกต์วิทยาการและเทคโนโลยีสนับสนุนในการพัฒนาสินค้า

เป้าประสงค์ : เสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน จากการพัฒนาและ การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่สนับสนุนภาคการผลิต ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ

กลุ่มเรื่องที่ 10 การบริหารจัดการการท่องเที่ยว

การวิจัยเพื่อการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความเชื่อมโยงกับประชาคมในอนุภาคลุ่มน้ำโขงและอาเซียน

เป้าประสงค์ : สร้างคุณค่าจากวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างรายได้ให้กับชุมชน เพิ่มรายได้ให้กับประเทศ และนำไปสู่การสร้างเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศ

กลุ่มเรื่องที่ 11 สังคมผู้สูงอายุ

การวิจัยเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการนาศักยภาพของผู้สูงอายุมาใช้ในการพัฒนาภาคและการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่สังคม

เป้าประสงค์ : ผู้สูงอายุมีความสุขในชีวิตอย่างมั่นคงและสร้างคุณค่าให้กับสังคม

กลุ่มเรื่อง 12 ระบบโลจิสติกส์

การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์อย่างบูรณาการ ทั้งในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาประสิทธิภาพและมาตรฐานการให้บริการด้านโลจิสติกส์ การพัฒนาบุคลากรด้านโลจิสติกส์ และระบบบริหารจัดการขนส่งที่เหมาะสม เพื่อรองรับการขยายตัวด้านสังคมและเศรษฐกิจของภาคทั้งด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว ความมั่นคง ตลอดจนส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของภาค ด้านการพัฒนาเป็นระเบียบเศรษฐกิจและสังคมอนุภาคลุ่มน้ำโขง

เป้าประสงค์ : ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและเพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขันของประเทศ

กลุ่มเรื่องที่ 13 การปฏิรูประบบวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูประบบวิจัยที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ในด้านนโยบายการวิจัย งบประมาณการวิจัย ประเด็นการวิจัย สถาบันวิจัย บุคลากรวิจัย โครงสร้างพื้นฐานสำหรับการวิจัย มาตรฐานการวิจัย การจัดการผลผลิตการวิจัย ฐานข้อมูลการวิจัย การเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องในระบบวิจัยซึ่งรวมถึงผู้ใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย การติดตาม และประเมินผล กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และอื่นๆในส่วนภาค เพื่อเป็นพื้นฐานอันมั่นคงในการพัฒนาประเทศสู่สังคมฐานปัญญา (Wisdom Based Society) และนำไปสู่สังคมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy and Society)

เป้าประสงค์ : มีระบบบริหารจัดการการวิจัยของภาคที่มีเอกภาพและมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรม พร้อมทั้งนำไปใช้ประโยชน์เพื่อสร้างขีดความสามารถของภาคและก่อให้เกิดสังคมฐานปัญญา

การแปลงยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่การปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมระดับท้องถิ่นและระดับภาคนั้นจำเป็นต้องสร้างกลไกความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานที่มีหน้าที่ (Function) ต่าง ๆ รวมถึงหน่วยงานด้านนโยบาย หน่วยงานการสนับสนุนทุนวิจัย หน่วยงานปฏิบัติการวิจัยและหน่วยงานการใช้ผลงานวิจัยมาร่วมดำเนินการวิจัยอย่างธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่น จังหวัดหรือกลุ่มจังหวัด (Area) ทางด้านยุทธศาสตร์ (Agenda) นอกจากนี้ยังต้องมีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล เป็นประจำทุกปีเพื่อการแก้ไขปรับปรุงให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และให้สอดคล้องกับแผนการปฏิบัติราชการของหน่วยงาน ตลอดจนแผนการดำเนินงานของภาคเอกชนและรัฐวิสาหกิจ รวมทั้งการทบทวนและปรับปรุงขององค์กรวิจัยในภาคีเครือข่ายวิจัยของภาคและของประเทศต่อไป

ในการบริหารและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การวิจัยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กำหนดให้มี “ระบบการบริหารการวิจัยภาคีเครือข่ายในระดับภูมิภาค : ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” (เครือข่ายวิจัยภูมิภาค : ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและบริหารจัดการยุทธศาสตร์การวิจัยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ โดยให้มีการเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคและส่วนกลางให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ กำหนดให้มีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินการกิจตามยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้บรรลุผลสำเร็จ

ประเด็นที่ 4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาภูมิภาค กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 (อุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ) กลุ่มจังหวัดในการจัดทำแผนพัฒนาของภาคในระดับกลุ่มจังหวัดและจังหวัดขึ้น ซึ่งมีรายละเอียดโดยสังเขปตามดังนี้

(ก) มีศักยภาพด้านการเกษตร ทั้งการผลิตข้าวหอมมะลิปลอดสารพิษ ไม้ผล ไม้ยืนต้น การผลิตและแปรรูปสุสัต์ว์ จากพวอาหารแปรรูป การพัฒนาให้มีความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งน้ำ และระบบบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาหน้าท่วมและขาดแคลนน้ำ และควรเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพร้อมปรับระบบสู่มาตรฐาน GAP โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ

(ข) ศักยภาพเป็นประตูการค้าและการท่องเที่ยว เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านทั้ง สปป.ลาว และกัมพูชาในลักษณะหุ้นส่วนทางธุรกิจ และเป็นศูนย์ผลิตและกระจายสินค้าของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้นควรมีทิศทางพัฒนาที่สนับสนุนให้กลุ่มเป็นประตูการค้า (Gate Way) การลงทุน และการท่องเที่ยวตอนล่างของภาค เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะศูนย์บริการด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ที่เมืองชายแดน ด่านชายแดน พร้อมกับการสร้างงานและสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้มากขึ้น โดย

การปรับปรุงสภาพแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ มีสิ่งอำนวยความสะดวกได้มาตรฐาน สะดวก สะอาด ปลอดภัย และจัด Loop เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวของเพื่อนบ้าน 12

ประเด็นที่ 5 บริบทและศักยภาพการวิจัยในภูมิภาค สำหรับบริบทและศักยภาพการวิจัยในภูมิภาคมีมากมายหลากหลายรูปแบบซึ่งโดยมากเป็นภาคีเครือข่ายที่ประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนเพื่อให้ความเข้าใจตรงกัน จึงขอใช้คำจำกัดความของภาคีเครือข่ายการวิจัย หมายถึง หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยที่มีเป้าหมายร่วมกัน แต่มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบแตกต่างกันไปภายใต้เงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่ง กล่าวคือบางหน่วยงานบางครั้งหรือบางสถานการณ์ก็ทำหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นหน่วยงานหลัก แต่ในบางครั้งหรือบางสถานการณ์ก็ทำหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นหน่วยงานรองหรือหน่วยงานสนับสนุน ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าทุกหน่วยงานจึงเป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพเป็นภาคีเครือข่ายการวิจัย ซึ่งอาจมีหน้าที่เป็นผู้กำหนดนโยบายหรือกำหนดกรอบการวิจัย และ/หรือเป็นผู้ปฏิบัติการวิจัยและ/หรือเป็นผู้สนับสนุน และ/หรือเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย

หน่วยงานที่มีศักยภาพเป็นภาคีเครือข่ายการวิจัย จากข้อมูลดังกล่าวในข้อที่ 1) สถานะภาพทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชี้ให้เห็นว่าภาคนี้ที่มีที่ตั้งติดต่อเขตกับประเทศเพื่อนบ้าน 2 ประเทศคือ สปป.ลาวและกัมพูชาและมีพื้นที่พร้อมทั้งประชากรมากที่สุดของประเทศ นอกจากนี้ยังมีความหลากหลายด้านทรัพยากรธรรมชาติ ความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาของภาค ซึ่งการพัฒนาเหล่านั้นจะไปในแนวทางที่ถูกต้องมีประสิทธิภาพและยั่งยืนนั้นต้องเป็นการพัฒนาบนพื้นฐานข้อมูลจากการศึกษาและวิจัยของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน แบบการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการศึกษาและวิจัย โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย ขั้นตอนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และขั้นตอนการใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย ดังนั้นสามารถจัดแบ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีศักยภาพต่อการเป็นภาคีเครือข่ายวิจัยเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 หน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มที่ 2 หน่วยงานภาคเอกชนและภาคประชาชน โดยแต่ละกลุ่มประกอบด้วยหน่วยงานต่างๆ และมีรูปแบบการบริหารจัดการแตกต่างกันไปดังนี้

กลุ่มที่ 1 หน่วยงานภาครัฐที่มีศักยภาพเป็นภาคีเครือข่ายการวิจัย

ปัจจุบันภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีหน่วยงาน/สถาบันวิจัยและพัฒนามากมายที่ขึ้นตรงต่อจังหวัดและกระทรวงต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะการดำเนินงานในรูปแบบหน่วยงานหรือสถาบัน และดำเนินงานในรูปแบบเครือข่ายการวิจัยและพัฒนา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1 ภาคีเครือข่ายรูปแบบหน่วยงาน/สถาบันวิจัยและพัฒนาในภาคของกระทรวงต่าง ๆ กระจายครอบคลุมทุกจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่การดำเนินทุกขั้นตอนการวิจัยเอง 13

ตลอดจนมีงบประมาณ บุคลากร และสิ่งสนับสนุนเป็นของตนเอง เพื่อตอบสนองภารกิจของ กรม / กระทรวง เช่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดต่าง ๆ จำนวน 15 แห่ง โรงพยาบาลศูนย์จำนวน 12 แห่งภายใต้กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ศูนย์วิจัยต่าง ๆ และศูนย์บริการด้านพืชและปัจจัยการผลิตภายใต้กรมวิชาการเกษตร สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดต่าง ๆ และศูนย์วิจัยและสถานีนต่าง ๆ ภายใต้กรมปศุสัตว์ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานต่าง ๆ ภายใต้กรมพัฒนาที่ดิน กรมการข้าว กรมประมง และกรมส่งเสริมสหกรณ์ของกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น

1.2 ภาควิชาเครือข่ายรูปแบบภารกิจสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีภาควิชาเครือข่ายสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐมากมายในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งโดยมากเป็นการส่งเสริมให้นักวิจัยที่อยู่ในสถาบัน การศึกษาภาครัฐ หน่วยงานรัฐและภาคเอกชนในพื้นที่ร่วมกันดำเนินการวิจัยตามความต้องการของพื้นที่และศักยภาพของนักวิจัย การบริหารจัดการในรูปของเครือข่ายที่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งภาค โดยมีสำนักงานกลางคอยประสานงาน และหน่วยงานย่อย (Node) กระจายไปทั่วภูมิภาค และแต่ละสำนักงานกลางหรือหน่วยงานย่อย ก็จะมีการบริหารในลักษณะของคณะกรรมการ นอกจากนี้ในส่วนรายละเอียดของรูปแบบการบริหาร และการดำเนินงานย่อยแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของแหล่งทุนนั้น ๆ เนื่องจากแต่ละแหล่งทุนย่อมมีพันธกิจที่แตกต่างกันไป ดังตัวอย่าง ดังนี้

1.2.1 เครือข่ายบริหารการวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการที่มีนโยบายเพื่อร่วมพัฒนาและสร้างงานวิจัยให้สอดคล้องกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 จนกระทั่งปัจจุบัน โดยใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการในรูปเครือข่ายของสถาบันอุดมศึกษาในภาค มีการจัดตั้งสำนักงานบริหารเครือข่ายกลางที่ประสานงานกับศูนย์เครือข่ายที่แบ่งความรับผิดชอบตามภารกิจและพื้นที่จังหวัด และมีการบริหารในรูปของคณะกรรมการ โดยได้กำหนดประเด็นวิจัยที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดและจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อันประกอบด้วย 1) เครือข่ายอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนที่มีสมาชิก จำนวน 27 แห่ง โดยมีสำนักบริหารเครือข่ายกลางตั้งอยู่ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประกอบด้วยสถาบันอุดมศึกษาหลักจำนวน 15 แห่ง และเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นวิทยาเขตจำนวน 12 แห่ง ในจำนวนนี้รวมวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 7 แห่งด้วย 2) เครือข่ายอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างที่มีสมาชิก จำนวน 17 แห่ง โดยมีสำนักบริหารเครือข่ายกลางตั้งอยู่ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ประกอบด้วยมหาวิทยาลัยจำนวน 11 แห่ง และ วิทยาลัย 6 แห่ง 14

1.2.2 เครือข่ายการวิจัยระบบสุขภาพ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้การสนับสนุนจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุขที่มีพันธกิจในการบริหารจัดการและสนับสนุน

การวิจัยระบบสุขภาพระดับท้องถิ่นที่สามารถใช้กระบวนการทางวิชาการและงานวิจัยเป็นเครื่องมือระดมความร่วมมือจากนักวิชาการในสาขาวิชาต่าง ๆ จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรชุมชน ที่เป็นหน่วยงานด้านสุขภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเรียนรู้ร่วมกันในการจัดการกับประเด็นปัญหาและโอกาสสุขภาพเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2546 โดยมีการจัดตั้งประสานงานกลางแห่งเดียวและมีเครือข่ายในบางจังหวัด เช่น จังหวัดขอนแก่น นครราชสีมา และอุบลราชธานี ไม่ครอบคลุมทั่วภูมิภาค และมีการบริหารโดยคณะกรรมการ

กลุ่มที่ 2 หน่วยงานภาคเอกชนและประชาชนที่มีศักยภาพเป็นภาคีเครือข่ายการวิจัย

หน่วยงานภาคเอกชนโดยเฉพาะภาคธุรกิจและภาคการผลิตนั้นมีการจัดตั้งสภาอุตสาหกรรมจังหวัดและสภาหอการค้าจังหวัดทั้ง 19 จังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีโรงงานต่าง ๆ มากมายส่วนมากเป็นโรงงานอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งในส่วนนี้มีบุคลากรและการวิจัยน้อยและไม่ค่อยเปิดเผย อาจเนื่องจากการแข่งขันในด้านธุรกิจ ส่วนภาคประชาชนมีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดทั้ง 19 จังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบลที่จะดูแลรับผิดชอบการพัฒนาพื้นที่ระดับตำบล นอกจากนี้ยังมีเป็นที่ทราบกันว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภาคที่มีประวัติความเป็นมายาวนานและเป็นแหล่งอารยธรรมแห่งหนึ่งของโลก ซึ่งมีชนเผ่าและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งเป็นแหล่งสะสมภูมิปัญญาของท้องถิ่นไว้มากมายที่สามารถนำมาแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตได้ ภูมิปัญญาเหล่านั้น สามารถแบ่งได้ 9 สาขา คือ สาขาเกษตรกรรม สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม สาขาแพทย์แผนไทย สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาขาศิลปกรรม/วัฒนธรรม/สื่อท้องถิ่น สาขาภาษาและวรรณกรรม สาขาปรัชญา ศาสนาและประเพณี สาขาพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่นและสาขาจัดการองค์กรชุมชน ซึ่งในแต่ละสาขา มักจะมีผู้รู้ที่เป็นผู้นามากมาย จึงเรียกผู้นาเหล่านั้นว่าปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ชุมชน ซึ่งเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหาการรวมกลุ่มชาวบ้านอย่างมากหากกิจกรรมต่าง ๆ เช่น

1. โครงการพัฒนาเกษตรกรรมอย่างประณีต 1 ไร่ สู่เศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
2. โครงการวิจัยการเกิดและเส้นทางหนี้สิน : ประสบการณ์ของชาวบ้านและทางออก
3. โครงการพัฒนาชุมชนภาคอีสานเพื่อการเสริมสร้างสุขภาพอย่างยั่งยืน
4. โครงการพัฒนาจิตสำนึกของชุมชนปลูกต้นไม้ยืนต้น
5. โครงการพัฒนาจิตสำนึกของชุมชนบำรุงดิน ฯลฯ 15

ในแต่ละโครงการยังมีกลุ่มชาวบ้านร่วมเป็นสมาชิกมากมายกระจายทั่วไป เช่น โครงการพัฒนาเกษตรกรรมอย่างประณีต 1 ไร่สู่เศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีเครือข่ายของปราชญ์ชุมชนดำเนินงานร่วมกันในเขตอำเภอ ลำปลายมาศ อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอสาโรง อำเภอศรีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ อำเภอพล อำเภอเวียงใหญ่ จังหวัด

ขอนแก่น ซึ่งเครือข่ายเหล่านี้ถือว่าเป็นกลุ่มที่มีการศึกษาวิจัยด้วยตนเอง และทำการถ่ายทอดแนวคิด และองค์ความรู้แก่สมาชิกตลอดมา

ประเด็นที่ 6 การวิเคราะห์บริบทแห่งเชื่อมโยงสถานการณ์ระดับจังหวัดศรีสะเกษ

การค้นหาข้อเท็จจริงในพื้นที่และวิเคราะห์สถานการณ์ แบบมีส่วนร่วมของภาคี ข้อมูลเชิงพื้นที่ร่วมกับสถานการณ์การวิจัยในพื้นที่ และความคิดเห็นและความต้องการของผู้ใช้ข้อมูลในพื้นที่ จากการศึกษาข้อเท็จจริงในพื้นที่และวิเคราะห์สถานการณ์แบบมีส่วนร่วมของภาคี ด้วยการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมมาดำเนินการในการจัดเวทีเรียนรู้ข้อเท็จจริงของพื้นที่ แนวทางปฏิบัติอันประกอบไปด้วย สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ มีหน้าที่ในการดำเนินงานจัดทำแผนปฏิบัติการของจังหวัดโดยองค์กรร่วม มีหน่วยงานส่วนภูมิภาคสังกัดจำนวน 74 หน่วยงาน ร่วมบูรณาการตามแผนปฏิบัติการ มีตัวชี้วัดกระบวนการ ได้แก่ คำรับรองการปฏิบัติราชการของจังหวัดศรีสะเกษ เป็นดัชนีในการควบคุมแผนปฏิบัติการเน้นความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ภูมิภาค และยุทธศาสตร์จังหวัดศรีสะเกษ ดังต่อไปนี้

ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติ

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดความยากจน
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 การต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนากฎหมายและส่งเสริมการบริหารกิจการ

บ้านเมืองที่ดี

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 7 การส่งเสริมประชาธิปไตยและกระบวนการประชาสังคม
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 8 การรักษาความมั่นคงของรัฐ

ประเด็นยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด (อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ศรีสะเกษ ยโสธร)

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 เมืองน่าอยู่ ชุมชนเข้มแข็ง ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีรายได้สูงขึ้น
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ผลิตภัณฑ์ข้าวหอมมะลิจากกลุ่มจังหวัดมีมูลค่าเพิ่มขึ้นปลอดภัยจากสารพิษ
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 สินค้าเกษตรของกลุ่มจังหวัดมีมูลค่าสูงขึ้นจากการแปรรูป

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ประตุการค้า การคมนาคม และการท่องเที่ยว เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาระบบบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์

ประเด็นยุทธศาสตร์ของจังหวัดศรีสะเกษ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาศรีสะเกษเป็นเมืองน่าอยู่

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 วิถีศรีสะเกษสร้างอาชีพ สร้างรายได้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และสังคมกับประเทศเพื่อนบ้าน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและหลักธรรมอันดีงาม เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สำหรับเมื่อศึกษาในส่วนของการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ มีหน้าที่ในการดำเนินงานจัดทำแผนปฏิบัติการของจังหวัดโดยองค์รวม ประกอบไปด้วย การปกครองของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ องค์การปกครองส่วนจังหวัดศรีสะเกษและองค์การปกครองส่วนตำบล ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นอันประกอบไปด้วย

- ด้านโครงสร้างด้านเศรษฐกิจและสังคม การศึกษา การสาธารณสุข ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

- ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต

- ด้านการจัดระเบียบชุมชน/สังคม

- ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว

- ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

- ด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

นำมาเชื่อมโยงนำไปสู่นโยบายของรัฐและหน่วยงานที่มีหน้าที่กำหนด ทิศทางการวิจัย มาใช้ในการกำหนดนโยบายวิจัยของมหาวิทยาลัย โดยสนับสนุนการทำโครงการวิจัยแบบบูรณาการ สหวิทยาการ หรือโครงการวิจัยเดี่ยวตามยุทธศาสตร์ของรัฐ และมหาวิทยาลัยที่เน้นความเป็นเลิศในการวิจัยเฉพาะทาง รวมทั้งสนับสนุนให้มีการวิจัยในประเด็นที่เป็นปัญหาเร่งด่วน ตรงกับความต้องการของสังคมและชุมชน โดยเน้นปัญหาที่มีผลกระทบสูงและเป็นประโยชน์จริงตามข้อเท็จจริงเชิงพื้นที่ตามความคิดเห็นและความต้องการของผู้ใช้ข้อมูล สำหรับการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้

มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้ข้อมูลในพื้นที่ ได้ให้ข้อเท็จจริงในประเด็นวิจัยที่มีความต้องการ สรุปได้ตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
2. การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
3. การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
4. การสาธารณูปโภคและการก่อสร้างอื่นๆ
5. การสาธารณูปการ
6. การส่งเสริม การฝึก และประกอบอาชีพ
7. การพาณิชย์ และการส่งเสริมการลงทุน
8. การส่งเสริมการท่องเที่ยว
9. การจัดการศึกษา
10. การสังเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และ

ผู้ด้อยโอกาส

11. การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดี

ท้องถิ่น

12. การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
13. การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
14. การส่งเสริมกีฬา
15. การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
16. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
17. การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
18. การกำจัดขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย
19. การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
20. การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
21. การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
22. การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์
23. การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย โรง

มหรสพและสาธารณสถานอื่นๆ

24. การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ที่ดิน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประเด็นที่น่าสนใจในระดับพื้นที่

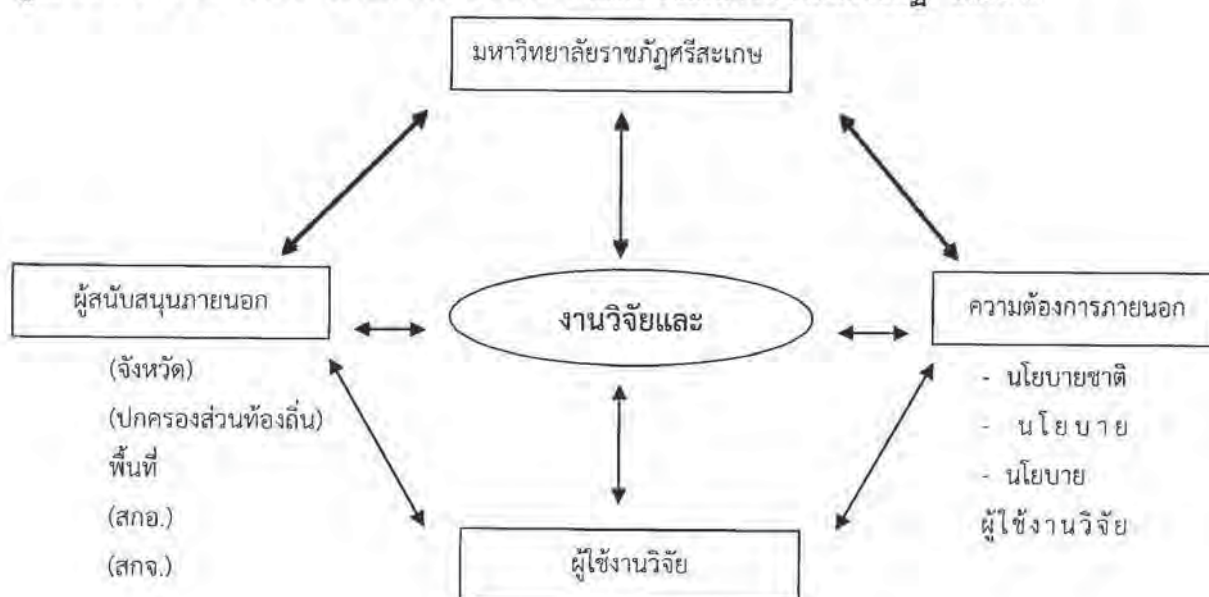
- ด้านการเกษตร
- ด้านวิสาหกิจชุมชน
- ด้านการท่องเที่ยว
- ด้านพลังงานเลือก
- ด้านการศึกษา
- ด้านนโยบายสาธารณะ
- ด้านศักยภาพทางวิชาการ
- ด้านประสิทธิภาพในการให้บริการ

ประเด็นที่ 7 การบริหารจัดการงานวิจัยสู่ความเป็นสถาบันอุดมศึกษาไร้ขีดจำกัด

แนวทางการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษไร้ขีดจำกัดมีแนวทางการวิจัย โดยงานวิจัยและพัฒนาภายใต้ความเป็นสถาบันในการบริหารจัดการงานวิจัย ตามกรอบแผนงบประมาณจากภายในและภายนอก ได้นำระบบที่ประกอบด้วย

1. ผู้มีส่วนได้เสียกับงานวิจัย
2. กระบวนการดำเนินงานวิจัย

ผู้มีส่วนได้เสียกับงานวิจัย แผนภาพแสดงทิศทางตามพรบ.มหาวิทยาลัยราชภัฏ นโยบาย

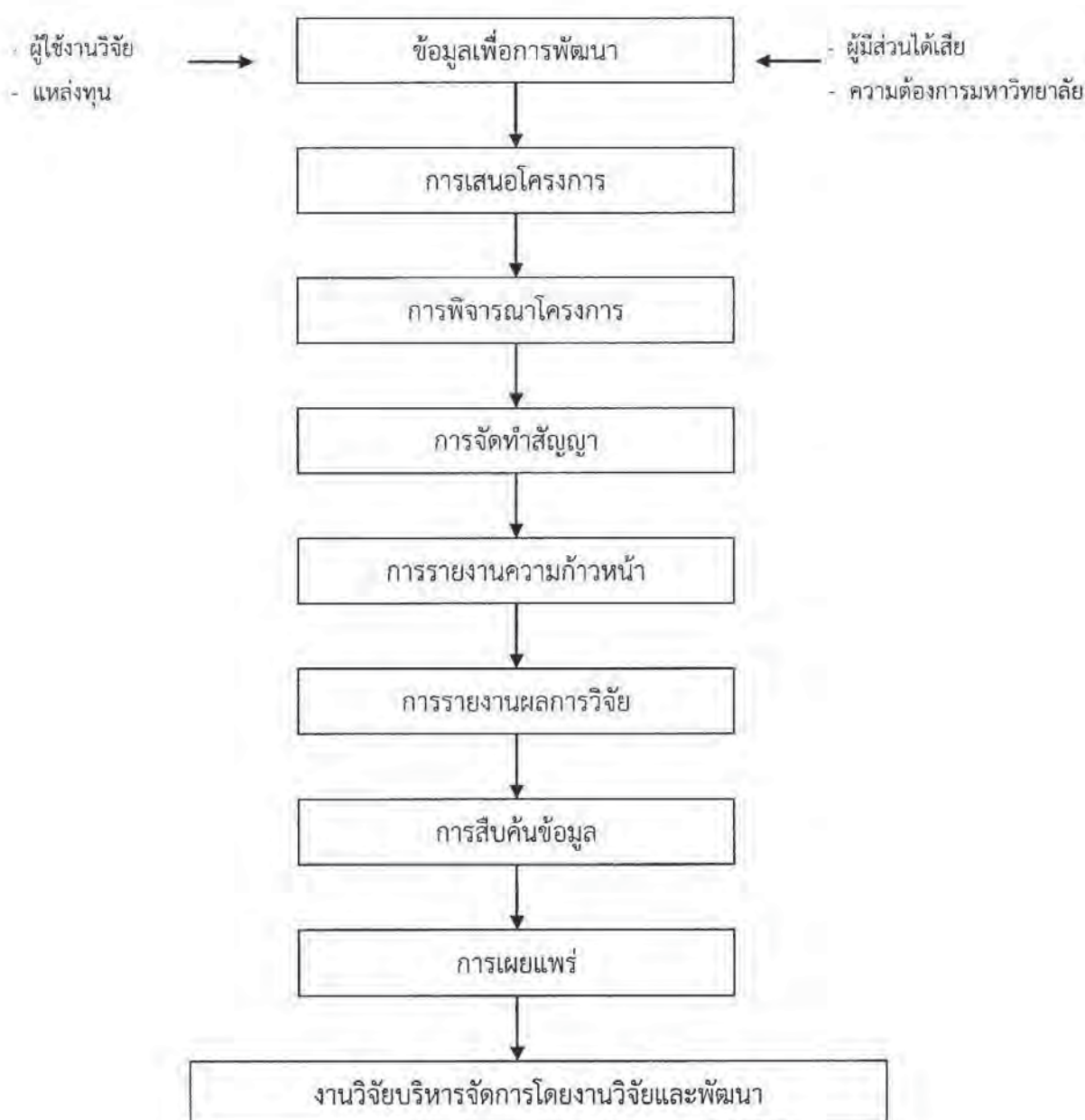

การดำเนินงานโดยงานวิจัยและพัฒนา ผู้มีส่วนได้เสียกับงานวิจัย จำแนกได้ดังนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ผู้ใช้งานวิจัย ผู้สนับสนุนภายนอก ได้แก่ จังหวัด ปกครองส่วนท้องถิ่น สกอ. และสจ. ความต้องการภายนอก ได้แก่ นโยบายชาติ นโยบายพื้นที่ และนโยบายผู้ใช้งานวิจัย

ศักยภาพภายในพื้นที่

1. โครงการความร่วมมือกับสถาบันภายในจังหวัดศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ วิทยาลัยเกษตร และวิทยาลัยเทคนิค
2. โครงการความร่วมมือเพื่อพัฒนาศักยภาพ บุคคล ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดยโสธร
3. โครงการประเมินผลการให้บริการของหน่วยงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แผนภาพแสดงกระบวนการดำเนินงานวิจัย

กระบวนการดำเนินการวิจัย มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้ หาข้อมูลเพื่อการพัฒนา การเสนอโครงการ การพิจารณาโครงการ การจัดทำสัญญา การรายงานความก้าวหน้า การรายงานผลการวิจัย การสืบค้นข้อมูล การเผยแพร่ และงานวิจัยบริหารจัดการโดยงานวิจัยและพัฒนา

ประเด็นที่ 8 กระบวนการวิเคราะห์สถานภาพยุทธศาสตร์ ประเด็น ขอบเขต แผนปฏิบัติงาน เป้าหมายการพัฒนาระบบสนับสนุนด้านการวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ประกอบด้วย

- 1) การกำหนดทิศทางการวิจัยตามแผนปฏิบัติการที่เหมาะสมกับงบประมาณแหล่งต่างๆ
- 2) รูปแบบการบริหารจัดการงานวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
- 3) การประกาศประเด็นวิจัยเพื่อรับข้อเสนอโครงการวิจัยจากบุคลากร

- 1) การกำหนดทิศทางการวิจัยตามแผนปฏิบัติการที่เหมาะสมกับงบประมาณแหล่งต่างๆ

โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มีงานวิจัยที่ผ่านตามขั้นตอนของแผนงบประมาณมหาวิทยาลัย ร่วมกับฝ่ายนโยบายและแผนในการจัดทำแผนทางการวิจัยจากงบประมาณส่วนต่าง ๆ

ทุนวิจัยภายใน

1. การวิจัยโดยใช้งบประมาณแผ่นดิน
2. การวิจัยโดยใช้งบประมาณมหาวิทยาลัย
 - 2.1 งบ กศ.บป.
 - 2.2 งบวิจัยสถาบัน

ทุนวิจัยภายนอก

1. การวิจัยโดยใช้งบประมาณจังหวัด
2. การวิจัยโดยใช้งบประมาณของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น (ทุนความร่วมมือ)
3. การวิจัยโดยงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
4. ทุนวิจัยโดยงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานสนับสนุนกองทุนวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ กำหนดแนวทางการทำวิจัยสอดคล้องกับทุนวิจัย โดยมีกระบวนการดังนี้

นโยบายและทิศทาง

1. นำนโยบายของรัฐและหน่วยงานที่มีหน้าที่กำหนด ทิศทางการวิจัย มาใช้ในการกำหนดนโยบายวิจัยของมหาวิทยาลัย
2. สนับสนุนการทำโครงการวิจัยแบบบูรณาการ สหวิทยาการ หรือโครงการวิจัยเดี่ยวตามยุทธศาสตร์ของรัฐ และมหาวิทยาลัย
3. เน้นการวิจัยและพัฒนาเพื่อท้องถิ่น

4. มีนโยบายการวิจัยที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม
5. จัดสรรทุนสนับสนุนการวิจัยแก่อาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาทั้งระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษาที่สอดคล้องกับนโยบายวิจัยของมหาวิทยาลัย
6. สนับสนุนให้มีการวิจัยในประเด็นที่เป็นปัญหาเร่งด่วน ตรงกับความต้องการของสังคมและชุมชน โดยเน้นปัญหาที่มีผลกระทบสูงและเป็นประโยชน์จริง
7. สนับสนุนการวิจัยตามหลักสูตรที่มีการจัดการเรียนการสอนในสาขาต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย รวมถึงการศึกษาปัญหาพิเศษ การศึกษาอิสระ และวิทยานิพนธ์ เป็นต้น

การพัฒนาศักยภาพในการทำวิจัย

1. จัดระดับการพัฒนานักวิจัยเป็นระดับต่าง ๆ และจัดทำโครงการสนับสนุนเพื่อพัฒนานักวิจัยในแต่ละระดับ เช่น การจัดอบรม การให้คำปรึกษาในรูปแบบคลินิกวิจัย
2. ส่งเสริมสนับสนุนให้คณาจารย์ทำการวิจัยและให้นำงานวิจัยมาใช้ในการเรียนการสอน
3. การกำหนดโจทย์วิจัย การทำแผนวิจัย การทำโครงการวิจัยเชิงบูรณาการและเชื่อมโยงกับชุมชน

ระบบบริหารจัดการ

1. กำหนดระเบียบ และแนวปฏิบัติที่เกื้อหนุนต่อการทำวิจัย
2. กำหนดระบบการบริหารจัดการงานวิจัยที่โปร่งใสตรวจสอบได้ รวดเร็ว ยุติธรรม และคล่องตัวในการจัดทำงบประมาณ
3. กำหนดมาตรฐานคุณภาพงานวิจัย
4. ให้สถาบันวิจัย ฯ เป็นหน่วยงานประสานงานวิจัย จัดทำข้อมูลการวิจัยของมหาวิทยาลัยให้การสนับสนุนนักวิจัย เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานวิจัย ถ่ายทอดผลงานวิจัยสู่ชุมชน สนับสนุนเครื่องมือการวิจัย ประสานงานคณาจารย์เข้าร่วมงานวิจัยหรืออบรมเรื่องการวิจัย

การพัฒนาระบบสนับสนุนการวิจัย

1. จัดทำฐานข้อมูลงานวิจัย
2. ส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิจัยของนักวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ
3. จัดสรรงบประมาณการวิจัยสำหรับนักวิจัยรุ่นใหม่ทั้งในระดับคณาจารย์
4. สร้างกลุ่มและเครือข่ายนักวิจัย
5. การสร้างเครือข่ายการวิจัยระหว่างสถาบันและการร่วมวิจัยระหว่างสถาบัน
6. การแสวงหาแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัยจากภายนอกสถาบัน
7. การจัดทำโครงการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับกลุ่มเกษตรกรและชุมชน

แรงจูงใจ

1. สนับสนุนให้อาจารย์จัดเวลาเพื่อการวิจัยโดยให้มีระบบแบ่งเบาภาระงานสอนและกำหนดภาระงานด้านการวิจัยของคณาจารย์ให้ชัดเจน
2. สร้างวัฒนธรรมการวิจัยและบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำวิจัย เช่น การจัดประชุมเสนอผลงานทางวิชาการ ผลงานวิจัยของคณาจารย์

ระบบเครือข่ายและการประสานงาน

1. พัฒนาเครือข่ายงานวิจัยทั้งภายในและภายนอก ทั้งรัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อร่วมในการพัฒนาโจทย์วิจัย และร่วมใช้ประโยชน์จากงานวิจัย
2. ประสานงานกับแหล่งเงินทุนวิจัยภายนอก

การใช้ประโยชน์

1. สังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยเพื่อประยุกต์ใช้หรือถ่ายทอดต่อชุมชน
2. ทำงานวิจัยที่ก่อให้เกิดชื่อเสียงแก่มหาวิทยาลัย

การติดตามประเมินผล

1. จัดวางระบบติดตามประเมินผลงานวิจัย

ประเด็นที่ 8 รูปแบบการบริหารจัดการงานวิจัยรับใช้สังคมมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จากการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการ งานวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ต้องมีกระบวนการที่สำคัญ ประกอบด้วย

2.1 การจัดการต้นน้ำ (Upstream Management) โดยให้มีการจัดการเพื่อตั้งโจทย์วิจัย หน่วยงานที่จัดการเรื่องงานวิจัยจะต้องรับเอานโยบายหรือแผนปฏิบัติการด้านการวิจัยที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้มาจัดการดำเนินการ เพื่อตั้งโจทย์วิจัยที่ตอบสนองความต้องการของสังคมตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ (User)

อาจเป็นการวิจัยข้ามศาสตร์ การวิจัยข้ามสถาบัน ซึ่งหมายความว่าผู้ที่เข้าร่วมกระบวนการตั้งโจทย์วิจัยจะต้องมาจากหลากหลายสาขาวิชา การจัดการต้นน้ำนี้ผู้จัดการงานวิจัยจะต้องมีทักษะในการสังเคราะห์ข้อมูลและข้อคิดเห็นที่หลากหลาย เข้าเป็นโจทย์วิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม สามารถที่จะดำเนินการวิจัยให้บรรลุผลสำเร็จได้ รวมทั้งสามารถหาแหล่งทุนมาสนับสนุนการดำเนินการได้ ประกอบด้วยกิจกรรมหลายประเภท เช่น การประกาศทุนสนับสนุนการวิจัย การจัดสรรทุนภายใน การแสวงหาแหล่งทุนภายนอก การพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับนักวิจัย เพื่อให้ได้โจทย์วิจัยที่ชัดเจนที่สุด สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งานวิจัย หรือชุมชน สามารถดำเนินงานวิจัยให้บรรลุวัตถุประสงค์ รวมทั้งการกำหนดหลักเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติ คู่มือ เพื่อความเข้าใจร่วมกัน

2.2 การจัดการกลางน้ำ (Midsream Management) โดยให้มีการจัดการหลังจากโครงการวิจัยนั้น ๆ ได้รับการสนับสนุนและได้เริ่มต้นดำเนินการแล้ว มีเป้าหมายเพื่อช่วยให้โครงการวิจัยประสบผลสำเร็จและมีคุณภาพดี ซึ่งอาจต้องมีการช่วยเหลืออุปสรรคข้อขัดข้องต่าง ๆ ทั้งทางด้านเทคนิคและด้านการจัดการในบางครั้งผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกมาช่วยติดตามหรือตรวจเยี่ยม หรือช่วยให้คำแนะนำแก้ปัญหา เป็นต้น เป็นการจัดสรรหลังจากโครงการวิจัยได้รับทุนสนับสนุนและเริ่มดำเนินการ การจัดการในระดับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้โครงการวิจัยประสบความสำเร็จ และมีคุณภาพ ซึ่งอาจต้องมีการสนับสนุนช่วยเหลือนักวิจัยเพื่อลดอุปสรรคหรือปัญหาทั้งที่เป็นด้านเทคนิคและการจัดการ

2.3 การจัดการปลายน้ำ (Downstream Management) โดยให้มีการจัดการเมื่อโครงการใกล้จะแล้วเสร็จสมบูรณ์หรือเสร็จสมบูรณ์แล้ว เพื่อช่วยให้ผลงานมีคุณภาพสูงและมีการปรับปรุงออกสู่ผู้ใช้หรือสาธารณะชนในลักษณะที่เหมาะสมกับสถานการณ์ เป็นการจัดการเมื่องานวิจัยเสร็จสมบูรณ์แล้ว เพื่อให้ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพออกสู่ผู้ใช้หรือสาธารณะชน

3) การประกาศประเด็นวิจัยเพื่อรับข้อเสนอโครงการวิจัยจากบุคลากร

การประกาศทุนสนับสนุนการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

3.1 ทุนภายใน หมายถึง ทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ซึ่งจะประกาศทุนภาคการศึกษา ภาคการศึกษาละ 1 ครั้ง ทางเอกสาร

3.2 ทุนภายนอก หมายถึง ทุนสนับสนุนการวิจัยจากแหล่งทุนอื่น ๆ นอกเหนือจากทุนของมหาวิทยาลัย แหล่งทุนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยจะส่งหนังสือแจ้งผ่านทางมหาวิทยาลัยหรือสถาบันวิจัยฯ โดยตรง สถาบันวิจัยฯ จะทำหน้าที่ประกาศทุนหรือแจ้งข้อมูลรายละเอียดของทุนให้คณาจารย์ทราบผ่าน 2 ช่องทาง คือ การส่งเอกสารและการติดต่อทางโทรศัพท์แจ้งให้กับคณาจารย์ทราบโดยตรง ภายใต้แนวทางที่มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษได้นำข้อมูลจากการศึกษาประเด็นต่าง ๆ ที่ประกอบไปด้วยข้อเท็จจริงเชิงพื้นที่ เป็นการเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ทุกระดับและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ได้กรอบประเด็นหลักสังเคราะห์ได้เป็น

1. ด้านการจัดการองค์กรเน้นธรรมาภิบาล
2. ด้านคุณธรรมและจริยธรรม
3. ด้านการท่องเที่ยว
4. ด้านการบูรณาการเพื่อการแข่งขัน (อาหาร)
5. ภูมิปัญญาท้องถิ่น
6. กระบวนการเรียนการสอนผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
7. กระบวนการสนับสนุนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาองค์กร

8. การบริหารจัดการที่มีคุณภาพ เพื่อท้องถิ่นและชุมชน

มีการครอบคลุมกรอบทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยทั้งด้านศักยภาพ ที่ประกอบด้วย

1. ทิศทางด้านศักยภาพของการดำเนินงาน สถานที่ บุคคล และท้องถิ่น
2. ทิศทางด้านพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
3. ทิศทางตอบสนองความต้องการและสนใจต่อชุมชน

ประการสำคัญสอดคล้องกับแหล่งทุนที่มีวัตถุประสงค์ในการสร้างงานวิจัย

1. แหล่งทุนจังหวัด เน้นธรรมาภิบาล การปฏิบัติราชการของจังหวัดศรีสะเกษ
2. แหล่งทุนสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา เน้นความเป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย
3. แหล่งทุนสำนักงานสนับสนุนกองทุนวิจัย เน้นการยึดพื้นที่และความร่วมมือกับท้องถิ่น
4. แหล่งทุนงบประมาณแผ่นดิน เน้นการพัฒนา การแบ่งบัน คุณธรรมจริยธรรมและการท่องเที่ยว
5. แหล่งทุนงบประมาณมหาวิทยาลัย เน้นวิจัยกับการเรียนการสอน และการพัฒนาสายสนับสนุนที่มีศักยภาพ

นำไปสู่การประกาศทุนที่ดำเนินงาน โดยการประสานงานของงานวิจัยและพัฒนาอย่างมีระบบ โดยใช้การบริหารจัดการงานวิจัยเป็นเครื่องมือประสานงานบนบทบาทสถาบันวิจัย เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

กระบวนการพัฒนาการจัดการคุณภาพงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษสู่การเชื่อมโยงกับกลไกพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

การจัดการต้นน้ำ (Upstream Management)

การบริหารจัดการช่วงต้นน้ำ ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม

1. การประกาศทุน
2. การพัฒนาคุณภาพโจทย์วิจัย
3. การบริหารงานวิจัยระดับต้นน้ำ
4. การสร้างเครือข่ายวิจัยภายในและการระดมความคิดเห็นเพื่อสร้าง และพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับนักวิจัย
5. การสร้างเครือข่ายวิจัยภายนอก

1. การประกาศทุน การประกาศทุนสนับสนุนการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

(1) **ทุนภายใน** หมายถึง ทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ซึ่งจะประกาศทุนปีการศึกษา ปีการศึกษาละ 1 ครั้ง

(2) **ทุนภายนอก** หมายถึง ทุนสนับสนุนการวิจัยจากแหล่งทุนอื่น ๆ นอกเหนือจากทุนของมหาวิทยาลัย แหล่งทุนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยจะส่งหนังสือแจ้งผ่านทางมหาวิทยาลัยหรือสถาบันวิจัยฯ โดยตรง สถาบันวิจัยฯ จะทำหน้าที่ประกาศทุนหรือแจ้งข้อมูลรายละเอียดของทุนให้คณาจารย์ทราบผ่าน 2 ช่องทาง คือ ส่งเอกสารไปยังคณะ / ภาควิชาที่เกี่ยวข้อง และช่องทางที่ 2 คือ ติดต่อทางโทรศัพท์แจ้งให้กับคณาจารย์ทราบโดยตรง

2. การพัฒนาคุณภาพโจทย์วิจัย

การพัฒนาโจทย์วิจัยหรือการสร้างโจทย์วิจัยแบ่งเป็น 2 กรณี คือ

(1) ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นทีมบริหารจัดการงานวิจัย จะร่วมพัฒนาโครงสร้างการวิจัย กับนักวิจัยก่อนนำเสนอขอรับทุนสนับสนุนการวิจัย นำสู่การรับทราบปัญหา ข้อจำกัด และความต้องการของนักวิจัยเป็นรายกรณี รวมทั้งการสร้างความรู้ความคุ้นเคย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานวิจัยในระดับกลางน้ำและปลายน้ำต่อไป

(2) การสร้างประเด็นการวิจัย

- ต้องการแลกเปลี่ยนเป็นส่วนตัวกับคณะผู้วิจัย เพื่อให้ช่วยค้นหา “ปัญหาการวิจัย” จากการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการนั้น ผู้สนใจในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีความมุ่งมั่นที่จะทำวิจัย และ เมื่อสามารถพัฒนาโจทย์วิจัยได้แล้ว จะสามารถพัฒนาโครงร่างวิจัยได้โดยไม่ยาก แต่สิ่งที่สำคัญที่สุด ดูเหมือนจะเป็น “กำลังใจ” และ “ความมั่นใจ” ว่าคณะผู้วิจัยจะช่วยเป็น “พี่เลี้ยง” ให้ตลอดงานวิจัยของเขา แต่หลังจากที่โครงการวิจัยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยแล้ว ความมั่นใจและความเชื่อมั่นในตัวเองของนักวิจัยกลุ่มนี้จะมีสูงขึ้นมากและความต้องการความช่วยเหลือจะลดน้อยลง

- ต้องการให้จัดเป็นกลุ่มสนทนากลุ่มเล็ก ๆ ในหมู่ผู้ที่สนใจ จำนวน ประมาณ 3-7 คน ร่วมกับวิทยากรภายนอกหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางหรือนักวิจัยอาวุโส วิธีนี้จะได้บรรยากาศในการสนทนาแลกเปลี่ยน ได้ความคุ้นเคยเป็นกันเองกับวิทยากร เกิดโจทย์วิจัยที่ร่วมกันพัฒนาขึ้นค่อนข้างหลากหลาย แต่โครงร่างที่พัฒนาขึ้นเพื่อขอรับทุนสนับสนุนจะซ้ำกว่ากลุ่มแรก กลุ่มที่ได้ประโยชน์จากวิธีการนี้อีกกลุ่มหนึ่ง คือ คณะวิจัยเอง เพราะได้มีโอกาสเรียนรู้วิธีการและแนวทางในการใช้ในการ “มอง” เพื่อการพัฒนาโจทย์วิจัยจากวิทยากร รวมถึงผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางคนอื่น ๆ ที่ได้รับการอ้างอิง เกิดเครือข่ายการวิจัยเพิ่มขึ้น

3. การบริหารจัดการงานวิจัยระดับต้นน้ำ

การสร้างและใช้กลไกการบริหารจัดการงานวิจัยระดับต้นน้ำ ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการกำหนดระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

- (1) จัดทำหลักเกณฑ์การขอรับทุน
- (2) จัดทำแบบประเมินข้อเสนอโครงการวิจัย

(1) จัดทำหลักเกณฑ์การขอรับทุน

การขอรับทุนสนับสนุนก็ต้องการความชัดเจนในหลักเกณฑ์การให้การสนับสนุน เพื่อให้เกิดแนวทางในการปฏิบัติในการขอรับทุนสนับสนุนโครงการดังกล่าว คณะผู้วิจัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงได้ร่วมมือกันกำหนดระเบียบปฏิบัติเพื่อการจัดการโครงการดังกล่าวให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

(2) จัดทำแบบประเมินข้อเสนอโครงการวิจัย

การวิจัยเป็นไปในทิศทางที่ได้กำหนดไว้ และเพื่อพัฒนาคุณภาพของข้อเสนอโครงการวิจัย รวมทั้งเพื่ออำนวยความสะดวกในการพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัยของคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนา คณะผู้วิจัยจึงได้จัดทำแบบประเมินข้อเสนอโครงการวิจัย

4. การสร้างเครือข่ายวิจัยภายในและการระดมความคิดเห็นเพื่อสร้างและพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับนักวิจัย

การประชุมเพื่อแสวงหาแนวทางที่จะช่วยให้เราสามารถดำเนินงานได้ รวมทั้งความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติภายใต้บริบท โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมองค์กรแบบมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ คณะผู้วิจัยจึงได้ทำโครงการพิเศษซึ่งเป็นโครงการทดลอง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงงานวิจัยระหว่างสาขา รวมทั้งขับเคลื่อนแผนงานการสร้างเครือข่ายการวิจัยภายในมหาวิทยาลัย การระดมความคิดเห็นเพื่อสร้างและพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกัน โดยคาดหวังว่าแผนงานดังกล่าวจะช่วยทำให้แนวทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษมีทิศทางที่มุ่งไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อประโยชน์ของชุมชนและสาธารณชน

5. การสร้างเครือข่ายภายนอก

การสร้างเครือข่ายภายนอก ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

- (1) การสร้างเครือข่ายวิจัยร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชนเพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกัน
- (2) เครือข่ายการวิจัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
- (3) เครือข่ายการวิจัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

การจัดการกลางน้ำ (Midstream Management)

การบริหารจัดการระหว่างกระบวนการวิจัย ได้มีการทดลองดำเนินการ 3 วิธีการ

1) แบบติดตามความก้าวหน้า

การติดตามความก้าวหน้าด้วยแบบติดตามความก้าวหน้า เป็นแบบฟอร์มที่ใช้ในการติดตามผลการดำเนินงานการวิจัยของนักวิจัย โดยส่งให้กับนักวิจัยที่ได้รับทุนมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ซึ่งต้องรายงานผลความดำเนินการวิจัยทุก ๆ 4 เดือน จำนวน 2 ครั้ง ด้วยวิธีการ

(1) รวบรวมรายชื่อคณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษที่อยู่ระหว่างการทำวิจัย

(2) จัดทำแบบรายงานความก้าวหน้าของการวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

(3) จัดส่งแบบรายงานความก้าวหน้าไปยังนักวิจัย

(4) ติดตามแบบรายงานกลับคืนมาจากนักวิจัย

(5) ตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลในแบบรายงานความก้าวหน้า

2) นักวิจัยนำเสนอรายงานความก้าวหน้าด้วยวาจาต่อคณะกรรมการสถาบันวิจัยฯ

การรายงานความก้าวหน้าต่อคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนา (Oral Presentation) เป็นเครื่องมือที่คณะผู้วิจัยกำหนดขึ้นและทดลองใช้เพื่อแก้ปัญหาความล่าช้าของงานวิจัย โดยกำหนดให้มีการนำเสนอในเดือนที่ 8 หลังจากการลงนามในสัญญาของรับทุนสนับสนุนการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ศรีสะเกษ ด้วยวิธีการ

(1) ร่างระเบียบการรายงานความก้าวหน้าต่อคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนา

(2) กำหนดวัน-เวลาในการรายงานความก้าวหน้า

(3) แจ้งให้นักวิจัยเตรียมนำเสนอรายงานฯ

(4) นักวิจัยนำเสนอรายงานฯ ต่อคณะกรรมการฯ

(5) สรุปผลการรายงานความก้าวหน้าฯ และข้อเสนอแนะจากการฯ

การจัดการปลายน้ำ (Downstream Management)

การบริหารงานวิจัยที่แล้วเสร็จเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งคณะผู้วิจัยจะต้องดำเนินงานและใช้เวลาที่ค่อนข้างมาก ในขั้นตอนนี้คณะผู้วิจัยพบว่า งานวิจัยที่ได้รับการอนุมัติภายในแผนงานใหม่ยังไม่มีโครงการใดเสร็จเรียบร้อย ฉะนั้นเราจึงยังไม่เห็นการนำผลงานวิจัยไปใช้กับชุมชนหรือกลุ่มในชุมชน ขั้นตอนในการดำเนินงานระดับปลายน้ำจึงยังเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้เป็นหลัก โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) ประเมินคุณภาพงานวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิภายในจำนวน 3 ท่าน
ด้วยวิธีการ

- (1) เสนอรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านเพื่อประเมินผลงานวิจัย
- (2) ประสานงานกับผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน พร้อมจัดส่งรายงานการวิจัยฉบับร่าง
และแบบประเมินผลการวิจัย
- (3) รวบรวมประเด็นผลการประเมินจัดส่งให้นักวิจัยปรับแก้
- (4) นักวิจัยปรับแก้และเตรียมการนำเสนอผลงานวิจัยในเวทีระดับมหาวิทยาลัย

2) นำเสนอผลงานวิจัยในเวทีระดับมหาวิทยาลัย

ด้วยวิธีการ

- (1) สถาบันวิจัยและพัฒนาเสนอรายชื่อผู้วิจารณ์งานวิจัยต่อนักวิจัย
- (2) สถาบันวิจัยฯ ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ผู้สนใจเข้าร่วมฟังการนำเสนอ

ผลงานวิจัย

- (3) นักวิจัยนำเสนอผลงานพร้อมรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้วิจารณ์
- (4) นักวิจัยปรับแก้รายงานการวิจัย และจัดทำเป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์
- (5) นักวิจัยส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ที่สถาบันวิจัยฯ 20 เล่ม เพื่อการจัดส่งไปยัง

หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายใน เพื่อการเผยแพร่

การติดตามประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบและกลไกการบริหารจัดการงานวิจัย

ในขั้นตอนนี้คณะผู้วิจัยคาดหวังว่าเราจะจัดการประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบและกลไก
ประกอบกับการประเมินผลได้ดำเนินการประเมินในแต่ละกิจกรรม แต่ละขั้นตอนที่ทำไป แล้ว
ปรับแก้วิธีการดำเนินงานที่ได้ผลมาบรรจุไว้ในระบบวิจัย รวมทั้งรูปแบบและกลไกการบริหารจัดการ
ตามที่ได้นำเสนอไปแล้ว

2. ระบบประเมินคุณภาพการวิจัยเพื่อรับใช้สังคมชุมชนท้องถิ่น

ข้อมูลเบื้องต้นของศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคม

1. หลักการและเหตุผล

การวิจัยดูเหมือนจะเป็นคำที่สร้างความรู้สึกว่าเป็นเรื่องยากที่ครูผู้สอนไม่สามารถทำได้ แต่โดยสภาพความเป็นจริงแล้ว การทำวิจัยเป็นกิจกรรมที่ควรดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา30 กำหนดให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีสมรรถนะในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์สภาพการณ์ที่ผู้วิจัยประสบอยู่โดยตรง จากนั้นทำการศึกษากำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการหรือเครื่องมือต่างๆผลที่ได้รับคือการนำมาปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ นำแนวทางดังกล่าวมาสู่กระบวนการขับเคลื่อนแบบบูรณาการกับระบบบริหารจัดการงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราผ่านโครงการวิจัย บริการวิชาการรับใช้สังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ปี พ.ศ. 2555 ที่มุ่งเน้นนอกจากผลงานวิจัยในพื้นที่แล้ว ยังต้องตกผลึกองค์ความรู้เกี่ยวกับวิชาการรับใช้สังคมว่าควรต้องดำเนินการอย่างไร ควรมีประเด็นเชื่อมโยงออกมาในลักษณะใด กรอบการวิจัยเพื่อรับใช้สังคม ชุมชนเชิงพื้นที่ควรเป็นอย่างไร แผนการวิจัยมีลักษณะใด กระบวนการตั้งโจทย์ ออกแบบการวิจัยและพัฒนาข้อเสนอควรมีแนวทางอย่างไร ลักษณะของระบบประเมินผลงานวิจัยรับใช้สังคมควรมีลักษณะใด ผลงานวิจัยนำไปสู่สาธารณใน รูปแบบใด แนวทางของปฏิสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยกับสังคมชุมชนท้องถิ่น ควรเกื้อกูลกันลักษณะแบบใด กระบวนการสร้างความรู้แก่ชุมชน บทเรียนการบริหารจัดการงานวิจัยของวิจัยรับใช้ชุมชนสามารถถ่ายทอดความรู้ มุ่งให้เกิดองค์ความรู้ในระดับนักศึกษา นักวิจัย ชุมชน สังคม มหาวิทยาลัยสู่การนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร โดยสามารถบูรณาการภายใต้ศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคม ตลอดจนตอบสนองความต้องการกำลังคนของสังคม ชุมชนท้องถิ่นด้วย โดยสร้างความเชื่อมโยงกันในสิ่งที่แตกต่างกันเข้าด้วยกันอย่างสมดุล

2. ปณิธาน วิสัยทัศน์ พันธกิจ

2.1 ปณิธาน

สร้างและสั่งสมองค์ความรู้ ความคิดและข้อคิดเห็นต่างๆที่ทำให้ศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคม เป็นศูนย์รวมในการเชื่อมโยง พัฒนาเทคโนโลยีและถ่ายทอดเทคโนโลยี

2.2 วิสัยทัศน์

เป็นศูนย์กลางความเชี่ยวชาญวิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคม และการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างและกำหนดทิศทางการพัฒนาบุคลากรระดับท้องถิ่น

2.3 พันธกิจ

เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาองค์ความรู้ วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคม เพื่อส่งเสริมการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนการให้บริการแก่สังคม ในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยพัฒนาและสังเคราะห์องค์ความรู้ในกระบวนการทางการศึกษาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา และสิ่งแวดล้อมตลอดจนผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

3. วัตถุประสงค์

3.1 เป็นแหล่งระดมทรัพยากรเพื่อส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาและวิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคม

3.2 เป็นแหล่งพัฒนาบ่มเพาะนักวิจัยด้านวิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมระดับเครือข่ายบูรณาการจังหวัดศรีสะเกษ

3.3 เป็นแหล่งสนับสนุนการวิจัยทั้งแก่บุคลากรและนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

3.4 เป็นศูนย์ประสานงานความร่วมมือในการวิจัยระหว่างหน่วยงานองค์กรในภาครัฐาและเอกชนในจังหวัด

5.1.4 พิจารณาและเสนอความคิดเห็นต่อโครงการวิจัยของครูและบุคลากร และองค์กรที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่นำเสนอ

5.1.5 สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาตลอดจนการจัดหาแหล่งทุน

5.1.6 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีกิจกรรมวิจัยร่วมกับภาคเอกชนและนักวิชาการจากต่างหน่วยงาน

5.1.7 พิจารณาคัดสรรกลั่นกรองสื่อสิ่งประดิษฐ์และนวัตกรรมอาชีวศึกษาเพื่อวิจัยและพัฒนาต่อยอด

5.1.8 ส่งเคราะห์ผลการวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์และจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานประจำปีการศึกษาเสนอต่อคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

5.2 หน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์วิจัยและพัฒนาการเรียนการสอนวิทยาลัย.....

5.2.1 ประสานงานเชื่อมโยงภารกิจและบูรณาการกิจกรรมร่วมกับสถานศึกษาภายในจังหวัด

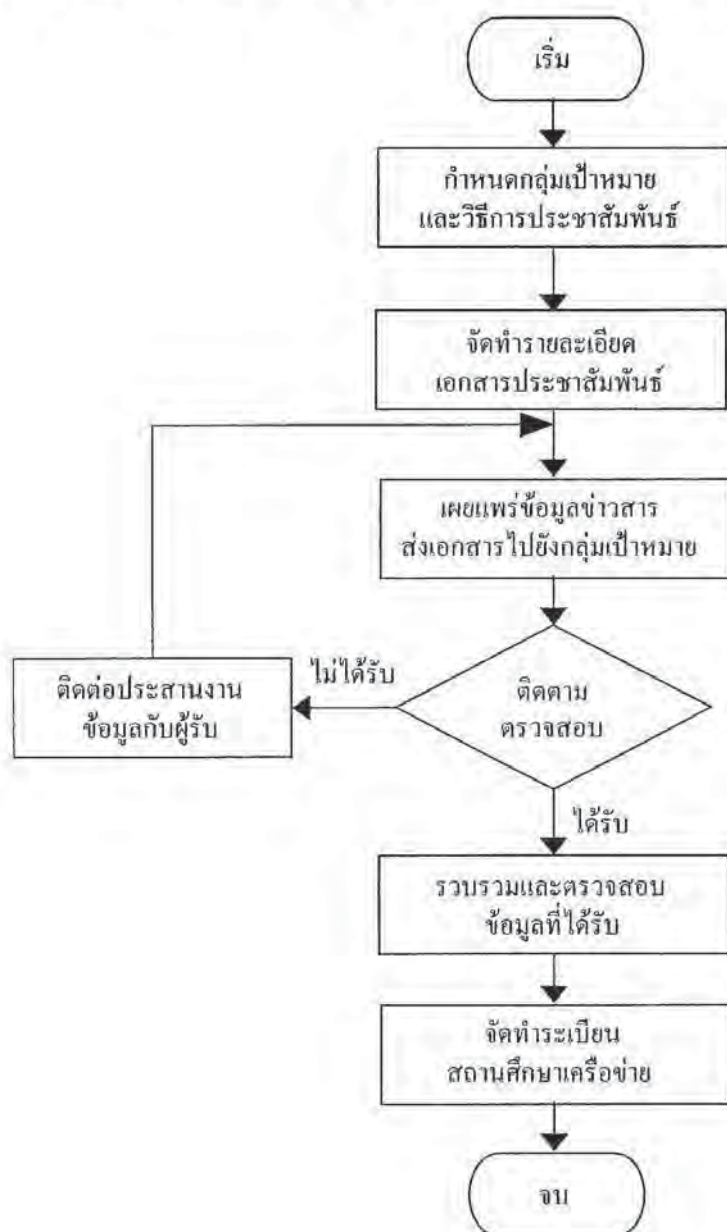
5.2.2 ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุน พัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของนักวิจัยภายในสถานศึกษา แก้ปัญหาและติดตามผลการดำเนินงานของนักวิจัยในวิทยาลัย

5.2.3 วิจัยและพัฒนาการเรียนการสอน สิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรมอาชีวศึกษาร่วมกับครูและนักศึกษา

5.2.4 วิเคราะห์ผลงานการวิจัยการนำไปใช้ประโยชน์ร่วมกันและจัดทำรายงาน สรุปผลการดำเนินงานประจำปีการศึกษาเสนอต่อคณะกรรมการบริหารศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคม

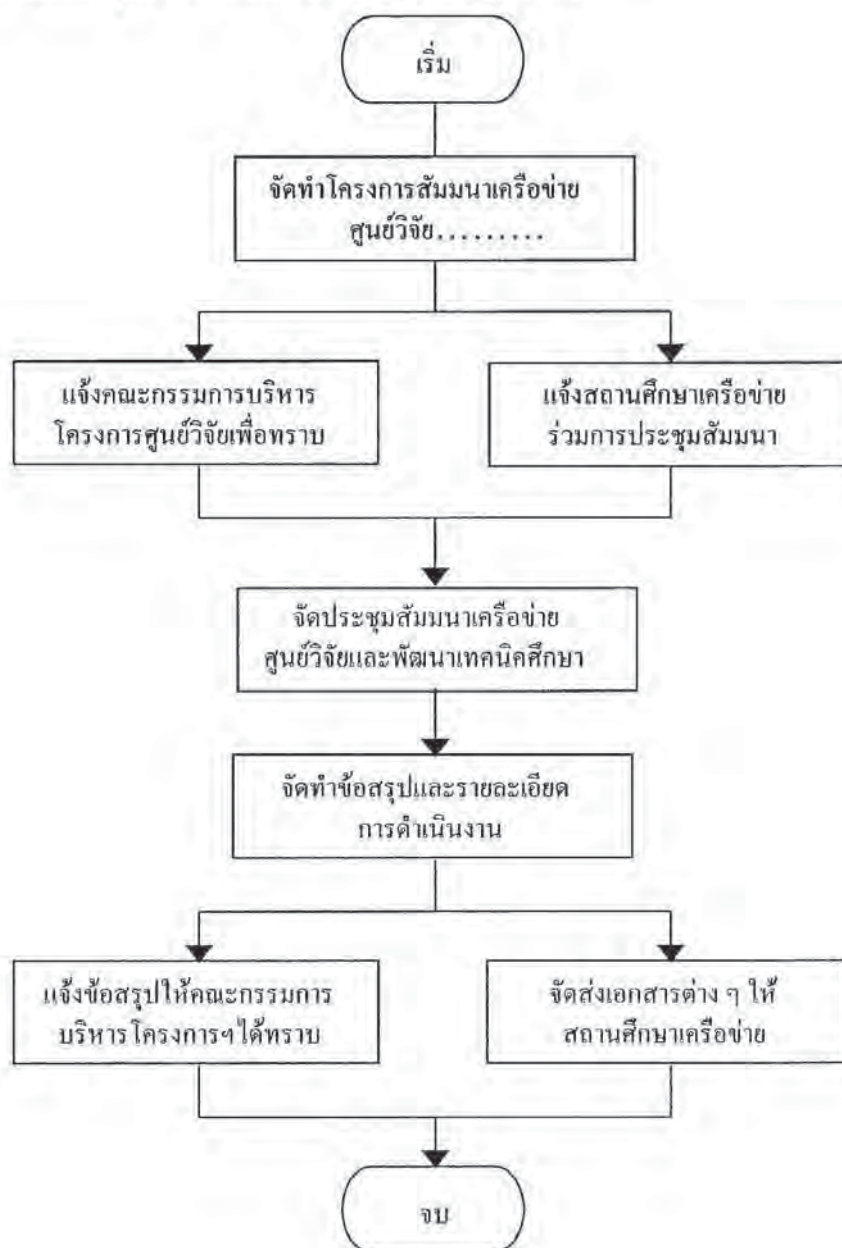
5.2.5 หน้าที่อื่นๆตามที่กรรมการศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมมอบหมาย

6. ขั้นตอนการประชาสัมพันธ์ศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมจังหวัด

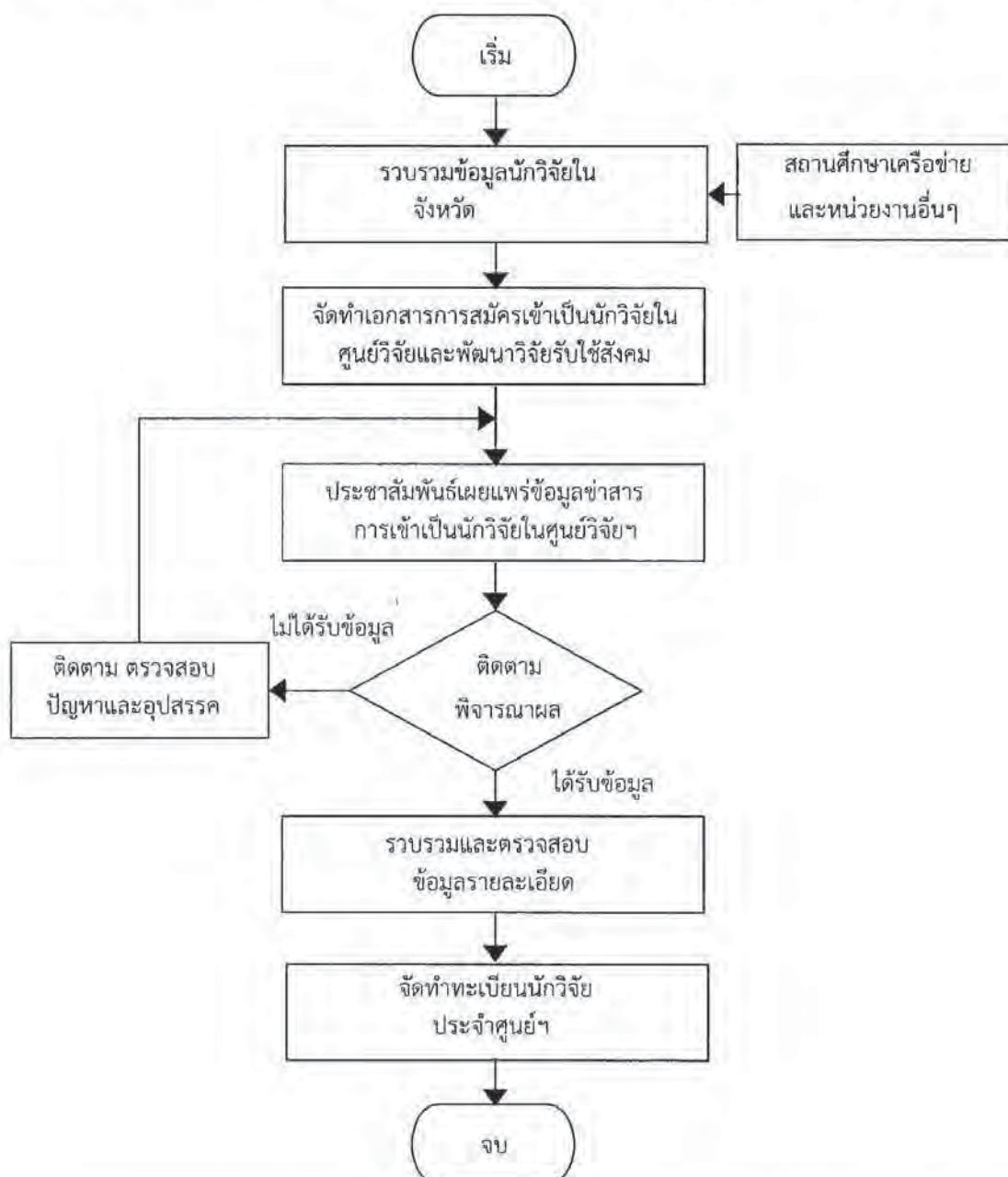
ขั้นตอนในการประชาสัมพันธ์ศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมจังหวัด ควรเริ่มต้นโดยการกำหนดกลุ่มเป้าหมายและวิธีการให้ชัดเจนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและไม่เสียเวลาตลอดจนเป็นการประหยัดงบประมาณ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้จัดทำรายละเอียด เนื้อหาและข้อมูลต่างๆที่จะใส่ลงในเอกสารประชาสัมพันธ์แล้วจึงจัดส่งเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปยังกลุ่มเป้าหมาย และเมื่อจัดส่งไปได้ ช่วงระยะเวลาหนึ่งควรมีการติดตามตรวจสอบว่าข้อมูลการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวถึงกลุ่มเป้าหมายหรือไม่และถ้ากลุ่มเป้าหมายไม่ได้รับข้อมูล จะต้องจัดส่งไปอีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงรวบรวมข้อมูลที่ได้รับ การตอบกลับแล้วตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหาแล้วนำไปจัดทำเป็นฐานข้อมูล

7. ขั้นตอนการสัมมนาศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมจังหวัด

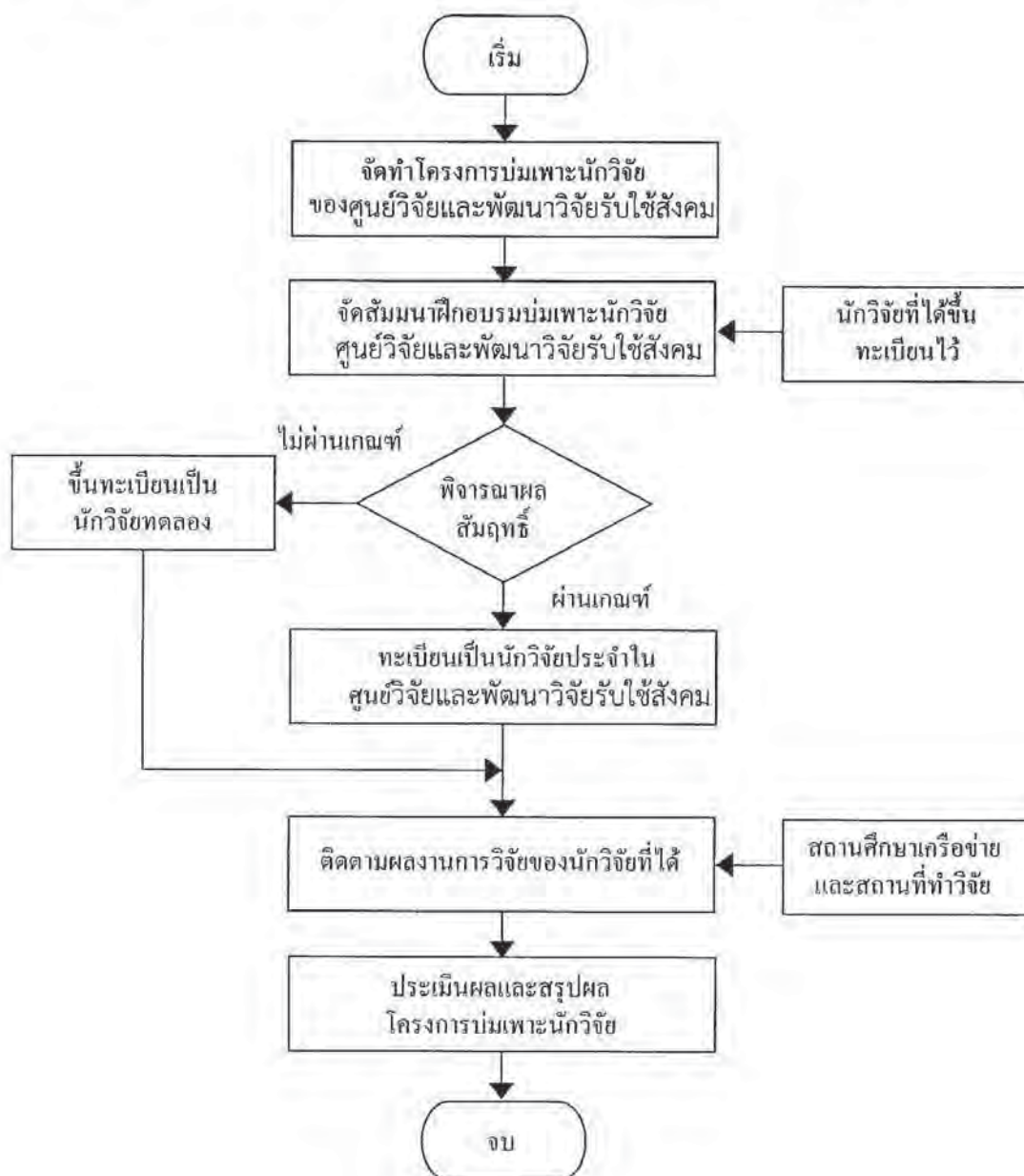
ขั้นตอนการสัมมนาศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมจังหวัด คณะกรรมการจะต้องดำเนินการจัดทำโครงการสัมมนาแล้วแจ้งให้กับคณะกรรมการบริหารศูนย์วิจัยฯ และกรรมการศูนย์วิจัยฯ ให้ทราบรายละเอียดของโครงการและเมื่อถึงวัน-เวลาที่กำหนดจึงดำเนินการสัมมนาตามแผนฯ และเมื่อเสร็จสิ้นจะต้องทำการประเมินและสรุปผลการสัมมนาเพื่อแจ้งกับคณะกรรมการบริหารศูนย์วิจัยฯ และกรรมการศูนย์วิจัยฯ ให้ทราบ

8. ขั้นตอนการประชาสัมพันธ์รับนักวิจัยของศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมจังหวัด

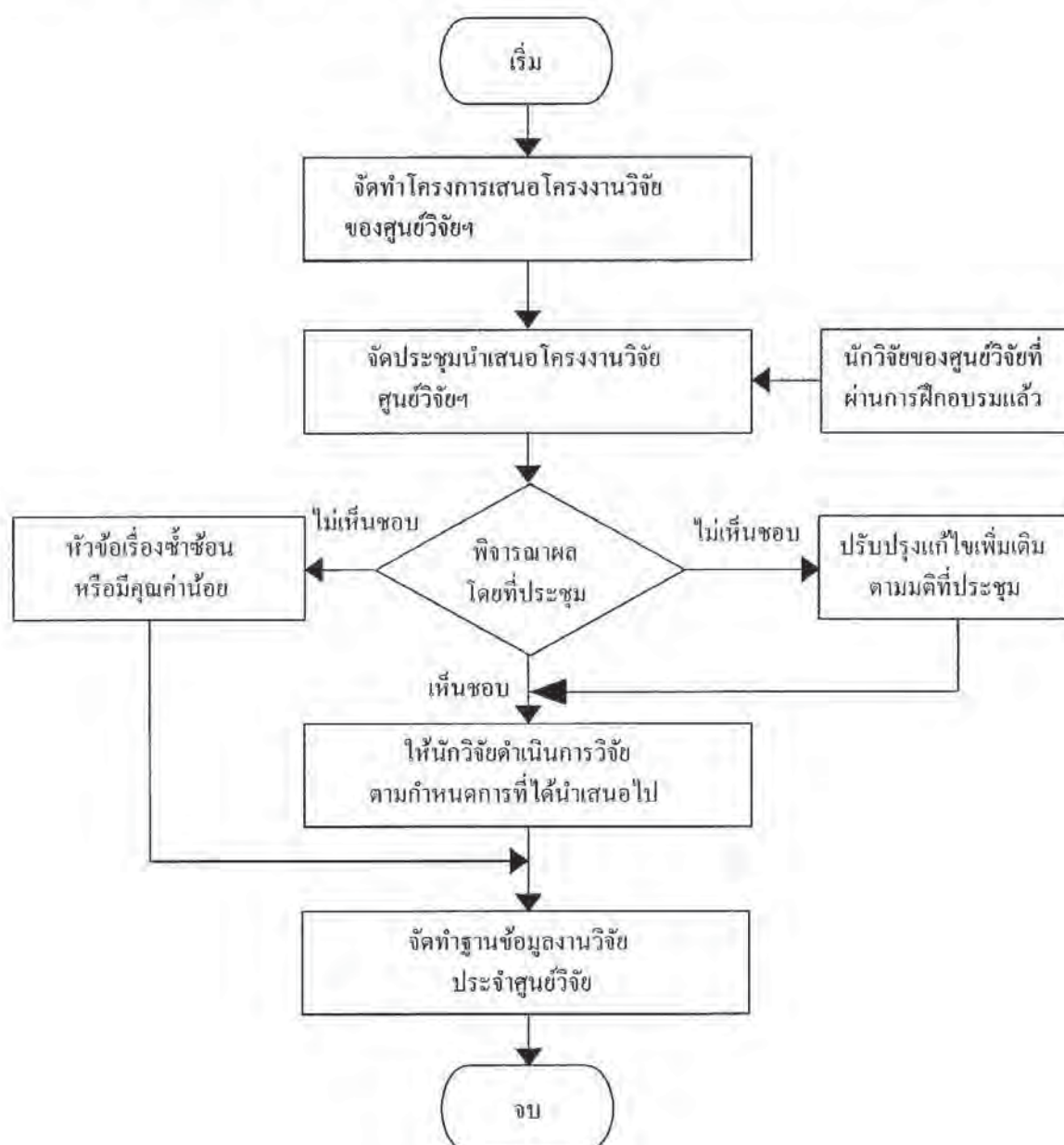
ขั้นตอนของการประชาสัมพันธ์รับนักวิจัยของศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมระดับจังหวัดจะต้องเริ่มจากการรวบรวมข้อมูลของผู้ที่สนใจเป็นนักวิจัยประจำศูนย์ ออกแบบและจัดทำเอกสารการรับฯ แล้ว ประสัมพันธ์ ติดตามและรวบรวมข้อมูลแล้วขึ้นทะเบียนผู้สนใจสมัครเป็นนักวิจัยประจำศูนย์ฯ

9. ขั้นตอนการบ่มเพาะนักวิจัยของศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมจังหวัด

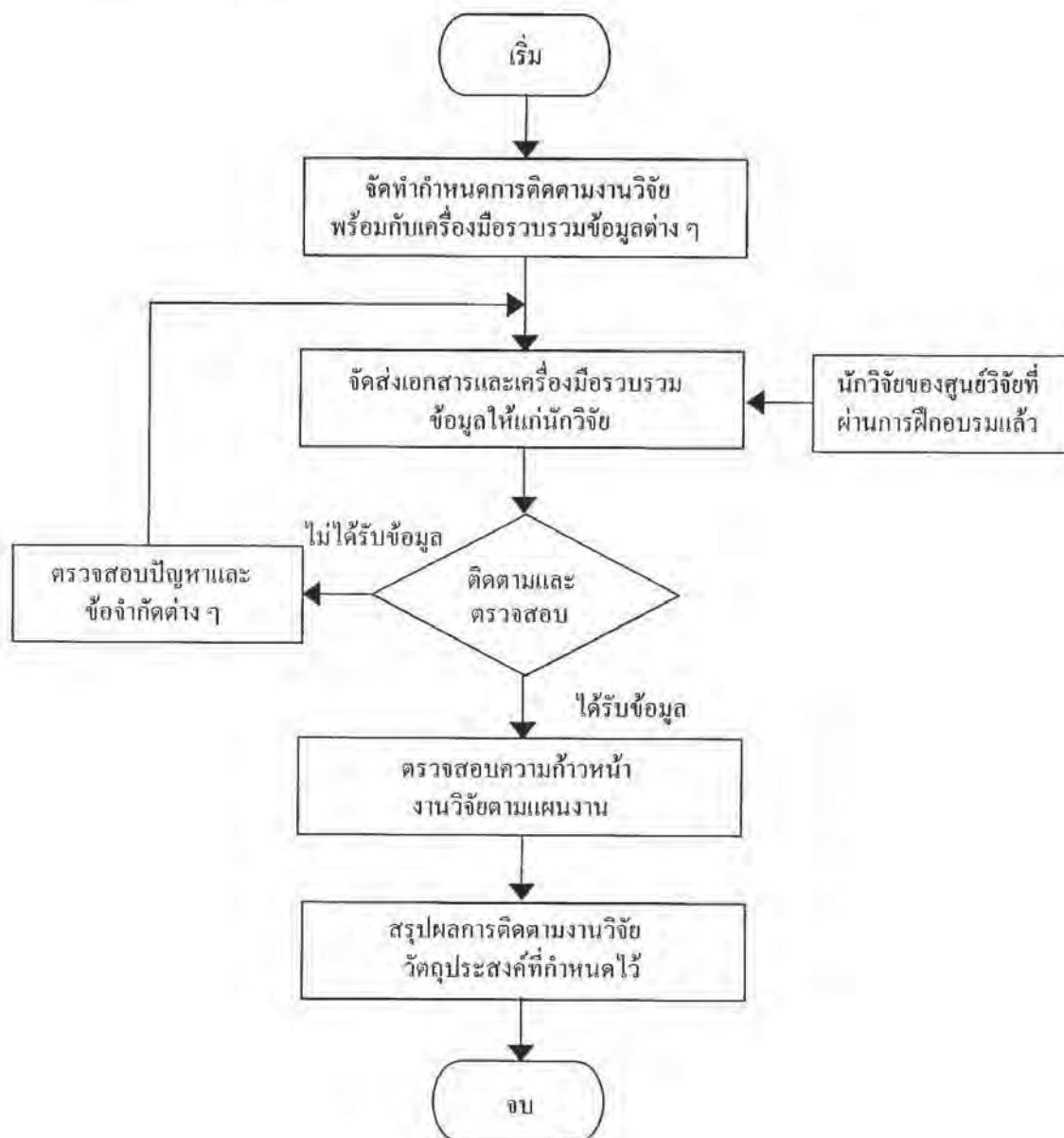
ขั้นตอนของการบ่มเพาะนักวิจัยของศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมจังหวัดจะต้องเริ่มโดยการจัดทำโครงการบ่มเพาะนักวิจัยของศูนย์ฯแล้วดำเนินการสัมมนาตามแผนการจัดสัมมนาที่กำหนดไว้เมื่อสิ้นสุดการสัมมนาจะต้องมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ถ้าผู้ใดผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ก็จะขึ้นทะเบียนเป็นนักวิจัยประจำศูนย์ต่อไปแต่ถ้าผู้ใดไม่สามารถผ่านเกณฑ์การประเมินก็จะขึ้นทะเบียนให้เป็นนักวิจัยทดลองก่อนแล้วจะทำการประเมินจากผลงานการทำวิจัยในภายหลังอีกครั้งหนึ่ง

10. ขั้นตอนการพิจารณาหัวข้องานวิจัยของศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมจังหวัด

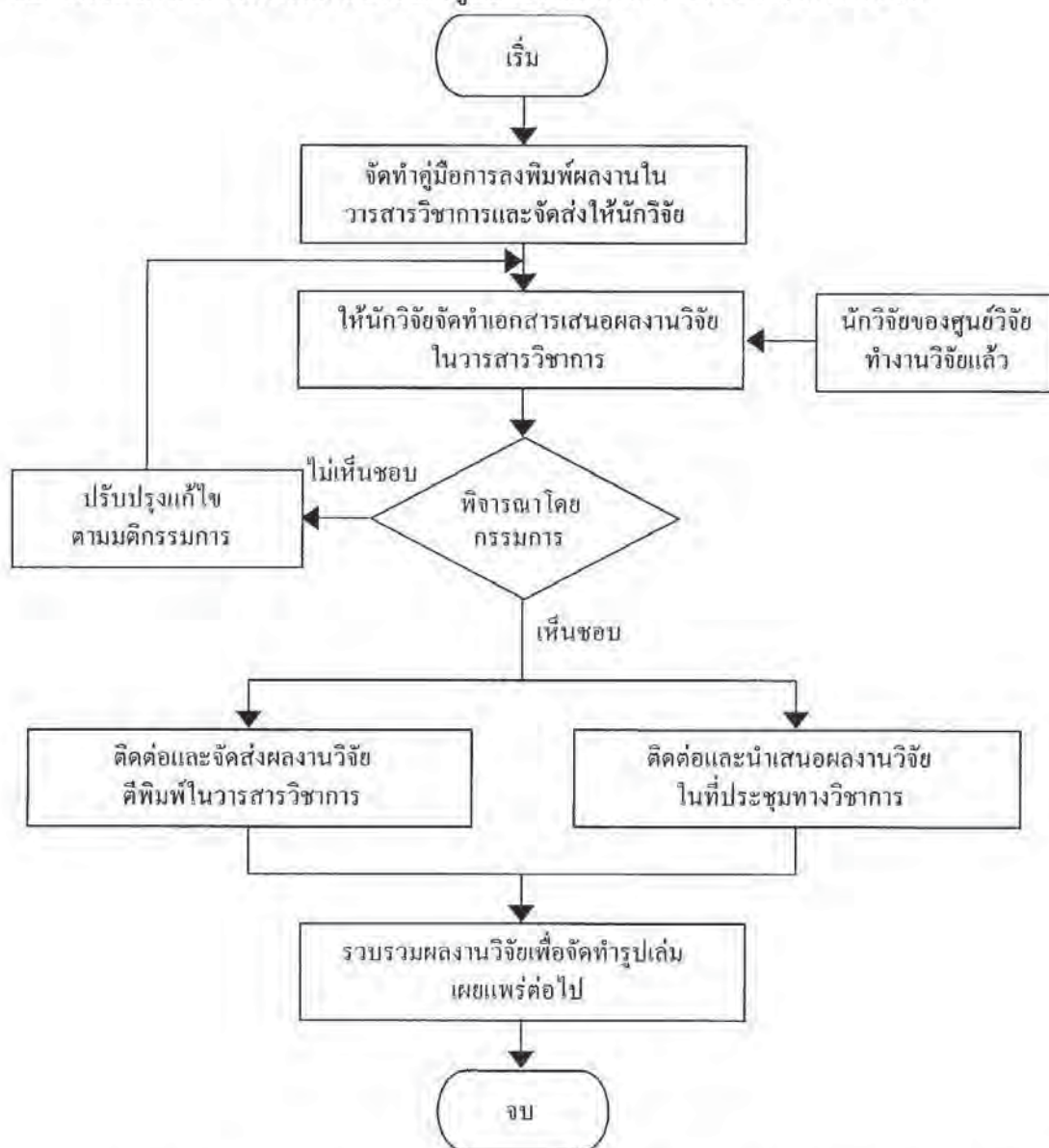
ขั้นตอนในการพิจารณาหัวข้องานวิจัยของศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมจังหวัด ต้องเริ่มจากการทำโครงการเสนอโครงการงานวิจัยให้กับคณะกรรมการฯพิจารณาเมื่อได้รับการอนุมัติจึงดำเนินการจัดประชุมโครงการงานวิจัยแล้วพิจารณาความเหมาะสมของโครงการงานวิจัยว่ามีความเหมาะสมที่สามารถดำเนินการต่อไปได้หรือไม่แล้วนำข้อมูลต่างๆบันทึกลงเป็นฐานข้อมูลประจำศูนย์ฯต่อไป

11. ขั้นตอนการติดตามงานวิจัยของศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมจังหวัด

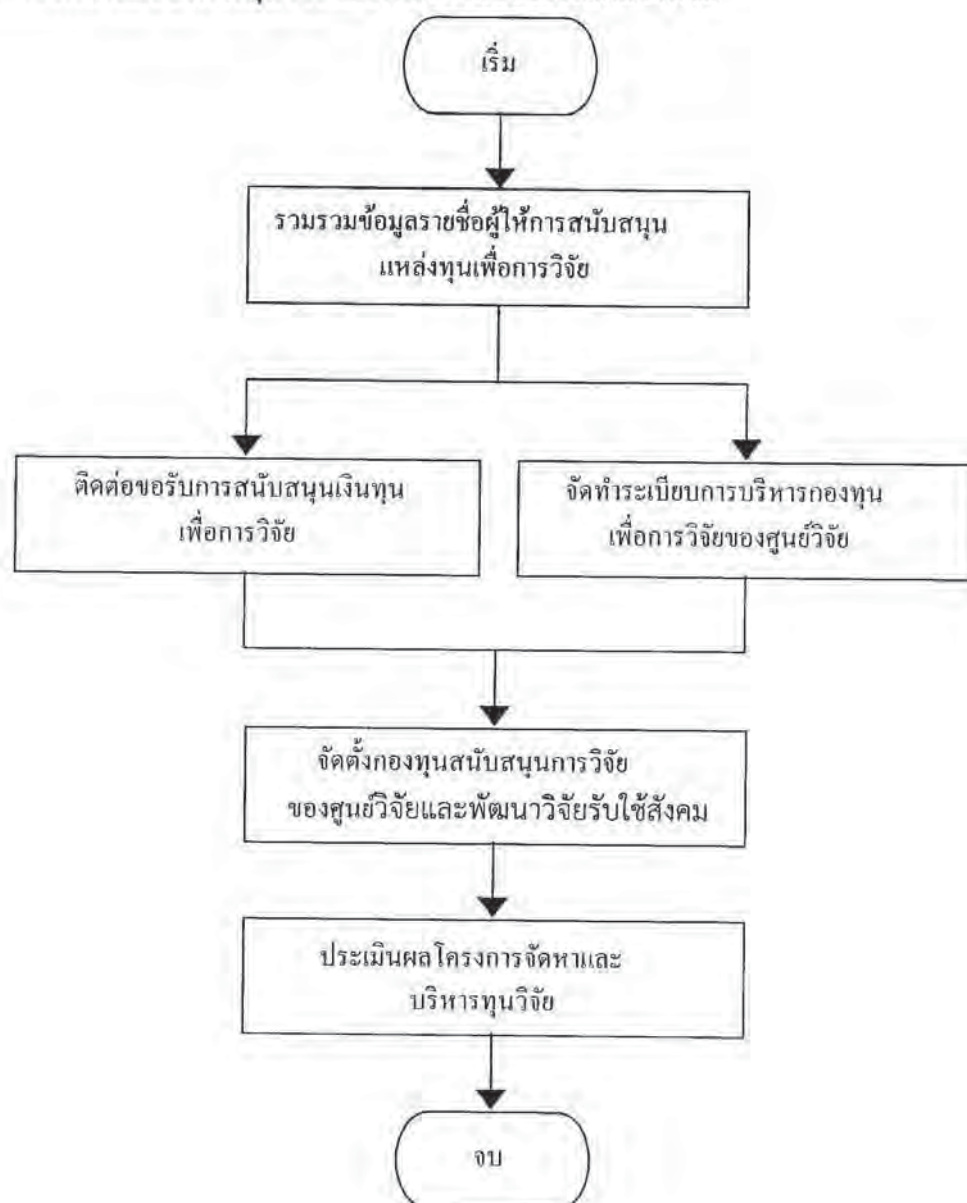
ขั้นตอนในการติดตามงานวิจัยของศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมจังหวัดควรเริ่มตั้งแต่การจัดทำกำหนดการติดตามงานวิจัยพร้อมกับจะต้องออกแบบและสร้างเครื่องมือสำหรับใช้ในการรวบรวมข้อมูลต่างๆให้สมบูรณ์และครบถ้วน แล้วจัดส่งกำหนดการและเครื่องมือดังกล่าวให้กับนักวิจัยที่ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัยตามที่เสนอแล้วทำการติดตามและตรวจสอบความก้าวหน้าของงานวิจัยตามแผนที่เสนอแล้วสรุปผลเพื่อรายงานต่อคณะกรรมการประจำศูนย์วิจัยฯให้รับทราบ

12. ขั้นตอนการเผยแพร่ผลงานวิจัยของศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมจังหวัด

ขั้นตอนในการเผยแพร่ผลงานวิจัยของศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมจังหวัดต้องเริ่มจากการจัดทำคู่มือการลงพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการแล้วจัดส่งให้กับนักวิจัยประจำศูนย์ฯ เพื่อดำเนินการสรุปผลงานวิจัยเพื่อลงตีพิมพ์ต่อไป แล้วคณะทำงานประจำศูนย์ฯ จะต้องรวบรวมผลงานดังกล่าวจัดทำเป็นรูปเล่มเพื่อเผยแพร่ต่อไป

13. ขั้นตอนการจัดหาและบริหารทุนวิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมจังหวัด

ขั้นตอนในการจัดหาและบริหารทุนวิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคม คณะทำงานจะต้องดำเนินการรวบรวมข้อมูลรายชื่อผู้ให้การสนับสนุนแหล่งทุนเพื่อการวิจัย และดำเนินการติดต่อเพื่อขอการสนับสนุนเงินทุนพร้อมจัดทำระเบียบการบริหารกองทุนเพื่อการวิจัยของศูนย์ฯ แล้วดำเนินการจัดตั้งเป็นกองทุนสนับสนุนการวิจัยฯ และควรมีการประเมินโครงการจัดหาทุนและบริหารทุนวิจัยเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

14. ขั้นตอนการประเมินผลโครงการศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมจังหวัด

ขั้นตอนของการประเมินผลโครงการศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมจังหวัดซึ่งควรเริ่มจากการกำหนดรูปแบบและวิธีการในการประเมินผลโครงการ แล้วดำเนินการสร้างเครื่องมือที่จะต้องใช้เก็บรวบรวมข้อมูลตามรูปแบบและวิธีการที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนแรกแล้วจึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการเมื่อรวบรวมได้แล้วให้นำไปวิเคราะห์และสรุปผลการดำเนินงานโครงการแล้วทำการสรุปจัดทำรายงานผลการดำเนินงานโครงการศูนย์วิจัยฯ เพื่อรายงานให้คณะกรรมการศูนย์ฯ และคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ ได้รับทราบข้อมูล

บทที่ 6

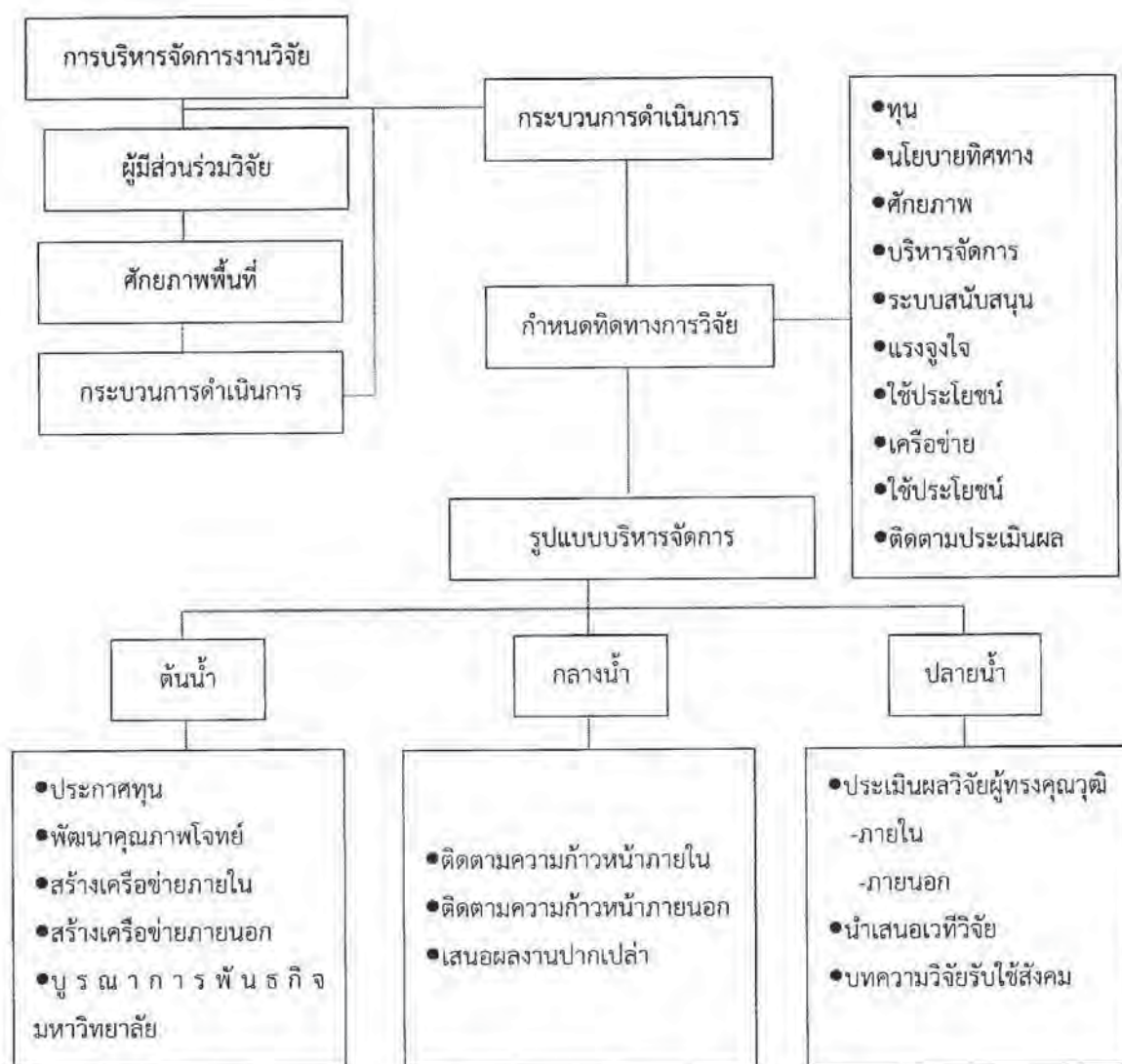
สรุปผลการวิจัย

การศึกษากระบวนการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยกับการรับใช้สังคมและชุมชนพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ มีกระบวนการสรุปผลการวิจัย จากการวิเคราะห์ข้อมูลการขับเคลื่อนวิจัยรับใช้สังคม ภายใต้กระบวนการดังนี้

ตารางสรุปการดำเนินการเชิงระบบกระบวนการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยกับการรับใช้สังคมและชุมชนพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

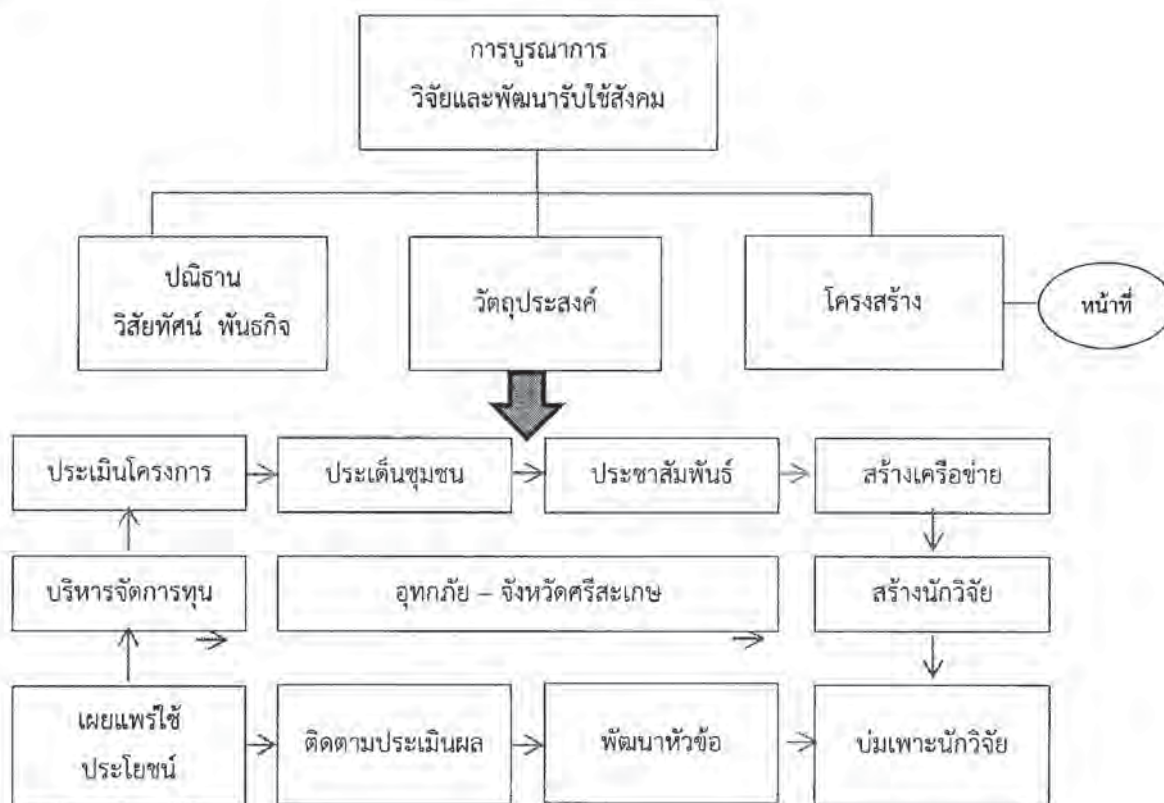
การดำเนินการ	ชุมชน	มหาวิทยาลัย	สกว.
การพัฒนาระบบและกลไก	1. ระบบจัดการวิจัยร่วมกับการจัดการศึกษา เพื่อบริการวิชาการที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและการอนุรักษ์ ส่งเสริม สืบสานประเพณีและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 2. ระบบประเมินคุณภาพการวิจัยเพื่อรับใช้สังคมชุมชนท้องถิ่น		
พัฒนากลไกความร่วมมือเชิงระบบที่ขับเคลื่อนการจัดการวิจัยเพื่อชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ	บทบาท - ร่วมพัฒนากระบวนการความรู้พัฒนางานวิจัย ผลงาน - ผลวิจัยวิจัย ABC - ความรู้ คน : ชุมชน : พื้นที่ - ผลงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม	บทบาท - สร้างนักวิจัย - สร้างกระบวนการ ผลงาน - พัฒนาระบบ - ผลงานวิจัยครู	บทบาท - สนับสนุนผู้ทรงคุณวุฒิ - เสริมกระบวนการ ผลงาน - เครือข่ายความร่วมมือ - เชื่อมโยงผลงานวิชาการ
พัฒนาระบบการเรียนรู้ของนักศึกษาในการพัฒนาอาชีพร่วมกันคนท้องถิ่น	บทบาท - สังคมแห่งการเรียนรู้คนชุมชน สังคม พื้นที่ ผลงาน - บัณฑิตนักศึกษารับใช้สังคม	บทบาท - สร้างนักศึกษาทำวิจัย - บุคลากรเรียนการสอน ผลงาน - ผลงานวิจัยรับใช้สังคมของนักศึกษา	บทบาท - สนับสนุนผู้ทรงคุณวุฒิ - เสริมกระบวนการ ผลงาน - เครือข่ายความร่วมมือ - เชื่อมโยงผลงานวิชาการ
พัฒนาระบบประเมินคุณภาพผลงานวิชาการรับใช้สังคมชุมชนท้องถิ่น	บทบาท - สังคมแห่งการเรียนรู้คนชุมชน สังคม พื้นที่ ผลงาน - บทความการวิจัยรับใช้สังคม		บทบาท - สนับสนุนผู้ทรงคุณวุฒิ - เสริมกระบวนการ ผลงาน - เครือข่ายความร่วมมือ - เชื่อมโยงผลงานวิชาการ

แผนภาพระบบจัดการวิจัยร่วมกับการจัดการศึกษา เพื่อบริการวิชาการที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและการอนุรักษ์ ส่งเสริม สืบสานประเพณีและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ระบบจัดการวิจัยร่วมกับการจัดการศึกษา เพื่อบริการวิชาการที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและการอนุรักษ์ ส่งเสริม สืบสานประเพณีและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ระบบจัดการวิจัยร่วมกับการจัดการศึกษา เพื่อบริการวิชาการที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและการอนุรักษ์ ส่งเสริม สืบสานประเพณีและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมและศักยภาพในพื้นที่ผ่านกระบวนการดำเนินการโดยกำหนดทิศทางเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการทั้งในระดับต้นน้ำ – ระดับกลางน้ำ – ระดับปลายน้ำ

แผนภาพระบบประเมินคุณภาพการวิจัยเพื่อรับใช้สังคมชุมชนท้องถิ่น : ศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัย
สังคม

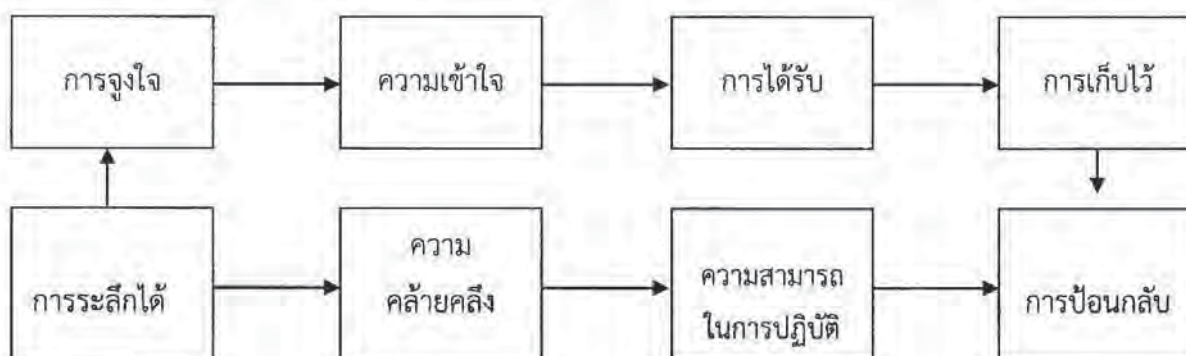
ระบบประเมินคุณภาพการวิจัยเพื่อรับใช้สังคมชุมชนท้องถิ่น : ศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยสังคม มุ่งให้เกิดองค์ความรู้ในระดับนักศึกษา นักวิจัย ชุมชน สังคม และองค์กรที่มีส่วนได้-เสียในประเด็นระดับชุมชน สังคม สามารถบูรณาการผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงระบบภายใต้ศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมสู่การเชื่อมโยงสิ่งที่แตกต่างให้เกิดสมดุลและมีประสิทธิภาพ โดยมีการกำหนดปณิธาน วิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ภายใต้การควบคุมโดยสร้างโครงการสร้างตามบทบาทหน้าที่ภายใต้รูปแบบของคณะกรรมการซึ่งมีองค์ประกอบหลักๆ สององค์ประกอบ คือ หน้าที่คณะกรรมการบริหารศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมระดับจังหวัดซึ่งกำหนดนโยบายและบูรณาการเชิงเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติกับหน้าที่คณะกรรมการศูนย์วิจัยและพัฒนาภายใต้การจัดการเรียนการสอนระดับสถาบันอุดมศึกษา เน้นการปฏิบัติและบูรณาการเชิงเชื่อมโยงสู่ประเด็นที่ต้องการทำวิจัยโดยมีระบบในการขับเคลื่อนเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการประชาสัมพันธ์ศูนย์ฯ กระบวนการอบรมสัมมนา ระดับศูนย์อย่างน้อย การประชาสัมพันธ์เพื่อระดมนักวิจัยทั้งเชิงวิชาการ ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กระบวนการบ่มเพาะนักวิจัยของศูนย์ฯ ก่อให้เกิดการพิจารณาหัวข้อการวิจัยของศูนย์ฯ รวมทั้งกระบวนการติดตามกระบวนการวิจัยของศูนย์ฯ นำไปสู่การเผยแพร่การวิจัย หรือการนำไปใช้

ประโยชน์ในระดับศูนย์ โดยเพิ่มศักยภาพจัดหาและบริหารทุนวิจัยเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดคือการประเมินโครงการของศูนย์วิจัยและพัฒนาวิจัยรับใช้สังคมจังหวัดศรีสะเกษต่อไป

บทสรุปแห่งการเรียนรู้

การเรียนรู้การศึกษากระบวนการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยกับการรับใช้สังคมและชุมชนพื้นที่จังหวัด ศรีสะเกษ การเรียนรู้จากกระบวนการก่อให้เกิดความรู้ ได้ดีขึ้น หรือปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ผลดีเป็นประสบการณ์ตรง หรือประสบการณ์ทางอ้อม กระทำให้อื่นทริยเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร แต่ไม่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอื่นเนื่องมาจากเหตุอื่น กระบวนการเรียนรู้เป็นการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนในการเรียนรู้โดยใช้วิธีการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ เช่น การฟัง การอ่าน การโต้ตอบกับผู้อื่น การซักถาม การเขียน การสังเกต การจดจำ การเลียนแบบ การดูตัวอย่าง การลองทำ การคิด การลงมือทำ กระบวนการเรียนรู้ไม่สามารถเกิดขึ้นลอย ๆ ได้ จำเป็นต้องมีสาระที่เรียนรู้ควบคู่ไปด้วยเสมอ กล่าวคือ เมื่อบุคคลนั้นใช้กระบวนการเรียนรู้หรือวิธีการเรียนรู้เพื่อที่จะเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ แล้ว ผลที่ตามมา คือ ผู้นั้นอาจจะเข้าใจหรือไม่เข้าใจเรื่องเกี่ยวกับระบบนิเวศน์ห้วยสำราญ ก็ได้ แต่สิ่งที่มักเกิดขึ้นควบคู่กันไปโดยที่ผู้นั้นอาจจะไม่รู้ตัว คือ กระบวนการหรือวิธีการในการเรียนรู้ตัวเอง กระบวนการเรียนรู้ยังเป็นกระบวนการสังคม (Social process) เนื่องจากบุคคลต้องอยู่ในสังคมซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อตนเอง การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลและมุมมองกับผู้อื่น จึงเป็นสิ่งจำเป็นและสามารถกระตุ้นการเรียนรู้และขยายขอบเขตของความรู้ด้วย สามารถสรุปได้ อันได้แก่ ความคิด ความเข้าใจ ความรู้สึก และการกระทำต่าง ๆ จากการได้รับความรู้ ประสบการณ์ และข้อมูลต่าง ๆ แล้วนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งหรือเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์บางอย่าง หรือเพื่อการดำรงอยู่อย่างมีศักยภาพ และการเรียนรู้ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะประกอบด้วยขั้นตอน วิธีการและลำดับก่อนหลังต่อเนื่องที่สัมพันธ์กัน

กระบวนการเรียนรู้การศึกษากระบวนการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยกับการรับใช้สังคมและชุมชนพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ของคนในชุมชนสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

จากแผนภาพกระบวนการเรียนรู้ แบบแผนที่มีระเบียบ วิธีการ ลำดับการ หรือลำดับ ก่อนหลังอย่างมีระเบียบ ทำให้เกิดผลในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น กระบวนการเรียนรู้ในสิ่งใดก็ตาม ต้องมีแบบแผนวิธีการก่อนหลัง จึงจะทำให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งนั้น ๆ กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ ต้องมีองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เหมาะสม จึงเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบุคคลที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีประเด็นดังนี้ จุดมุ่งเน้นการจูงใจ (Motivation Phase) ต้องมีการจูงใจให้ผู้เรียนอยากรู้ อยากเห็น และมีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้ดำเนินไปด้วยดี ความเข้าใจ (Apprehending Phase) ในการจัดการต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระเกี่ยวกับระบบนิเวศของกลุ่มน้ำจึงจะช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ การได้รับ (Acquisition Phase) ในการจัดการจะก่อให้เกิดการได้รับความรู้ เพื่อเก็บไว้ หรือจดจำบทเรียนไว้ต่อไป การเก็บไว้ (Retention Phase) ในการจัดการได้รับความรู้แล้ว ก็จะเก็บความรู้ที่ได้นั้นไว้ตามสมรรถภาพการจำของแต่ละบุคคล การระลึกได้ (Recall Phase) ในการ ได้เก็บความรู้ไว้ ก็จะถูกนำมาใช้ในโอกาสต่าง ๆ เท่าที่จะระลึกได้ ความคล้ายคลึง (Generalization Phase) ในการนำสิ่งที่ระลึกได้ไปใช้และเมื่อพบกับสถานการณ์ หรือสิ่งเร้าที่คล้ายคลึงกัน ก็จะนำความรู้ดังกล่าวไปสัมพันธ์กับการเรียนรู้ในความรู้ใหม่ที่คล้ายคลึงกัน ความสามารถในการปฏิบัติ (Performance Phase) ในการจัดการหลังจากได้เรียนรู้ไปแล้ว ผู้เรียนต้องนำความรู้ที่ได้รับ ไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง การป้อนกลับ (Feedback Phase) ในการจัดการ เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ถูกต้องเพียงไร สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้หรือไม่ เพื่อจะได้นำข้อมูลไปปรับปรุง และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ต่อไป

องค์ประกอบของการเรียนรู้ระดับพื้นที่ชุมชนการศึกษากระบวนการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยกับการรับใช้สังคมและชุมชนพื้นที่จังหวัด ศรีสะเกษ องค์ประกอบของการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนให้กระบวนการเรียนรู้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บนฐานองค์ประกอบของจุดประสงค์ (Goal) ในการจัดการ พื้นที่ควรกำหนดจุดประสงค์ไว้ ช่วยให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ความพร้อม (Readiness) ในการจัดการพื้นที่ควรจะต้องเตรียมตัวให้พร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ อุปกรณ์การเรียนและสิ่งแวดล้อม การเตรียมตัวให้พร้อมย่อมจะช่วยให้การเรียนรู้ดำเนินไปด้วยดี ดังคำกล่าวที่ว่า “การเตรียมตัวให้ดีเท่ากับมีชัยไปกว่าครึ่งแล้ว” สถานการณ์ (Situation) ในการจัดการพื้นที่ควรมีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ถ้าสถานการณ์เป็นบวก ก็จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ดีขึ้น และการแปลความหมาย (Interpretation) ในการจัดการ พื้นที่ได้พบกับสถานการณ์ต่าง ๆ จะต้องรับสัมผัส เช่น ดาตุ หูฟัง ใช้ลิ้น หรือใช้มือสัมผัสกับสิ่งเร้า หรือเนื้อหาสาระต่าง ๆ ซึ่งจะต้องแปลความหมายให้ถูกต้อง เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง และสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง แต่หากแปลความหมายผิด หรือเบี่ยงเบนไป ความรู้ที่ได้ก็ผิดพลาดไม่ถูกต้อง รวมทั้งการตอบสนอง (Response) ในการจัดการ พื้นที่ควรแปลความหมายของ

สถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้แล้ว ก็ต้องตัดสินใจแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องนั้น ๆ การเรียนรู้จึงจะเกิดขึ้น สำหรับผลต่อเนื่อง (Consequence) ในการจัดการพื้นที่ควรกำหนดกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการตอบสนอง ถ้าการตอบสนองตรงตามวัตถุประสงค์ การเรียนรู้ก็เกิดขึ้น แต่ถ้าผู้เรียนตอบสนองไม่ดีหรือไม่ผ่านจุดประสงค์ ผู้เรียนก็ยังไม่เกิดการเรียนรู้ และปฏิกิริยาต่อการขัดขวาง (Reaction to Thwarting) ในการจัดการพื้นที่ควรได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ของการเรียนรู้ทั้ง 6 ขั้นตอนแล้ว หากผลต่อเนื่องปรากฏว่า ผู้เรียนยังไม่เกิดการเรียนรู้ แสดงว่าผู้เรียนประสบปัญหาและอุปสรรค ซึ่งผู้เรียนจะต้องกลับไปเริ่มต้นขั้นตอนที่ 1 ใหม่ จนกว่าจะบรรลุผลสำเร็จ จึงสามารถสรุปกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการระบบนิเวศน์ “ห้วยสำราญ” ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ พื้นที่ที่เกิดขึ้นได้ด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ คือ จุดประสงค์ของการเรียนรู้ การเตรียมความพร้อมทั้งภายในและภายนอก ได้แก่ ความมุ่งมั่น ความสนใจ แรงจูงใจ ความสมบูรณ์ของระบบประสาท บรรยากาศ สิ่งแวดล้อม เนื้อหา และร่างกาย เมื่อได้ประสบกับสถานการณ์แล้ว ได้แปลความหมาย ตอบสนอง ทำให้เกิดผลต่อเนื่อง และสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

การรวมตัวในระดับชุมชนการศึกษากระบวนการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยกับการรับใช้สังคม และชุมชนพื้นที่จังหวัด ศรีสะเกษ เป็นการรวมกลุ่มหมู่ชน, กลุ่มคน ที่อยู่รวมกันเป็นสังคม อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งถึงการรวมตัวของประชาชนในด้านการปกครองตั้งแต่จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ซึ่งมีขอบเขตของการปกครองกำหนดไว้อย่างชัดเจนตามกฎหมายกลุ่มชนที่ตั้งบ้านเรือนรวมกันอยู่ตามท้องถิ่นเฉพาะพื้นที่เขตชุมชนเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นมีแนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกัน ภาษาพูด ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือมีวัฒนธรรมร่วมกันนั่นเอง ถ้าจะแยกองค์ประกอบของชุมชนให้เห็นชัดเจนภายใต้องค์ประกอบ คน (People) ความสนใจร่วมกัน (Common Interest) อาณาบริเวณ (Area) การปฏิบัติต่อกัน (Interaction) ความสัมพันธ์ของสมาชิก (Relationship) โดยมีที่ตั้ง (Geographical Area) ความสัมพันธ์ต่อกันทางสังคม (Social Interaction) และมีความสัมพันธ์ร่วมกัน (Commonly)

จากบทสรุปทั้งหมดมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ นำแนวทางดังกล่าวมาสู่กระบวนการขับเคลื่อนแบบบูรณาการกับระบบบริหารจัดการงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราผ่านโครงการวิจัยบริการวิชาการรับใช้สังคมมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ปี พ.ศ. 2555 ที่มุ่งเน้นนอกจากผลงานวิจัยในพื้นที่แล้ว ยังต้องตกผลึกองค์ความรู้เกี่ยวกับวิชาการรับใช้สังคมที่หน่วยงานต้องดำเนินการและควรมีประเด็นเชื่อมโยงออกมาในลักษณะต่าง ๆ ข้างต้นซึ่งสอดคล้องกับกรอบการวิจัยเพื่อรับใช้สังคม ชุมชนเชิงพื้นที่ควรเป็น รวมทั้งแผนการวิจัยมีลักษณะที่เหมาะสม กระบวนการตั้งโจทย์ ออกแบบการวิจัยและพัฒนาข้อเสนอควรมีแนวทางตอบสนองชุมชนพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษตามความต้องการและปัญหาอย่างแท้จริงลักษณะของระบบประเมินผลงานวิจัยรับใช้สังคมควรมีลักษณะของ

การมีส่วนร่วมจากผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลงานวิจัย นำไปสู่สาธารณูปโภคที่เหมาะสมภายใต้การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ องค์ประกอบแห่งการเรียนรู้ของคนในชุมชนบนแนวทางของปฏิสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยกับสังคมชุมชนท้องถิ่น ควร เชื่อมโยงกันลักษณะที่ได้ประโยชน์ของทุกภาคส่วน กระบวนการสร้างความรู้แก่ชุมชน บทเรียนการบริหารจัดการงานวิจัยของวิจัยรับใช้ชุมชน สามารถถ่ายทอดความรู้ มุ่งให้เกิดองค์ความรู้ในระดับ นักศึกษา นักวิจัย ชุมชน สังคม มหาวิทยาลัยสู่การนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งในระดับวิชาการ พันธกิจ และการมีส่วนร่วมเชิงสังคม เศรษฐกิจกับชุมชน โดยคำตอบของกระบวนการการวิจัยในครั้งนี้ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างคุณภาพและพัฒนาความสามารถระยะยาวการที่จะให้ สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของนักศึกษาและความต้องการของสังคม ตลอดจนตอบสนองความต้องการกำลังคนของสังคม ชุมชนท้องถิ่นด้วย โดยสร้างความเชื่อมโยงกันในสิ่งที่แตกต่างเข้าด้วยกันอย่างสมดุล ต่อไป

ภาคผนวก
ประวัติผู้วิจัย

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) ดร.ปภรณ์ชัย สุพัฒน์
 ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Dr.Pakhonchai Supat
 2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3100501055693
 3. ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยศรีสะเกษ
 4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ 319 ตำบลโพธิ์
 อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ 33000 โทรศัพท์ 045-643600 โทรสาร 045-643607
 E-mailresearchsskru_bnt@hotmail.co.th

5. ประวัติการศึกษา

ระดับ	ปริญญา	สาขา	มหาวิทยาลัย
ปริญญาตรี	วิทยาศาสตร์บัณฑิต	คณิตศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ(ประสานมิตร)
ปริญญาโท	ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต	วิจัยและประเมินผล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ปริญญาเอก	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต	วิจัยและพัฒนาหลักสูตร	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ

7. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ สังคมศาสตร์ (วิจัยและพัฒนาชุมชน / สถิติสำหรับการวิจัย)

8. ประสบการณ์

ลำดับ	ชื่อผลงาน	ปี พ.ศ.
1	ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ชุดวิจัยบูรณาการพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ : ทุนสนับสนุนจังหวัดศรีสะเกษ	2551
2	ผู้ร่วมวิจัยชุดโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีความหลากหลายทางชีวภาพไทย-ลาว-กัมพูชา เครือข่ายถ่ายทอดเทคโนโลยีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2552
3	ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย การวิจัยเชิงบูรณาการเพื่อพัฒนาท้องถิ่น : ชุดโครงการบริหารจัดการงานวิจัย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย	2553
4	นักวิจัยดีเด่นการประชุมวิชาการระดับชาติมหาวิทยาลัยราชภัฏ ครั้งที่ 2 “การวิจัยท้องถิ่นเพื่อแผ่นดินไทย : พัฒนาคุณภาพชีวิตของชาติไทย	2554
5	หัวหน้าโครงการวิจัย อัตลักษณ์ผ้าไหมนครชัยบุรินทร์ : กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (1)	2554
6	หัวหน้าโครงการวิจัย : ชุดวิจัยพัฒนาบุคลากร สังกัดอุดมศึกษา : โครงการวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ	2554 - 2555
7	คณะกรรมการพิจารณาทุนวิจัยเครือข่ายนักวิจัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	2551- 2556
8	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายมาตรฐานและประกันคุณภาพ	ปัจจุบัน

- ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) ดร.ปิยฉัตร ทองแพง
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss Piyachat Thongpaeng

- เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3260200204320

- ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำโปรแกรมบัญชี

- หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และ
ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail)

• 319 ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ 33000 โทรศัพท์ 045-643600

โทรสาร 045-643607 E-mail dr_nanny@hotmail.com, dr_nanny@ovi.com

8. ประวัติการศึกษา

ปีจบการศึกษา	ระดับการศึกษา	วุฒิ	สาขา	ชื่อสถาบันการศึกษา
2554	ปริญญาเอก	D.M (Doctor of Management) กจ.ด. (การจัดการธุรกิจ)	การจัดการธุรกิจ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
2547	ปริญญาโท	บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บธ.ม.)	การบริหารธุรกิจ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2547	ประกาศนียบัตร	ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู	การจัดการเรียนการสอน อาชีวศึกษา	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
2543	ปริญญาตรี	ศิลปศาสตรบัณฑิต {(บธ.บ. (การบัญชี))}	การบัญชี	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

6. ที่มีความชำนาญพิเศษ ระบุสาขาวิชาการ สาขาการโรงแรมและการท่องเที่ยว

7. ประวัติงานวิจัย

ปี	ชื่อเรื่อง	หมายเหตุ/แหล่งทุน
2556	การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนบนฐาน บัญชีครัวเรือนเพื่อท้องถิ่น Community learning process and participation in doing Household accounting	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
2555-2556	การขับเคลื่อนธุรกิจท่องเที่ยวสู่ชุมชนอย่างยั่งยืนจังหวัดศรีสะเกษ	สกว.
2554	รูปแบบการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ A Model for the Development of Tourism among Elderly People: A Case Study of the Elderly in the Central Part of Thailand	การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัย (Symposium) ครั้งที่ 3 วันที่ 9 กันยายน 2554 ณ มหาวิทยาลัย ราชภัฏอุบลราชธานี

2554	การเตรียมความพร้อมของชุมชนเกี่ยวกับความต้องการ สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ กรณีศึกษา บ้านสระกำแพงใหญ่ ตำบลสระกำแพงใหญ่ อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ	ได้รับรางวัล ผลงานวิจัยระดับดีเพื่อ การพัฒนาเชิงพื้นที่ใน “การประชุม วิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัย ราชภัฏ ครั้งที่ 2 การวิจัยท้องถิ่นเพื่อ แผ่นดินไทย : พัฒนาคุณภาพชีวิต ของคนในท้องถิ่น” ระหว่างวันที่ 14- 17 มกราคม 2554 ณ มหาวิทยาลัย ราชภัฏพิบูล-สงคราม
2554	การศึกษาอัตลักษณ์และสร้างแบรนด์ผ้าไหมกลุ่มจังหวัดภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1(กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีนทร์)	ได้รับสนับสนุนทุนวิจัยจาก กลุ่ม จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง1 (กลุ่มจังหวัดนครชัย บุรีนทร์) ดำเนินการวิจัยร่วมกับ มหาวิทยาลัยราชภัฏ-ศรีสะเกษ
2554	ช่องสง่า : แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดน ช่องสง่า จังหวัดศรีสะเกษ	ได้รับสนับสนุนทุนวิจัยจากจังหวัดศรี สะเกษ ดำเนินการวิจัยร่วมกับ มหาวิทยาลัยราช-ภัฏศรีสะเกษ
2553	การแก้ไขปัญหาความยากจนจังหวัดศรีสะเกษ	ได้รับสนับสนุนทุนวิจัยจาก วช. ดำเนินการวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัย ราชภัฏศรีสะเกษ
2550	การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ประจำปีงบประมาณ 2550	ได้รับสนับสนุนทุนวิจัยจาก สกว. ดำเนินการวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัย ราชภัฏศรีสะเกษ
2549	กระบวนการบริหารจัดการงานวิจัย”สภาวะต้นน้ำ” การศึกษาปัญหาเพื่อ นำมาสู่โจทย์การวิจัย	ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก สกว. ดำเนินการวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัย ราชภัฏศรีสะเกษ

1. ชื่อ-นามสกุล(ภาษาไทย) นางสาวทิพวรรณพานเข็ม
 2. ชื่อ-นามสกุล(ภาษาอังกฤษ) Miss.Thipphawan Phankhem
 เลขบัตรประชาชน 3 1416 00016 92 1
 ตำแหน่งประจำ อาจารย์
 หน่วยงาน มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ 319 ถนนไทยพันทา ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ 33000 หมายเลขโทรศัพท์ 045-643600-6 ต่อ 168 โทรสาร 045-643607 โทรศัพท์มือถือ 086-6446592 Email thiplover@hotmail.com

3. ประวัติการศึกษา

ระดับปริญญาโท สาขาปฐมวัยศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ระดับปริญญาตรี สาขาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย (เกียรตินิยมอันดับ 2)
 มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

4. ประวัติการทำงาน

ทำงานที่มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ตำแหน่งอาจารย์ ประจำโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย

หน้าที่รองทำงานในหน่วยงานวิจัยและพัฒนา

ตำแหน่งฝ่ายทุนวิจัยและเผยแพร่

5. ผลงานทางวิจัย

พ.ศ.	ผลงานวิจัย
ปี 2551	ทำงานวิจัยเรื่องบริหารจัดการงานวิจัย (ระดับต้นน้ำ)
ปี 2553	ทำงานวิจัยการศึกษาระบบการบริหารจัดการเมืองใหม่ช่องสง่าที่มีประสิทธิภาพ
ปี 2553	ทำงานวิจัยการบริหารจัดการของหน่วยการบริหารจัดการงานวิจัยโครงการ : สนับสนุนผู้จัดการงานวิจัย ภายใต้ ABC/PUS/MAG มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ปี 2554	ทำงานวิจัยเรื่องโครงการอัตลักษณ์และสร้างแบรนด์ผ้าไหมกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 (กลุ่มนครชัยบุรีรินทร์)
ปี 2555	ทำงานวิจัย ศูนย์พี่เลี้ยงโครงการเพาะพันธุ์ปัญญามหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ปี 2556	ทำงานวิจัย เรื่องกระบวนการถ่ายทอดผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือจังหวัดศรีสะเกษ

E-mail : tourlek_tum@hotmail.com

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

- สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ปี พ.ศ. 2554

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2550).ภัยธรรมชาติ.
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.environnet.in.th/evdb/info/diaster/disaster03.html>
- กรมอุตุนิยมวิทยา. (2550). อุทกภัย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.thaimet.tmd.go.th/tha/woo/flood.html>
- กรณีการณ์ นรราชสุวัจน์. (2550). บุคลิกภาพ : รู้จัก เข้าใจ และพัฒนา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.psy.chula.ac.th/Psy%20Life%20Work247.pdf>
- กองธรณีวิทยาส่งแวดล้อม กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.(2550).
บันทึกเหตุการณ์ดินถล่มในประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.dmr.go.th/geohazard/landslide/landslide_record.htm
- กองวิเคราะห์โครงการและประเมินผล สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. ยุทธศาสตร์และแผนงานวิจัย
แบบบูรณาการ ระยะปานกลาง (พ.ศ.2548-2550) พฤศจิกายน 2546
- กิตติ ภักดีวัฒนกุล และจำลอง คุรุอดสาหะ. “ระบบฐานข้อมูล”, กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2548.
- กิตติ ภักดีวัฒนกุล. “เทคโนโลยีที่ใช้ในการพัฒนาระบบ PHP”, พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ : เคทีพี
คอมพิวเตอร์ คอนซัลท์, 2547.
- _____. (2550). แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2550-2552.). อุดรดิตถ์ : เทศบาลฯ.
- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยทับทัน-ห้วยสำราญ.2550. รายงานสรุปผลการปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ
พ.ศ.2550 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยทับทัน-ห้วยสำราญ จังหวัดสุรินทร์.
- จรณ์ิต แก้วกังวาน. “การออกแบบระบบงานฐานข้อมูล”, กรุงเทพฯ : โปรวิชั่น, 2545.
- จรณ์ิต แก้วกังวาน. “ระบบสารสนเทศ และเทคโนโลยีการจัดการความรู้”, กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น,
2546.
- เจริญ จันทลักษณ์ และกษิตศ เอื้อเชี่ยวชาญกิจ , 2548 , คัมภีร์การวิจัยและการเผยแพร่สู่นานาชาติ ,
จรัส สุวรรณเวลา , 2545 , ระบบวิจัยโลกกับระบบวิจัยไทย การประชุมวิชาการ มูลนิธิสาธารณสุข
เจริญ เขียวประยูร.2548.การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรใน
เขตลุ่มแม่น้ำฝาง จังหวัดเชียงใหม่. รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง มหา
วิทยาลัยเชียงใหม่.
- จินตนาภา ไสภณ , 2547 , การวิจัยไทย : วิวัฒนาการสู่อนาคต , กองนโยบายและวางแผนการวิจัย ,
จินตนาภา ไสภณ และ ธเนศ ต่วนชะเอม , ต่วนชะเอม , 2547 , โครงการวิจัยเชิงนโยบาย
การปฏิรูประบบการบริหารการวิจัยของไทย , โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่ง ประเทศ
ไทยฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2545 - 2549)

- ฉลาดชาย รมิตานนท์. 2536. วัฒนธรรมกับความหลากหลายทางชีวภาพ: ความหลากหลายทางชีวภาพกับการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- เฉลิมชนม์ บุญเกียรติสกุล. 2550. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายชีวภาพของอาหารธรรมชาติในป่าเมี่ยง : กรณีศึกษา บ้านปางมะโอ ตำบลแม่ละ อำเภอยางตลาด จังหวัดเชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชูสะอาด กันธรสพิศุทธิ์ เกิดปัญญา. ประสบการณ์ในการบริหารการเงินโครงการและระบบฐานข้อมูลวิจัย เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ครั้งที่ 1 วันที่ 7-8 มกราคม 2547 ณ ห้องต้นน้ำ โรงแรมแกรนด์ ทาวเวอร์ อินท์ กรุงเทพฯ ทรัพยากรเส้นทางปัญญา ประจำปี 2545 ณ โรงแรมรามาร์คเด้น กรุงเทพฯ
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. 2538. รายงานการวิจัยเรื่องการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งของประเทศไทย . เชียงใหม่ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. 2544. ภูมิปัญญาพื้นบ้านเกี่ยวกับระบบนิเวศวนเกษตรบนแหล่งต้นน้ำลำธารในภาคเหนือ. เชียงใหม่ : หจก.ธนบรรณการพิมพ์.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. 2527. การมีส่วนร่วมของชุมชน : นโยบายและกลวิธี. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภาคการพิมพ์.
- ธงชัย พยุภกร. “การใช้งานฐานข้อมูล MySQL”, กรุงเทพฯ : เอ็มไอเอส, 2548.
- ธเนศ ศรีสุข. 2538. การใช้ที่ดินของเกษตรกร อำเภอยางตลาด จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธีรพงษ์ ธรรมโชติ. (2545). การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ประสบอุทกภัย : กรณีศึกษา บ้านตำบอนมูล หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านด้า อำเภอยางตลาด จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. อุดลำนนา.
- พรชัย ปรีชาปัญญาและพงษ์ศักดิ์ สหนาพ. 2542. รายงานการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน (ชา) เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อการจัดการลุ่มน้ำบนที่สูงภาคเหนือประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ภัยธรรมชาติ. [ออนไลน์]. (2550). แหล่งที่มา : http://www.cmmet.com/met/natural_danger.php
- สถานพัฒนาที่ดินอุดรดิตร. (2549). การสำรวจพื้นที่เกษตรกร. อุดรดิตร : สถานพัฒนาที่ดินอุดรดิตร.
- ประเวศ วะสี , 2545 , เครือข่ายแห่งปัญญา การประชุมวิชาการ มุสนิธิสาธิตแห่งชาติ
- พีรเดช ทองอำไพ. เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการบริหารงานวิจัย เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ครั้งที่ 1 วันที่ 7-8 มกราคม 2547 ณ ห้องต้นน้ำ โรงแรมแกรนด์ ทาวเวอร์ อินท์ กรุงเทพฯ

ยศ ต้นสมบัติ.2542. ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน.
เชียงใหม่.นพบุรีการพิมพ์.

รายงานผลการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ “ตลาดนัดความรู้การจัดการจัดงานวิจัย” ณ โรงแรมเจบี
ลาดพร้าว

วิจารณ์ พาณิช , 2540 ,การบริหารงานวิจัย แนวคิดจากประสบการณ์ , สำนักพิมพ์ดวงกลม กทม.

วิสุทธิ ไบไม้. 2538. ความหลากหลายทางชีวภาพ: ความหลากหลายทางชีวภาพกับการพัฒนาที่ยั่งยืน.
กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

ศูนย์ส่งเสริมงานวิจัยและทรัพย์สินทางปัญญา. (2544). รายงานวิจัยและพัฒนา มจร. ประจำปี 2544.

สำนักวิจัยและบริการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
กรุงเทพฯ.

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล, 2545 , ชุดคู่มือการบริหารงานวิจัย เล่ม 1 – 3 โรงพิมพ์คุรุสภา

สนับสนุนการวิจัยมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ ทบวงมหาวิทยาลัยหรือสำนักงานคณะกรรมการ
สมเกียรติ วัฒนศิริชัยกุล , 2548 , คู่มือระบบสารสนเทศการวิจัย , ฝ่ายวิจัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทร
สมเกียรติ โอสภสภา. ยุทธศาสตร์และแผนงานวิจัยแบบบูรณาการระยะปานกลาง พ.ศ.2548-2550
เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเพื่อเตรียมการจัดทำแผนงานวิจัยแบบบูรณาการ ครั้งที่ 2
เรื่อง “รวมพลังสร้างสรรค์งานวิจัย” ณ ห้องจูปีเตอร์ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น
กรุงเทพฯ

สมพงษ์ บุญเลิศ. แนวทางบริหารจัดการงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 2547วิจัย เอกสารประกอบการ
ประชุมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ครั้งที่ 1 วันที่ 7-8
มกราคม 2547 ณ ห้องต้นน้ำ โรงแรมแกรนด์ ทาวเวอร์ อินท์ กรุงเทพฯ

สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์ , 2545 , มองการวิจัยอย่างเป็นระบบ การประชุมวิชาการ มูลนิธิสาธารณสุข
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

สหัส พรหมสิทธิ์. “การสื่อสารข้อมูลและระบบเครือข่าย”, กรุงเทพฯ : วังอักษร, 2546.

สัทยา วิเศษ.2540. ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มอัครป่า
ศรีถ้อย อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ , 2548, คู่มือการประเมินผลนโยบายและทางการวิจัยของชาติ

สำนักวิจัยและบริการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มจร, 2545 , การบริหารโครงการวิจัยและงาน

สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ, หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ, เครือข่ายชุมชนคนศรีสะเกษและศูนย์ ศรีสะเกษ
ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.(2549). ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา
ท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ. ศรีสะเกษการพิมพ์.

สุธีระ ประเสริฐสรรพ , สนุกกับงานวิจัย, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สุธีระ ประเสริฐสรรพ, สรรพสิ่งล้วนวิจิตร , สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

หาดใหญ่ จ. สงขลา , 19 – 20 มิถุนายน 2548 , สคส

แห่งชาติ ประจำปี 2545 ณ โรงแรมรามารการ์เด็น กรุงเทพฯ

แห่งชาติ ประจำปี 2545 ณ โรงแรมรามารการ์เด็น กรุงเทพฯ

สุวิทย์นิยมมาก.2547. กระบวนการปรับเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในการลุ่มน้ำแม่สลอง บ้าน
จะบู่สี อำเภอมะปรางค์ จังหวัดเชียงราย. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สรุปสถานการณ์อุทกภัยและการช่วยเหลือผู้ประสบภัยจังหวัดอุตรดิตถ์. [ออนไลน์]. (2549).แหล่งที่มา :
<http://www.uttradit.go.th>.

สำนักงานทะเบียนราษฎรอำเภอเมืองอุตรดิตถ์. (2549). ข้อมูลประชากรอำเภอเมืองจังหวัดอุตรดิตถ์.
อุตรดิตถ์ : สำนักงานทะเบียนราษฎรฯ.

สำนักงานประมงจังหวัดอุตรดิตถ์. (2549). รายงานความเสียหายจากเหตุอุทกภัย 21 – 23
พฤศจิกายน 2549. อุตรดิตถ์ : สำนักงานประมงฯ

สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอุตรดิตถ์. (2549). รายงานความเสียหายจากเหตุอุทกภัย 21 – 23
พฤศจิกายน 2549. อุตรดิตถ์ : สำนักงานปศุสัตว์ฯ

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุตรดิตถ์. (2549). รายงานความเสียหาย
จากเหตุอุทกภัย 21 – 23 พฤศจิกายน 2549. อุตรดิตถ์ : สำนักงานพัฒนาสังคมฯ

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอุตรดิตถ์. (2549). รายงานความเสียหายจากเหตุอุทกภัย 21 – 23
พฤศจิกายน 2549. อุตรดิตถ์ : สำนักงานพัฒนาสังคมฯ

สำนักงานสถิติจังหวัดอุตรดิตถ์. (2550). ทำเนียบหมู่บ้านจังหวัดอุตรดิตถ์ พ.ศ. 2550. อุตรดิตถ์ :
สถิติจังหวัดฯ.

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด่านนาขาม. (2550). แผนสามปี 2550-2552. อุตรดิตถ์ : องค์การ
บริหารส่วนตำบลฯ.

อมรวิรัช นาครทรรพ , 2547 , ปฏิรูปการวิจัย เคลื่อนสังคมไทยด้วยความรู้, สำนักงานกองทุนอาณัติ
รัตนธิกุล. “ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์”, กรุงเทพฯ : วังอักษร, 2549.

อารยา ถาวรวันชัย. (2545). ระบบวิจัยของประเทศไทย รากแก้วแห่งปัญญาของชาติ. จดหมายข่าวราย 2
เดือน ประชาคมวิจัย ฉบับที่ 43 ประจำเดือน พฤษภาคม.

อินทอง สังขา. (2542). การเรียนรู้และความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชน :
กรณีศึกษาโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนจังหวัดเชียงใหม่. ปรินิพนธ์ ศศ.ม. (การจัดการ
มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.อัดสำเนา.

อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน. (ออนไลน์). (2549). แหล่งที่มา :<http://www.dnp.go.th> Berkes, Fikret.
1999. “Role and Significance of “Tradition” in Indigenous Knowledge”.Indigenous
Knowledge and Development Monitor. 7 (1): 19.

อุทกภัย. [ออนไลน์]. (2550). แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AD%E0%B8%B8%E0%B8%97%E0%B8%81%E0%B8%A0%E0%B8%B1%E0%B8%A2>

โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์. “การออกแบบและจัดการฐานข้อมูล”, กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2546.

โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์. “เครือข่ายคอมพิวเตอร์และการสื่อสาร”, กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2549.

Cleaver, Frances.2000. *Moral Ecological Rationality, Institution and the Management of Common Property Resources*.London, UK: Methuen.

Burton, Ian & Robert W. Kates. (1964, March). “The perception of Natural Hazards in Resource Management,” *Natural Resource Journal*. 11 (3) : 200.

HEFCE.(2003). *FUNDING HIGHER EDUCATION IN ENGLAND: HOW THE HEFCE ALLOCATED ITS FUNDS, APRIL 2003*, AVAILABLE AT [HTTP/ / www.hefce.ac.uk](http://www.hefce.ac.uk).

HM TREASURY, DFES, OST AND DTI. (2002). *CROSS-CUTTING REVIEW OF SCIENCE AND RESEARCH: FINAL REPORT, MARCH 2002* , AVAILABLE AT [HTTP/ / www.hm-treasury.gov.uk](http://www.hm-treasury.gov.uk).

HM Treasury. (2003). *Set for Success: The Supply of People with Science, Engineering and Mathematics Skills: The Report of Sir Gareth Roberts' review, Appppril 2002* available at [http / / www.hm-treasury.gov.uk](http://www.hm-treasury.gov.uk), March 26,2003.